

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ**

*Матеріали
науково-практичного семінару
(25 травня 2017 року,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)*

Дніпро
2017

ББК 67.9 (4 УКР) 312

А 43

*Рекомендовано до друку
кафедрою оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол від 02.06.2017 № 27)*

А 43 Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам: матеріали наук.-практ. семінару (Дніпро, 25 травня 2017 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 120 с.

Матеріали подано в авторській редакції

Збірник містить матеріали науково-практичного семінару, в якому взяли участь науково-педагогічні працівники та ад'юнкти (аспіранти) вищих навчальних закладів МВС та Національної гвардії України, а також працівники Національної поліції України. Тематика публікацій охоплює теоретичні та практичні проблеми оперативно-розшукової протидії злочинам.

Матеріали семінару можуть бути використані у науково-дослідній роботі та в освітньому процесі вищих навчальних закладів правоохоронних органів, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, доц. **О.В. Кириченко** (голова); канд. юрид. наук **В.В. Дараган** (відп. секретар); канд. юрид. наук, проф. **І.Р. Шинкаренко**; канд. юрид. наук, доц. **Д.Б. Санакоев**; канд. юрид. наук, доц. **А.В. Самогуга**.

© Автори, 2017
© ДДУВС, 2017

Андрусенко С.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Одеського державного
університету внутрішніх справ

Пашасєв А.З.

здобувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Одеського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

За часи незалежності в Україні проведено плідну науково-теоретичну роботу на поприщі конфіденційного співробітництва, наприклад роботи: С.В. Албула [1], А.В. Єфремова [2], О.Б. Керницького [3], М.М. Перепелиці [4], С.В. Обшалова [5], К.М. Ольшевського [6], І.М. Охріменко [7], В.Є. Тарасенко [8], Р.В. Тарасенко [9], С.Р. Тагієва [10] та ін.

Конфіденційне співробітництво – це взаємодія громадян з оперативними підрозділами правоохоронних органів, яка полягає у наданні ними на засадах добровільності систематичної законспірованої допомоги у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності (розділ «Визначення термінів» Проекту Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 3 червня 2016 року № 4778 [11]).

Оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності у відповідності до п. 14 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [12] надається право використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України (далі за текстом – КПК України) [13].

Відповідно до ст. 275 КПК України [13] під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених КПК України [13].

Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий, уповноважений оперативний підрозділ, який виконує доручення слідчого, прокурора, має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до прове-

дення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених ст. 275 КПК України [13] (п. 3.9. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні) [14].

За бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва. Співробітництво на конфіденційній основі дозволяється встановлювати з повнолітніми, дієздатними особами, які добровільно дали на це згоду незалежно від їх громадянства, національності, статі, посадового, соціального та майнового стану, належності до громадських об'єднань, політичних, ідеологічних і релігійних переконань здатних за своїми діловими та особистими якостями надавати допомогу в боротьбі зі злочинністю за винятком випадків, передбачених чинним законодавством України.

Конфіденти вважаються однією з основних підпор оперативно-розшукової діяльності через те, що, як правило, забезпечують добування таємної інформації, необхідної для оперативних підрозділів у сфері оперативно-розшукової діяльності. Умови конфіденційного співробітництва та порядок його оформлення встановлюються відомчими актами. Особи, які залучаються до конфіденційного співробітництва, при виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності зобов'язані зберігати таємницю, яка стала їм відома у зв'язку з цим. Розголошення такої таємниці тягне за собою відповідальність відповідно до чинного законодавства, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, які порушують права людини.

Використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, як і сама робота з конфідентами відзначається великою складністю і вимагає від працівників оперативних підрозділів необхідних знань в цій сфері і належного практичного досвіду.

Залучення до негласного співробітництва з оперативним підрозділом може здійснюватись лише з метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, а саме для пошуку та фіксації фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб і груп, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. За задумом законодавця, залучення до співробітництва з оперативним підрозділом відбувається індивідуально та може бути довгостроковим або разовим для виконання окремого завдання оперативно-розшукової діяльності.

Конфіденційне співробітництво можна вважати одним із найбільш дієвих оперативно-розшукових заходів стосовно попередження, виявлення та розкриття злочинів. Адже такий спосіб співробітництва є негласним, тобто невідомим для сторонніх осіб, і забезпечує постійне надходження інформації про об'єкт розробки. Дана інформація може мати різний за своїм характером зміст, тому оперативний працівник повинен її проаналізувати, враховуючи

особистість конфідента, мотиви його співпраці, особисті якості – запам'ятовування та відтворення отриманих відомостей та фактів. Здебільшого діяльність конфідентів носить випереджаючий характер, тобто вона спрямована на збір інформації про явища та факти злочинної поведінки у майбутньому, щоб потім правоохоронні органи змогли запобігти вчиненню чергового злочину.

Можливості конфіденційного апарату в проведенні і підготовці оперативно-розшукових заходів, а також у вирішенні інших завдань оперативно-розшукової діяльності фактично безмежні, в зв'язку з чим оперативним підрозділам необхідно найефективніше використовувати їх допомогу в протидії злочинності.

Розглядаючи нормативно-правове регулювання конфіденційного співробітництва, ми навмисно не вказуємо відомчі нормативні акти правоохоронних органів, що регулюють питання оперативно-розшукової діяльності та залучення осіб до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, оскільки вони мають секретний характер.

Сучасна правова база конфіденційного співробітництва достатня для того, щоб здійснювати його на належному рівні. Вона в повній мірі захищає як оперативних працівників так і конфідентів від не оправданого обмеження їх прав та свобод, дозволяє в повній мірі використовувати всі методи, засоби і прийоми оперативно-розшукової діяльності.

Список бібліографічних посилань:

1. Албул С.В. Агентурно-оперативна робота органів внутрішніх справ: навчальний посібник. – Одеса: ОДУВС, 2015. – 100 с.
2. Єфремов А.В. Використання історичного досвіду розшукової діяльності в агентурній роботі оперативно-розшукової діяльності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук; ЛДІВС. – Л., 2006. – 20 с.
3. Керницький О.Б. Конфіденційне співробітництво у протидії наркозлочинності на залізничному транспорті: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09; ОДУВС. – Одеса, 2009. – 193 с.
4. Перепелиця М.М. Деякі питання удосконалення інституту сприяння осіб оперативним підрозділам // Право і Безпека. – 2014. – № 4 (55). – С. 137-141.
5. Обшалов С.В. Психологічне забезпечення негласного співробітництва: Дис. ... канд. юрид. наук: 21.07.04; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2003. – 210 с.
6. Ольшевський К.М. Правове регулювання агентурної роботи карного розшуку України в перші роки радянської влади (1919-1925 рр.) // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – 2002. – № 2 (1). – С. 113-119.
7. Охріменко І.М. Психологічні засади негласного співробітництва в сучасних умовах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06; Одеський юридичний інститут Національного університету внутрішніх справ. – Одеса, 2005. – 17 с.
8. Тарасенко В.Є. Агентурний метод в ОРД: проблеми теорії та практики: монографія; ОДУВС. – Одеса: ОДУВС, 2010. – 255 с.
9. Тарасенко Р.В. Удосконалення агентурної роботи підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків міськрайвідділів органів внутрішніх справ України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 21.07.04; Одеський юридичний інститут Національного універси-

тету внутрішніх справ. – Одеса, 2007. – 18 с.

10. Тагієв С.Р. Особливості використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 листопада 2016 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2016. – С. 360-363.

11. Про оперативно-розшукову діяльність: Проект Закону України від 3 червня 2016 року № 4778 // Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59321.

12. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

13. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-13. – Ст. 88.

14. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України; Міністерства внутрішніх справ України; Служби безпеки України; Адміністрації державної прикордонної служби України; Міністерства фінансів України; Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

15. Науково-практичний коментар Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» / Сервецький І.В., Дашко В.А. – К., 2006. – 400 с.

Волошина М.О.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗА ТЕЛЕФОННИМИ РОЗМОВАМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Ефективність здійснення контролю за телефонними розмовами обумовлюється не тільки поєднанням правових, організаційно-тактичних прийомів і способів його проведення, а й використанням отриманих результатів у процесуальній діяльності для розслідування злочину. Адже отримання й використання інформації, яка передається транспортними телекомунікаційними мережами, шляхом застосування технічних засобів – це необхідний та ефективний спосіб отримання інформації, яка направлена на боротьбу зі злочинністю.

Законодавець у ч.1 ст. 263 КПК України передбачив, що шляхом проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж існує можливість негласного отримання інформації у вигляді знаків, сигналів, письмового тексту, зображень, звуків, повідомлень будь-якого виду, яка передається засобами телекомунікацій (електрозв'язку) [1].

Під час зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж,

як різновиду негласних слідчих (розшукових) дій уповноважені підрозділи Національної поліції, використовуючи відповідні технічні засоби, здійснюють спостереження, відбір та фіксацію змісту інформації, яка передається особами один одному, а також одержання, перетворення і фіксацію різних видів сигналів, письмового тексту, зображень, звуків, що передаються каналами зв'язку. У результаті таких дій отримується інформація, яка має оперативно-процесуальне значення, вказує на ознаки кримінального правопорушення у діях підозрюваного, а також інформація, щодо протиправної діяльності окремих осіб.

Підрозділи Національної поліції здійснюючи контроль за телефонними розмовами, використовуючи технічні засоби встановлюють: факт передачі інформації з фіксацією змісту відомостей, що передаються, установленням особи, якій ця інформація надходить, кінцевого обладнання тощо; відомості про початок, кінець, тривалість і зміст з'єднання розмовників; зміст електронної пошти або SMS, MMS повідомлень; зміст телефонних розмов тощо.

Результати контролю за телефонними розмовами, який здійснюють підрозділи Національної поліції, щодо їх цільового використання можливо розділити на дві групи:

1. Відомості інформаційного характеру, що свідчать про можливі джерела фактичних даних (наприклад, зв'язки підозрюваного, можливість існування співучасників, встановлення місця зберігання предметів і документів, які мають доказове значення для досудового розслідування та ін.) та впливають на вибір організаційних-тактичних прийомів здійснення процесуальних дій (обшук, впізнання, одночасний допит двох чи більше осіб, застосування заходів забезпечення кримінального провадження).

2. Відомості, які мають безпосереднє доказове значення, тобто фактичні дані, які вказують на ознаки протиправних дій.

Інформація, що отримується у результаті таких дій, у режимі реального часу, фіксується на магнітних (цифрових) носіях інформації у форматі, який придатний для відтворення слідчим, прокурором або судом з метою проведення інших процесуальних дій. Фонограма – це матеріальний носій інформації, на якому міститься звукова інформація, щодо обставин, які мають значення для кримінального провадження.

Згідно з ч. 1 та 2 ст. 252 КПК України фіксація перебігу і результатів зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж має відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим чинним КПК України [1]. За результатами проведення контролю за телефонними розмовами складається протокол, до якого долучаються додатки (фонограма). З цієї законодавчої вимоги залишається не зрозумілим, хто наділений обов'язком складати протокол: підрозділи Національної поліції чи слідчий, який ініціював таке прослуховування? З цього приводу, зазначимо, що у п. 4.1. Інструкції вказано, що протокол про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії (або її етапів) складається слідчим, якщо неглас-

на слідча (розшукова) дія проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноваженим працівником оперативного підрозділу і повинен відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження [2].

Тому, беручи до уваги наведене, пропонуємо встановити суб'єктний склад осіб, що наділені обов'язком складання протоколу щодо інформації, яка отримується у результаті контролю за телефонними розмовами, шляхом заміни у другому реченні ч. 1 ст. 252 КПК України слів «складається протокол» словами «слідчим складається протокол, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноваженим працівником оперативного підрозділу».

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що результати контролю за телефонними розмовами підрозділами Національної поліції – це ефективний засіб кримінального процесуального доказування, який водночас, з урахуванням практики його застосування, потребує постійного удосконалення.

Список бібліографічних посилань:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерством фінансів України, Адміністрацією ДПС України та Міністерством юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1681/51 [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/vOl14900-12>.

Дараган В.В.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРОБЛЕМ ОПЕРАТИВНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПО ЗЛОЧИНАХ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Як показали результати опитування працівників підрозділів захисту економіки НП України, близько 78 % опитаних респондентів незадоволені змінами в структурно-функціональній побудові Департаменту захисту економіки Національної поліції України (ДЗЕ НП), які відбулися в процесі реформування органів внутрішніх справ (ОВС).

Відповідно до своїх функціональних обов'язків працівники підрозділів ДЗЕ НП України уживають заходи щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань, забезпечення правомірності застосування процедур закупівлі товарів, робіт і послуг та цільового використання бюджетних коштів [1].

Однак після реформування системи ОВС діяльність підрозділів захисту економіки Національної поліції України була дещо змінена, а саме була змінена ієрархія підпорядкування таких підрозділів та відокремлення їх від територіальних підрозділів ОВС (відділів/відділень поліції).

Вказані зміни вплинули на територіальне розташування підрозділів захисту економіки Національної поліції України та їх територію оперативного обслуговування. Зокрема, значно зменшилась кількість підрозділів, які розташовані безпосередньо в населених пунктах, а територія оперативного обслуговування значно збільшилась.

Вказаний фактор негативно вплинув на якість оперативного супроводження кримінальних проваджень, а також на якість виконання покладених на підрозділи захисту економіки Національної поліції України завдань щодо протидії злочинам у сфері державних закупівель.

Наприклад, в Дніпропетровській області діяльність щодо протидії злочинам у сфері державних закупівель покладено на підрозділи Управління захисту економіки в Дніпропетровській області Департаменту захисту економіки Національної поліції України. В структуру зазначеного управління входить сім міжрайонних відділів, які розташовані у Дніпрі, Кривому Розі (647 тис. жителів), Кам'янському (240 тис. жителів), Нікополі (116 тис. жителів), Новомосковську (71 тис. жителів), Павлограді (109 тис. жителів) та Верхньодніпровську (16 тис. жителів).

Зазначений розподіл викликає певні запитання. Зокрема, незрозуміло чому такі відділи відсутні у таких великих містах як Марганець (48 тис. жителів), Жовті Води (46 тис. жителів), Покров (40 тис. жителів), Синельникове (31 тис. жителів), Першотравенськ (29 тис. жителів). При цьому виникає питання щодо якості оперативного обслуговування державних підприємств, установ та організацій, які здійснюють державні закупівлі, розташованих у зазначених населених пунктах.

Проблема налагодження взаємодії між підрозділами захисту економіки та слідчими підрозділами Національної поліції виникла у зв'язку з відшаруванням підрозділів захисту економіки від територіальних підрозділів Національної поліції. Зокрема, справи по злочинах виявлених працівниками відділів при управліннях захисту економіки, як правило, розслідують або слідчі слідчих управлінь при ГУНП в областях, або слідчі підрозділи при відділеннях поліції в обласних центрах де розташоване відповідне управління захисту економіки, і тут майже не виникає проблем з організацією взаємодії між цими підрозділами. Основна проблема, з якою стикаються зазначені підрозділи при налагодженні взаємодії з слідчими підрозділами, пов'язана з рівнем кваліфікації окремих співробітників слідчих підрозділів. Далеко не всі спів-

робітники слідчих підрозділів мають відповідний рівень знань у сфері державних закупівель, а тим більше досвід розслідування злочинів в цій сфері.

Більш проблемна ситуація склалася міжрайонних відділів захисту економіки. У випадку виявлення злочинів працівниками міжрайонних відділів захисту економіки, такі злочини розслідують слідчі підрозділи при відділеннях (відділах) поліції на території яких такий злочин було скоєно, і тут виникають проблеми описані нами вище, пов'язані з великою територією обслуговування таких відділів захисту економіки. Оперативний працівник, який працює в окремо взятому районному центрі не має можливості якісно здійснювати оперативне супроводження кримінального провадження, яке ведеться слідчим за 30-50 кілометрів від місця дислокації оперативного підрозділу.

Але навіть у випадку, коли і оперативний підрозділ захисту економіки і слідчий підрозділ в якому знаходиться кримінальне провадження будуть розташовані в одному місці це не вирішить проблему, пов'язану з кваліфікацією слідчих, оскільки, як показали результати дослідження, в переважній більшості випадків, лише в слідчих управліннях були наявні слідчі, які спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень зазначеної категорії, більшість із них складають колишні працівники підрозділів захисту економіки, які потрапили під скорочення в процесі реформування ОВС та зміни структурно-функціональної побудови підрозділів захисту економіки. Інша частина слідчих, зокрема, які працюють в територіальних органах, підрозділах поліції слабо орієнтуються в економічних процесах та не мають відповідного досвіду розслідування злочинів, що вчиняються у сфері економіки, зокрема й у сфері державних закупівель.

На нашу думку вирішити зазначену проблему можна лише змінивши статус оперативного працівника підрозділу захисту економіки на детектива.

Сьогодні у восьми регіонах України – у Київській, Запорізькій, Львівській, Одеській, Полтавській, Сумській, Харківській та Хмельницькій областях запроваджено проект «Поліцейські детективи», де близько 90 % особового складу підрозділів кримінальної поліції перевели в статус слідчих». Інші 10 % працівників виконує прями обов'язки кримінальної поліції. Експеримент було запроваджено для того, щоб знайти оптимальний баланс між інститутом слідчих та інститутом детективів [2].

При цьому незрозуміло яким чином укріплення одних підрозділів (слідчих) і суттєве послаблення інших (оперативних) шляхом проведення експерименту, без поєднання їхніх прав та обов'язків в одній особі «детектива», надасть можливість вирішити поставлену перед експериментом задачу – знайти оптимальний баланс між інститутом слідчих та інститутом детективів?

Процес реформування повинен спиратися на міжнародно-правові та європейські стандарти поліцейської роботи, досягнення світового поліцейського спільноти. Тому важливим при оновленні законодавства і підвищенні ефективності правозастосування є зважене використання зарубіжного досві-

ду, перевіреного практикою [3].

Інститут поліцейських детективів існує в скандинавських країнах, Німеччині, США та інших державах сталої демократії. Між ними є низка відмінностей в обсязі повноважень, моделі взаємодії з прокуратурою тощо. Разом із тим усіх їх об'єднує те, що збирає докази і фіксує їх у процесуальних документах одна особа, яка несе відповідальність за якість проробленої роботи – підготовку й спрямування обвинувального висновку до суду. Тому детектив зацікавлений у якісній роботі над кримінальною справою, в якій він розбирається від початку до кінця [4].

На нашу думку, запровадження інституту детективів повинно бути здійснено на кшталт інституту детективів Національного антикорупційного бюро України. Зокрема Законом України «Про Національного антикорупційного бюро України» передбачено, що до структури управлінь Національного бюро можуть входити підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії. Тобто така особа повинна поєднувати у собі функції оперативного працівника та слідчого.

Для введення інституту детективів в Національній поліції необхідно на законодавчому рівні визначити поняття «детектив» в Національній поліції, його завдання, повноваження [5].

При цьому, на нашу думку, такі структурно-функціональні зміни повинні стосуватися лише окремих підрозділів із структури кримінальної поліції, а саме:

- Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми;
- Департамент протидії наркозлочинності;
- Департамент внутрішньої безпеки;
- Департамент кіберполіції;
- Департамент захисту економіки.

Необхідність запровадження таких змін обумовлена не тільки проблемами в налагодженні взаємодії з підрозділами слідства, а й специфікою діяльності таких підрозділів, які входять в структуру кримінальної поліції Національної поліції України, особливостями виявлення та документування злочинів за кожним напрямом діяльності тощо.

В цілому, запропоновані нами зміни, на нашу думку, сприятимуть вирішенню проблем, які виникають під час оперативного супроводження кримінальних проваджень по злочинах у сфері державних закупівель.

Список бібліографічних посилань:

1. Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки: наказ Національної поліції України від 07.11.2015 № 81.
2. У восьми регіонах України впроваджені пілотні проекти поліцейських детективів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mvs.gov.ua/ua/news/8719_U_vosmi_regionah_Ukraini_vprovadzheni_pilotni_proekti_policeyskih_detektiviv___Sergiy_Knyazv_FOTO_.htm.

3. Братель С.Г. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ : [цикл наукових праць]. Київ, 2015. 11 с.

4. Реформа кримінального блоку поліції: проблеми і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://police-experts.info/2017/07/08/reforma-kryminalnoho-bloku-politsiji-problemy-i-perspektyvy-dzerkalo-tyzhnya-26/>.

5. Василичук В.І. Інститут детективів в Національній поліції України // Актуальні питання організації та розвитку наукової, науково-технічної й науково-педагогічної діяльності в Україні: збірник тез за матеріалами Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф. (м. Київ, 30 серп. 2016 р.). К.: ДНДІ МВС України, 2016. С. 69-71.

Горбачов О.В.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ГРОМАДЯН У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В НЕГЛАСНІЙ ФОРМІ

Існує цілий ряд міжнародно-правових документів, ратифікованих Верховною Радою України, що прямо передбачають використання правоохоронними органами можливостей громадян у протидії злочинності в негласній формі («агентів», «осіб, які повідомляють інформацію»), зокрема прийняття у подальшому заходів безпеки відносно зазначених осіб. Тісний взаємозв'язок між необхідністю забезпечення безпеки свідків та агентурною роботою компетентних органів будь-якої держави є очевидним.

Таке положення речей є невинуватим, адже історично найперша у світі програма забезпечення безпеки свідків виникла з потреби забезпечити захист залучених до негласного співробітництва осіб у протидії організованій злочинності. Це сталося після того, як у період з 1961 до 1965 року Програма по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства юстиції США втратила більше двадцяти п'яти агентів, а інші свідки по сотнях справ, побоюючись розправи, відмовлялися давати свідчення. До сих пір громадяни, які сприяють правоохоронним органам у негласній формі, становлять основну частку осіб, взятих під захист.

Національним першоджерелом правових основ як кримінально-процесуальної діяльності так і оперативно-розшукового забезпечення безпеки учасників оперативної розробки, є Конституція України. Основним Законом держави визначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком

держави. Звідси витікає, що безпека учасників кримінального судочинства в цілому, оперативної розробки зокрема, має бути одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Забезпечення безпеки учасників оперативної розробки можна розглядати як конституційну гарантію держави, що тісно пов'язана з окремими принципами оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу. У відповідних статтях Основного Закону держави відтворено ряд конституційних норм, які пов'язані з захистом життя, здоров'я, прав та законних інтересів учасників кримінального судочинства, а саме:

- усі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ст. 24);
- кожна людина має невід'ємне право на життя (ст. 27);
- кожен має право на повагу його гідності (ст. 28);
- кожна людина має право на свободу й особисту недоторканність (ст. 29);
- кожному гарантується недоторканність житла (ст. 30);
- кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31);
- ніхто не може зазнавати втручання в особисте та сімейне життя; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про громадянина без його згоди;
- гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію, вимагати вилучення будь-якої інформації про себе та членів своєї сім'ї, а також відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої діями правоохоронних органів (ст. 32);
- кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб (ст. 34);
- громадяни мають право на соціальний захист (ст. 46);
- кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 55);
- кожному гарантується право знати свої права й обов'язки (ст. 57);
- особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ст. 63).

Ряд конституційних норм надає право у визначених законом випадках обмежувати окремі права та свободи людини, в т.ч. відносно взятих під захист учасників оперативної розробки. Ці заходи мають бути винятковими і тимчасовими. Так, гарантуючи кожному недоторканність житла, конституційна норма допускає у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей і майна, а також у зв'язку з переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, застосовувати інший встановлений порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду й

обшуку (ч. 2 ст. 30); з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінального провадження, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо, з дозволу суду допускаються винятки щодо таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31); у визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди (ч. 2 ст. 32).

Таким чином, Конституція України є юридичною базою для забезпечення безпеки учасників оперативної розробки, визначає майже всі принципи кримінального судочинства, гарантує верховенство права в державі та можливість звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини й громадянина.

Гостіщев О.Є.

начальник Жовківського відділення поліції
Кам'яно-Бузького відділу поліції
ГУНП в Львівській області

ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ВІДДІЛІВ (ВІДДІЛЕНЬ) ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

Особливу роль у протидії злочинності відіграють правоохоронні органи, які мають у своєму розпорядженні нормативно закріплені інструментарії та повноваження щодо протидії цьому явищу. Серед правоохоронних органів України, які здійснюють протидію злочинності, вагоме місце посідає Національна поліція України. Саме цей державний орган виконує найбільший обсяг роботи щодо протидії злочинності. При цьому специфічним найбільш дієвим інструментарієм у протидії злочинності Національною поліцією є форми та методи оперативно-розшукової діяльності.

Зміни у структурі злочинності висуває перед органами Національної поліції нові завдання, спонукає до перегляду стратегічних напрямів їх діяльності, стимулює пошук нових підходів до забезпечення прав і свобод людини та громадянина, охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки та протидії злочинності, саме таких, які б відповідали сучасній обстановці та тенденціям розвитку на перспективу. Таким стратегічним напрямком є й удосконалення організації оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Наці-

ональної поліції України.

Найефективніше виконання зазначених завдань можливе лише за умови комплексного підходу до з'ясування природи оперативно-розшукової протидії злочинам в системі протидії злочинності та організації такої діяльності на території обслуговування підрозділами кримінальної поліції.

Реформування кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства України у 2012 році призвело до звуження змісту оперативно-розшукової протидії злочинам, що фактично призводить до виконання лише таких функцій, як виявлення вже вчинених кримінальних правопорушень, інформація про які була отримана внаслідок внесення відповідних відомостей до ЄРДР.

Тому на сьогодні актуальним є питання вдосконалення організації оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції України.

Окремим аспектам теоретико-правових основ організації оперативно-розшукової протидії злочинам Національної поліції присвячені дослідження С.В. Албула, К.В. Антонова, М.П. Водька, В.О. Глушкова, Е.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, О.В. Кириченко, А.М. Кислого, І.П. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, Д.Й. Никифорчука, Ю.Ю. Орлова, М.А. Погорецького, О.О. Подобного, Є.Д. Скулиша, М.В. Стацака, В.В. Шендрика, І.Р. Шинкаренка, І.Ф. Хараберюша, О.О. Юхна та ін.

Проте незважаючи на широкий спектр досліджень, присвячених різним теоретичним та практичним аспектам організації оперативно-розшукової протидії злочинам органами Національної поліції (органами внутрішніх справ), питання організації оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції України залишаються недостатньо вивченими. Сучасний стан розробки теоретичних та правових основ організації оперативно-розшукової протидії злочинам органами та підрозділами Національної поліції, як пріоритетного напрямку протидії злочинності, характеризується недостатністю наукових розробок та належного організаційно-правового механізму цієї діяльності.

Відсутність комплексної розробленості теоретичних та прикладних засад організації оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції України, а також недосконалість правового регулювання організації оперативно-розшукової протидії злочинам на території обслуговування обумовлює необхідність наукового дослідження за цією проблематикою.

На наш погляд, до основних питань, пов'язаних з організацією оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції України, слід віднести наступні: 1) сутність та місце оперативно-розшукової протидії злочинам в системі протидії злочинності на території обслуговування;

2) структурні елементи організації оперативно-розшукової протидії злочинам на території обслуговування; 3) зміст структурно-функціонального забезпечення оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції; 3) механізм правового регулювання оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції; 4) організація оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції відділів (відділень) територіальних органів Національної поліції за такими формами: виявлення та оперативно-розшукове запобігання злочинам; оперативно-розшукове документування злочинної діяльності; оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження по злочинам, що вчинені на території обслуговування.

Гринчишин Д.П.
начальник відділу Управління
протидії правопорушенням у сфері
легального обігу наркотиків
Департаменту протидії наркозлочинності
Національної поліції України

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогодення характеризується широкомасштабною залежністю суспільства від інформаційних систем та їх послуг, зокрема використання ресурсів мережі Інтернет. Найбільшу кількість інформації населення отримує від перегляду інформаційно-пошукових сайтів, участі в обговоренні різних питань на тематичних форумах, переписуванні в чатах, користуванні соціальними мережами та інше. Враховуючи ці факти, злочинці вміло пристосувалися до використання Інтернету для реалізації своїх злочинних намірів. Так, кримінальні елементи через мережу Інтернет схиляють осіб до вчинення протиправної діяльності, здійснюють інформаційну дезорієнтацію користувачів, організовують рекламування та Інтернет-маркетинг заборонених до обігу засобів, речовин та предметів.

Особливих масштабів зазнав процес розповсюдження в мережі Інтернет наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також лабораторного обладнання та повний опис технології виготовлення. Пропозиції щодо купівлі заборонених до обігу речовин та засобів існують в епіцентрах суспільного життя: спам-реклама в Інтернеті, друковані видання, рекламні надписи на будівлях, спорудах, транспорті, об'єктах міської інфраструктури, смс-розсилка повідомлень, роздача візиток та флаєрів та інше.

Замовити та купити зазначені заборонені предмети може будь-хто без обмежень. Як правило, оплата замовленого товару відбувається через переведення коштів на Інтернет-гаманці, а отримання - через смс-сповіщення, із зазначенням адреси розміщеної закладки чи за допомогою кур'єрських служб доставки товарів.

Працівники Національної поліції достатньо обізнані про масштаби незаконного обігу наркотиків та психотропів через мережу Інтернет та шкоду від цього, однак не мають змоги ефективно впливати на блокування чи обмеження доступу користувачів до таких Інтернет ресурсів. Навіть після затримання та притягнення до відповідальності кібер-злочинців, сайти де здійснювалася реалізація наркотичних засобів продовжують повноцінно функціонувати.

Під час моніторингу Інтернет ресурсів, працівники Національної поліції виявляють велику кількість сайтів із пропозиціями купівлі наркотичних засобів. Далі дану подію реєструють в Єдиний облік заяв та повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, здійснюють замовлення, проводять трансакцію оплати, отримують повідомлення про місце знаходження речовини, після чого спільно зі слідчо-оперативною групою знаходять та вилучають замовлену речовину. У подальшому за результатами проведеної експертизи вилученого, отримують підтвердження, що куплена в Інтернеті речовина офіційно заборонена до обігу в Україні. Під час досудового розслідування відкритого по цьому факту кримінального провадження, працівники кримінальної поліції отримують доручення слідчих про встановлення власників сайту, користувачів та осіб причетних до збуту наркотиків, а також необхідності вжиття заходів направлених на блокування чи обмеження доступу до незаконного контенту.

Основною проблемою є те, що в Україні законодавчо не врегульовано механізм блокування чи обмеження доступу до Інтернет ресурсів, через які вчиняються кримінальні правопорушення.

На практиці, блокування Інтернет ресурсів, що знаходяться в українському домені, можливо здійснювати лише на підставі рішення суду. Однак такий алгоритм дій неефективний та не працює, оскільки відсутній єдиний орган, який наділений повноваженнями по виконанню судових рішень з блокування чи обмеження доступу до протиправних сайтів. При цьому, треба врахувати, що відповідно даних реєстру Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, на території України працює понад 5 тис. Інтернет провайдерів, а за неофіційними даними ця цифра становить більше 8 тис. Тобто, при винесенні судового рішення, із вимогою блокування певного ресурсу, слідчому судді необхідно готувати понад 8 тис. окремих ухвал.

Інша ситуація – коли Інтернет ресурс з якого здійснювалася реалізація наркотичних засобів знаходиться за межами держави. У такому разі до компетентних правоохоронних органів іноземних держав крім ухвали суду, та-

кож направляється запит про надання міжнародно-правової допомоги. Ця процедура не має чіткого механізму і займає тривалий проміжок часу.

В Україні, після отримання ухвали суду, Інтернет провайдери повідомляють про відсутність у них технічної можливості із блокування чи обмеження доступу до Інтернет ресурсів. При цьому, законодавством не встановлено вимоги обов'язкової наявності такого обладнання у провайдерів. Також відсутній механізм притягнення до відповідальності провайдерів за невиконання рішень суду щодо блокування Інтернет сайтів чи обмеження доступу до забороненого контенту.

Для вирішення питання із блокування заборонених до показу Інтернет ресурсів, слід звернути увагу на світову практику. Так, блокування чи обмеження доступу користувачів до забороненого контенту можливо здійснювати за допомогою комплексу DPI (Deep packet inspection) технології накопичення статистичних даних, перевірки та фільтрації мережевих пакетів по їх вмісту. При використанні такої технології можуть декодуватись захищені (зашифровані) протоколи HTTPs та TLS, передачі даних (що викликано необхідністю встановлення наявності або відсутності з'єднання із протиправним ресурсом). Тобто фактично порушується захищене з'єднання, відкриваючи при цьому приватні дані. Ці обставини використовуються операторами телекомунікаційних послуг для оскарження та дебатів на тему неприпустимості прийняття спеціального закону, який начебто є грубим порушенням в сфері використання персональних даних користувачів. Тобто, для отримання ефекту боротьби із забороненим контентом в Інтернеті, слід на законодавчому рівні зобов'язати усіх Інтернет-провайдерів України мати у власному технічному обслуговуванні комплекси DPI.

До речі, мали місце спроби внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» (законопроект № 3879 від 14.01.2014), в якому зазначалося, що «уповноважений орган приймає рішення щодо обмеження доступу абонентів операторів телекомунікацій до ресурсів мережі Інтернет, через які здійснюється розповсюдження інформації, поширення якої суперечить закону». Однак, дані зміни були піддані жорсткій критиці та скасовані. У свою чергу Інтернет провайдери звинуватили правоохоронні органи у обмеженні прав та свобод громадян.

У провідних країнах світу у тому числі європейських, широко поширена практика блокування протиправних Інтернет ресурсів, що не порушує свободу слова та інші права громадян. Для цього на законодавчому рівні вони зобов'язали провайдерів мати комплекси DPI.

Слід зазначити, що Національна поліція України була одним із співавторів законопроекту № 2126а від 19.06.2015 «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Даний законопроект передбачає забезпечення у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, організацію та функціонування системи обмеження та блокування доступу до ресурсів, які використовуються для підготовки, вчинення або приховування кіберзлочинів, а та-

кож в інших передбачених законами України випадках. Крім того, цим законопроектом, пропонується унести зміни до ст. 39 Закону України «Про телекомунікації», зокрема зобов'язати операторів, провайдерів телекомунікацій та контент-провайдерів у встановленому законом порядку зберігати та надавати інформацію для ідентифікації постачальників послуг і маршруту, яким було передано інформацію про з'єднання свого абонента, у порядку, встановленому законом. Наразі цей законопроект перебуває на розгляді.

Окремої уваги потребує той факт, що відповідно до Указу Президента України від 15.03.2016 № 96/2016 затверджено Стратегію кібербезпеки України. Зокрема, у п.п. 4.5 цієї Стратегії передбачено запровадження блокування операторами та провайдерами телекомунікацій визначеного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційного сервісу) за рішенням суду та унормування порядку внесення обов'язкових до виконання операторами та провайдерами телекомунікацій приписів про термінове фіксування та подальше зберігання комп'ютерних даних, збереження даних про трафік. Однак, за відсутності спеціального закону, яким би визначався та регулювався порядок забезпечення проведення таких дій, функції Національної поліції України у даному напрямку фактично знівельовані.

З метою вирішення проблеми протидії поширенню наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів через мережу Інтернет пропонується наступне:

1. Створити єдиний орган по контролю за діяльністю Інтернет провайдерів та по виконанню судових рішень із блокування чи обмеження доступу до інтернет сайтів із забороненим контентом. Законодавчо закріпити діяльність такого органу, а також наділити відповідними технічними та адміністративними можливостями впливу.

2. Утворити Єдиний реєстр доменних сторінок та сайтів мережі інтернет і мережевих адрес, які містять інформацію заборонену до розповсюдження на території України. До реєстру заносити посилання на інтернет-сторінки чи доменні імена, які містять пропаганду вживання наркотиків і психотропних речовин, способи їх виробництва та виготовлення, а також місця їх придбання.

3. Унести зміни до ст. 34 Закону України «Про телекомунікації» та передбачити відповідальність операторів, провайдерів телекомунікацій за зміст інформації, що передається їх мережами.

4. Законодавчо зобов'язати операторів, провайдерів телекомунікацій мати комплекси по фільтрації, виявленню та блокуванню протиправних Інтернет ресурсів (наприклад комплекс DPI (Deep packet inspection)).

5. Зобов'язати операторів, провайдерів телекомунікацій проводити щоденний моніторинг Інтернет ресурсів та доменів користувачів на предмет розміщення інформації, що містить пропаганду чи рекламу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також рослин що містять такі речовини, та у разі її виявлення здійснювати блокування таких

ресурсів і протягом доби повідомляти про це правоохоронні органи.

6. Доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс України положеннями, що передбачають адміністративну та кримінальну відповідальність операторів і провайдерів телекомунікацій за зміст інформації, що передається їх мережами та за невиконання судових рішень по блокуванню протиправних Інтернет ресурсів.

7. Запровадити механізм винесення ухвал судів щодо блокуванню протиправних Інтернет ресурсів провайдерами, за зібраними доказами правоохоронних органів.

Давиденко В.В.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗБРОЇ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Внаслідок подій, що відбуваються останніми роками на сході України, проблема забезпечення особистої безпеки громадян у громадських місцях великих міст значно загострилася. Під час вчинення злочинних дій та хуліганських нападів на громадян все активніше застосовуються вогнепальна, травматична та холодна зброя, металеві прутки, бейсбольні бити, молотки, інші небезпечні предмети.

Сьогодні правопорушники (у тому числі й неповнолітні), мають багато можливостей щодо придбання «небезпечних предметів» (ножів з автоматичним механізмом, арбалетів, промислово виготовлених рогаток, що стріляють металевими кульками). Вони також можуть звернутися до «тіньового» ринку зброї, якому не бракує пропозицій холодної, пневматичної, травматичної та вогнепальної зброї.

У межах протидії зазначеним видам правопорушень, кримінальна поліція, реалізуючи свої функціональні повноваження у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення (ст. 25), зобов'язана здійснювати інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу щодо отримання відомостей, що можуть становити інтерес для Національної поліції України [1].

Результати практичної діяльності карного розшуку свідчать про те, що саме своєчасне отримання первинної інформації щодо осіб, фактів, подій та обставин, які становлять інтерес для оперативних підрозділів, є запорукою успішної протидії «вуличній» озброєній злочинності.

Для початку роботи з пошуку та виявлення первинної оперативно-розшукової інформації про насильницькі та корисливо-насильницькі злочини

проти громадян, що вчиняються у громадських місцях із застосуванням зброї, достатньо наявної інформації про правопорушення, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів [2].

Виявлення первинної інформації про напади на громадян із застосуванням зброї може розпочинатися: ініціативно, до вчинення злочину (на стадії готування або замаху) з подальшим заведенням оперативно-розшукової справи; під час проведення досудових розслідувань за фактами вчинення злочинів, пов'язаних зі збройними нападами на громадян у громадських місцях; за фактами хуліганських проявів, пов'язаних із загрозами громадянам зброєю, що спричинили великий резонанс у суспільстві у громадських місцях та на вулицях населених пунктів (у цьому випадку, заходи проводяться за вказівкою керівництва кримінальної поліції).

Головними чинниками, що сприятимуть своєчасному отриманню працівниками кримінальної поліції первинної оперативно-розшукової інформації про зазначені вище злочини насамперед є: обізнаність оперативних працівників із кримінальною статистикою корисливо-насильницьких злочинів, злочинів учинених з використання зброї, а також загальною оперативною обстановкою у населеному пункті; вміння працівників кримінальної поліції здійснювати порівняльний аналіз інформації щодо вчинених у населеному пункті злочинів із застосуванням зброї у поєднанні з причиненим психологічним й фізичним насиллям; вміння скласти психологічний портрет як злочинця так і жертви нападів; знання й уміння застосовування прийомів та засобів відбору і фіксації орієнтувальних інформаційних сигналів про учиненні правопорушення, а також конфлікти різних видів за участю осіб, що погрожували зброєю під час вказаних подій; розуміння оперативним працівником загальних закономірностей виникнення та розповсюдження певної інформації у випадках, якщо вчинені злочини не були зареєстрованими.

Основними напрямками виявлення первинної оперативно-розшукової інформації про злочини, вчинені у громадських містах із застосуванням зброї є: виявлення первинної інформації про осіб (членів злочинних груп), які підозрюються у вчиненні розбоїв або які раніше вчиняли подібні злочини; виявлення первинної інформації про майно, яким заволоділи правопорушники під час вчинення розбоїв у громадських місцях; виявлення первинної інформації про засоби і знаряддя вчинення розбоїв невстановленими особами (групами осіб).

Напрямами виявлення первинної оперативно-розшукової інформації про хуліганські напади на громадян, вчинені (або в стадії задуму) у громадських містах із погрозами застосуванням зброї є: виявлення первинної інформації про осіб, які відносять себе до неформальних молодіжних об'єднань; виявлення первинної інформації про зброю, засоби і знаряддя, що були застосовані під час вчинення хуліганських дій; встановлення особи жертв хуліганських нападів та можливих мотивів їх вчинення; встановлення й аналіз

особливостей поведінки осіб, що вчиняли хуліганські дії із застосуванням зброї, засобів і знарядь, інших специфічних прикмет правопорушників.

Доцільно також, з метою визначення пріоритетних напрямів пошуку первинної оперативно-розшукової інформації та подальшого планування діяльності, проводити GIS-аналіз місцевості, де учинялися озброєні напади, й таким чином, зосередити оперативні зусилля саме на ділянках з найбільшою концентрацією зазначених правопорушень.

Зібрана первинна оперативно-розшукова інформація підлягає оцінці з точки зору її достовірності й співвідносності до осіб, подій і фактів, що перевіряються. Підтверджені дані, що становлять оперативний інтерес, лягають в основу подальших рішень, що приймаються.

Список бібліографічних посилань:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст.379.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № № 2135-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 22, ст.303.

Заболотний В.О.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

**СТАН НАУКОВИХ РОЗРОБОК ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ**

Сьогодні в Україні спостерігається стрімкий розвиток населених пунктів та індустріальних центрів, де на обмежених територіях утворюється значний обсяг твердих побутових відходів та близьких до них відходів торговельних, промислових та інших підприємств, що перетворило сферу безпеки поводження з ними в одну з найбільш гострих господарських і природоохоронних проблем. Об'єми накопичених відходів дозволяють віднести Україну до однієї з найбільш техногенно-навантажених країн світу, а сама проблема їх накопичення приймає рівень національної катастрофи.

Даний факт потребує негайного комплексного дослідження проблематики оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері обігу побутових відходів підрозділами Національної поліції України, зокрема на теоретичному рівні.

Теоретичні аспекти формування фундаментальних основ поводження з твердими побутовими відходами (далі – ТПВ) знайшли відображення у дослідженнях таких вчених-юристів, як: О.О. Альошин, І.В. Андрощук, Б.А. Горлицький, Е.Р. Губанов, Б.М. Данилишин, І.П. Дрозд, А.Б. Качинський, Т.П. Козаченко, О.Я. Лазор, Н.О. Максименцева, О.В. Новицька та ін.

У оперативно-розшуковій площині тематику оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері обігу побутових відходів частково вивчали у своїх працях наступні вчені: К.В. Антонов, А.В. Баб'як, В.І. Василичук, О.І. Голиш, А.В. Губська, Ю.І. Дмитрик, В.П. Захаров, В.В. Коряк, А.В. Настенко, В.А. Некрасов, Д.Й. Никифорчук, С.І. Ніколаюк, Ю.Ю. Орлов, В.Л. Ортинський, М.А. Погорецький, В.Д. Пчолкін, Д.М. Середа, Л.П. Скалозуб, О.П. Снігер'ов, М.В. Стащак, В.В. Шендрик, О.О. Юхно та ін.

Аналіз теоретичної бази свідчить, що питання дотримання законодавства у сфері обігу побутових відходів вже тривалий час перебуває у центрі уваги багатьох науковців різних галузей права (юриспруденції, економіці, державному управлінні тощо).

Принагідно зазначимо, що результати пошуку та аналіз спеціальної літератури свідчать про відсутність до цього часу напрацювань вчених у вигляді дисертаційних досліджень, присвячених обраній та близьких до неї тематик. Так, особливої уваги заслуговують роботи:

1) О.В. Берюха, який присвятив увагу формуванню державної політики у сфері поводження з відходами виробництва та споживання;

2) А.В. Запорозчука, який вивчав міжнародно-правове регулювання поводження з відпрацьованим ядерним паливом та радіоактивними відходами;

3) Т.П. Козаченко, яка досліджувала механізми реалізації державної політики у сфері поводження з твердими побутовими відходами;

4) Н.О. Максименцевої, яка розглядала правове забезпечення поводження з небезпечними відходами;

5) І.І. Ляшко, який вивчав механізм державного управління вторинними сировинними ресурсами;

6) А.О. Оскірко, який присвятив увагу питанням адміністративної відповідальності за порушення у сфері поводження з відходами;

7) В.О. Юрескул, яка досліджувала правове регулювання поводження з побутовими відходами в Україні;

8) М.М. Шафоростової, яка працювала над удосконаленням державного управління системи поводження з відходами на основі розвитку функцій екологічного аудиту;

9) Н.О. Хижнякової, яка розглядала інвестиційне забезпечення реформування систем поводження з твердими побутовими відходами;

10) А.В. Губської, яка досліджувала питання протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України злочинності у сфері житлово-комунального господарства.

Таким чином, перелічені кандидатські роботи засвідчують, що обрана нами тематика викликає інтерес науковців вже на протязі багатьох років. Незважаючи на широкий діапазон охоплених науковцями питань, пов'язаних із дотриманням законодавства у сфері обігу побутових відходів, слід констатувати, що, по-перше, досі залишаються не розглянутими питання оперативно-

розшукової протидії злочинам у зазначеній сфері. По-друге, більшість праць вчених-юристів частково втратили свою актуальність через плинність часу, зміни у екосистемі, скасування низки нормативних актів та появи нових.

Кириченко О.В.
доктор юридичних наук, доцент
завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Ефективно протидіяти організованим злочинним об'єднанням неможливо без з'ясування механізму їх функціонування, який Б.В. Жуков пропонує визначити як спосіб взаємодії злочинного угруповання і середовища, результатом якого є злочинна діяльність організації, який містить особливості його функціонування, структуру розподілу ролей і функцій, планування й етапи реалізації його злочинної діяльності, сукупність чинників його внутрішнього і зовнішнього середовища. На думку науковця, найбільш суттєвими ознаками (рисами) механізму функціонування злочинних організацій є: наявність структури (ієрархії) організованих злочинних угруповань; внутрішньогрупова дисципліна; злочинна спеціалізація (професіоналізація); наявність лідера; розподіл функцій між членами угруповання; існування «общака»; використання корумпованості з посадовими особами органів державної влади та управління, правоохоронних органів; підтримання стосунків і вирішення проблем між угрупованнями [1, с. 6-7].

За організаційно-психологічною структурою організовані групи, яким притаманна безпосередня кооперація їх діяльності та прямі контакти між їх членами, виокремлюються в типовий різновид з горизонтальною організаційною побудовою, для якої характерні: слабка централізація; певна автономність у кримінальному середовищі; слабка виразність постійної спеціалізації; спрощеність комунікаційної структури, коли кожний член організованої групи в змозі встановити прямий зв'язок з усіма іншими її членами. У цьому різновиді виділяються банди, відрізняючись як наявністю обов'язкових кримінально-правових ознак, так і більш значним чисельним складом, істотним професіоналізмом, підвищеною усталеністю та згуртованістю, відчутною централізацією влади та управління.

Злочинним же організаціям, для яких визначальним є спосіб опосередкованої кооперації, властива вертикальна організаційна побудова (складна та спрощена), якій притаманні: а) чітко виражена централізація влади та управ-

ліній, що має пірамідальну дво- або триступінчасту ієрархічну схему; б) багатоблочна комунікаційна система, в якій головний лідер керує підлеглими підгрупами або безпосередньо, або опосередковано, лише через їхніх керівників; в) розподіл обов'язків предметно-дійових функцій на постійній основі [2, с. 9].

В організованих групах і злочинних організаціях переважно діє лідер-організатор (особисто організовує групову злочинну діяльність, здійснює заздалегідь вироблену її програму) і лідер-натхненник (задає свою програму злочинної діяльності, яка містить головні її стратегічні цілі та завдання, обов'язкові групові норми, санкції тощо). Останній тип лідера здебільшого притаманний злочинній організації. Можемо навести приклад організації діяльності банди як різновиду організованої групи (або злочинної організації) та розподілу функцій між членами банди: так, у червні 2014 року ОСОБА_8 з метою нападу на фізичних та юридичних осіб, діючи умисно з корисливих мотивів, організувала стійку злочинну групу (банду), до складу якої увійшли громадяни України, мешканці Київської області ОСОБА_9 та ОСОБА_10. При цьому ОСОБА_8 повідомила членів організованої групи про наявність плану злочинних дій та розподілила ролі між учасниками нападу. Згідно з розробленим планом злочинних дій члени злочинного угруповання виконували такі функції: ОСОБА_8 як організатор здійснювала загальне керівництво озброєною групою, розподіляла обов'язки між її учасниками, визначала об'єкт посягання, брала участь у підготовці та вчиненні нападу, розподіляла здобуте злочинним шляхом майно і грошові кошти, збирала та аналізувала інформацію щодо майбутніх об'єктів нападу. ОСОБА_9 брала активну участь у розбійному нападі, виконувала пошук цінностей та грошових коштів, безпосередньо під час розбійного нападу здійснювала фізичне та психічне подолання опору потерпілих. ОСОБА_10 забезпечувала групу зброєю та транспортом, перевіряла наявність господарів будинку та сторонніх осіб, безпосередньо під час розбійного нападу здійснювала психічне подолання опору потерпілих. З метою прикриття своєї злочинної діяльності, уникнення викриття правоохоронними органами учасники організованої групи використовували заздалегідь підготовлений автомобіль марки «ВАЗ 2109», а також пістолет марки «STALKER-MOD. 914-S» калібру 9 мм, металеву палицю, рукавички та маски, виготовлені із жіночих панчох, якими прикривали обличчя [3].

Слід звернути увагу й на те, що організовані злочинні об'єднання створюють систему захисту щодо неможливості викриття їхньої діяльності. Наприклад, у сучасних організованих злочинних формуваннях функціонують спеціальні групи осіб, діяльність яких спрямована на збір компрометуючих матеріалів, планування та проведення заходів щодо компрометації осіб з числа співробітників державних установ, у тому числі правоохоронних органів, з метою залучення їх до злочинної діяльності або відсторонення від виконання службових обов'язків у разі загрози викриття злочинної діяльності; нейтралізацію участі свідків і потерпілих у кримінальному процесі тощо [4, с. 11].

Таким чином, організованим злочинним об'єднанням, для яких визначальним є спосіб опосередкованої кооперації, притаманні такі риси: чітко виражена централізація влади й управління, що має пірамідальну ієрархічну схему та може складатися з кількох груп; лідер або безпосередньо керує підлеглими групами, або опосередковано лише через їхніх керівників; чіткий розподіл предметно-дійових функцій на постійній основі; взаємозалежність його учасників або структурних частин при здійсненні злочинної діяльності. Зазначені об'єднання створюють систему захисту щодо неможливості викриття їх діяльності.

Список бібліографічних посилань:

1. Жуков Б. В. Основи виявлення та розслідування створення злочинних організацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 “Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність” / Б. В. Жуков. – Одеса, 2011. – 20 с.
2. Цветков О. Г. Впровадження негласних працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у організовані злочинні групи та злочинні організації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 “Оперативно-розшукова діяльність” / О. Г. Цветков – К., 2002. – 16 с.
3. Справа № 748/57/15-к Чернігівського районного суду Чернігівської області по факту вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 187, ч. 4 ст. 187, ст. 257, ч. 1 ст. 263 КК України // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.
4. Цимбалюк В. М. Діяльність спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю по подоланню протидії з боку формувань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 “Оперативно-розшукова діяльність” / В. М. Цимбалюк. – К., 1999. – 16 с.

Клочко О.А.

ад'юнкт

Харківського національного
університету внутрішніх справ

**СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ
НЕЗАКОННОМУ ЗАВОЛОДІННЮ АВТОТРАНСПОРТНИМИ
ЗАСОБАМИ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ З ПРОНИКНЕННЯМ
У ПРИМІЩЕННЯ ЧИ ІНШЕ СХОВИЩЕ**

На сучасному етапі побудови правової держави першочергове значення набувають проблеми захисту її громадян від злочинних посягань, а саме охорона прав, свобод та законних інтересів, серед яких право не бути протиправно позбавленим права власності. На жаль, в наш час, злочини проти власності, серед яких незаконне заволодіння автотранспортними засобами, займає значне місце серед інших злочинів та є дуже прибутковим. Зважаючи на ви-

сокий рівень вчинення незаконних заволодінь транспортних засобів, протидія цьому виду злочинів є одним із пріоритетних напрямів діяльності підрозділів кримінальної поліції національної поліції України. Як свідчить аналіз теорії і практики оперативно-розшукової діяльності, один із ефективних шляхів удосконалення протидії злочинам, зокрема незаконним заволодінням автотранспортними засобами, полягає у проведенні правових засад вказаного процесу до вимог реалій оперативної обстановки та вимог практики.

Відзначимо, що Конституція України є основним нормативно-правовим актом, який регулює протидію незаконному заволодінню автотранспортними засобами, що вчиняється з проникненням у приміщення чи інше сховище. Відповідно до ч. 1 ст.8 Конституції України, в Україні визнається і діє принцип верховенства права, конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй [1].

Так, відповідно до ст. 41 Конституції України, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, право приватної власності є непорушним. Відповідно до ст.30 Конституції України, усе допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку [1].

Слід відмітити, що згідно зі ст. 3 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять Конституція України, вказаний Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна [2].

Серед законодавчих актів особливої уваги заслуговують Кримінальний кодекс, Кримінальний процесуальний кодекс, закони України «Про національну поліцію» та «Про оперативно-розшукову діяльність».

Згідно зі ст. 289 КК, незаконне заволодіння транспортним засобом вчинені з проникненням у приміщення чи інше сховище [3]. Під незаконним заволодінням транспортним засобом у цій статті слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі. Аналіз цієї статті

свідчить, про те, що вона відносить діяння у вигляді незаконного заволодіння транспортними засобами до злочину та націлює працівників Національної поліції на протидію цим протиправним діянням.

Що стосується кримінального процесуального кодексу, то у ньому визначено момент початку досудового розслідування (ст. 214 КПК) [4], зокрема у кримінальних провадженнях по незаконним заволодінням автотранспортними засобами, особливості затримання осіб в момент вчинення незаконного заволодіння автотранспортними засобами (ст. ст. 208-212 КПК).

З огляду на тематику варто також розглянути закон України «Про національну поліцію», в якому у ст. 23 висвітлені основні повноваження поліції, до яких зокрема відноситься вжиття заходів з метою виявлення незаконного заволодіння автотранспортними засобами та припинення вказаних злочинів [5].

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані вжити необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів [2], зокрема тих, що пов'язані із незаконним заволодінням транспортними засобами.

Аналіз вказаних правових актів показав, що сьогодні ще існує ряд нормативних прогалин, у частині законодавчого регулювання протидії незаконного заволодіння автотранспортними засобами, що вчиняються з проникненням у приміщення чи інше сховище, які потребують більш детального вивчення зі сторони вчених та практиків.

Список бібліографічних посилань:

1. Конституція України: Закон України від 26.06.1996р. : [Електронний ресурс]. – режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Колосков В. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
Національної академії Державної прикордонної служби
України імені Б. Хмельницького,

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОНИМИ ОРГАНАМИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Порядок взаємодії Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) з іншими правоохоронними органами під час виконання покладених на них законодавством України завдань та здійснюється у відповідності до вимог Конституції України, законів України "Про Державну прикордонну службу України", "Про Національну поліцію", "Про Службу безпеки України", "Про оперативно-розшукову діяльність", Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, інших законодавчих актів, а також актів Президента України, Кабінету Міністрів України, у тому числі й міжвідомчих.

Захист державного кордону (далі – ДК) України є невід'ємною частиною загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Ця діяльність провадиться в межах наданих їм повноважень шляхом ужиття комплексу політичних, організаційно-правових, дипломатичних, військових, прикордонних, імміграційних, оперативно-розшукових та інших заходів.

Метою взаємодії є сприяння виконанню Держприкордонслужбою України завдань щодо забезпечення недоторканності ДК та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, Національної поліції та Служби безпеки України (далі – СБУ) у межах визначеної законодавством компетенції щодо захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності України, законних інтересів держави та прав громадян від посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці, запобігання, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Суб'єкти взаємодії – органи та підрозділи ДПСУ, Національної поліції та СБУ, які діють в межах визначених законодавством України завдань.

Суб'єкти взаємодії виключно у межах виконання визначених законо-

давством України завдань здійснюють взаємодію за такими напрямками:

- своєчасне вжиття заходів з протидії протиправним діянням окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, на ДК та в межах контрольованих прикордонних районів щодо:

- створення злочинної організації;
- торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо передачі людини;
- незаконного переправлення осіб через державний кордон України;
- контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або отруйних чи сильнодіючих речовин та фальсифікованих лікарських засобів;
- контрабанди;
- порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експертному контролю;
- незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом;
- проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів;
- підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів;
- участь у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, незаконною міграцією у порядку, визначеному законом;
- вжиття заходів протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України;
- протидія і запобігання корупційним діянням та злочинам у сфері службової діяльності військовослужбовців і працівників ДПС України, Національної поліції, СБ України;
- опрацювання проектів нормативно-правових актів з питань протидії злочинності, організації оперативно-розшукової діяльності;
- професійна підготовка та підвищення кваліфікації військовослужбовців і працівників суб'єктів взаємодії.

Існують наступні способи та форми взаємодії:

- обмін інформацією;
- здійснення спільних оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів, узгодження цих заходів на території України та за кордоном;
- організація взаємодії обліку об'єктів оперативної зацікавленості - осіб та організацій, перевірки осіб за оперативними обліками;
- спільне застосування спеціальних підрозділів та вжиття інших заходів, передбачених Законом України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" для забезпечення державного захисту військовос-

лужбовців, працівників Держприкордонслужби України, Національної поліції та СБ України від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю цих працівників;

- проведення спільних нарад, навчань, занять та інструктажів;
- створення спільних робочих груп за участю суб'єктів взаємодії.

Взаємодія здійснюється:

- на рівні апаратів суб'єктів взаємодії – між Адміністрацією Держприкордонслужби України, Національною поліцією (діяльність котрих спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України) та Центральним управлінням СБ України;

- на регіональному рівні – між регіональними управліннями Держприкордонслужби України, органами охорони державного кордону Держприкордонслужби України і структурними підрозділами, регіональними органами Національної поліції та СБ України в областях (районах та містах).

Основою реалізації взаємодії вважається напрацювання та виконання планів взаємодії, проведення спільних операцій та інших заходів. Такі плани взаємодії повинні уточнюватися на рівні центральних органів один раз на рік, на регіональному рівні – двічі на рік, за потреби – негайно.

Що стосується взаємного обміну інформацією, то її обсяг та розподіл, згідно з вирішуваними завданнями повинні визначатися під час опрацювання планів взаємодії. У даному випадку керівники суб'єктів взаємодії відповідають за одержання та своєчасний обмін інформацією, яка становить взаємний інтерес для виконання покладених на них законодавством завдань.

У процесі взаємодії органи та підрозділи повинні обмінюватись:

- інформацією, яка потребує невідкладного реагування і вжиття додаткових заходів щодо охорони державного кордону, запобігання іншій протиправній діяльності;
- інформаційно-аналітичними документами (у міру необхідності).

За ступенями терміновості передання інформацію доцільно поділяти на дві категорії: 1) інформація, яка підлягає негайному передаванню суб'єкту взаємодії з дозволу керівництва для термінової реалізації у вигляді телефонограми або безпосереднього сповіщення оперативного працівника, який відповідає за відповідну лінію роботи, керівника або чергового суб'єкта взаємодії з обов'язковим наступним її документальним підтвердженням; 2) інформація, яка не потребує вжиття невідкладних заходів і передається в письмовій формі у строк, що має забезпечувати суб'єкту взаємодії час, необхідний для здійснення своєчасних заходів для її перевірки та реалізації.

Органи та підрозділи Національної поліції і СБ України повинні інформувати Адміністрацію ДПС України та органи охорони державного кордону ДПСУ про:

- виїзд у напрямку державного кордону або зникнення з-під оператив-

ного контролю осіб, що мають наміри незаконно перетнути державний кордон з метою здійснення протиправної діяльності;

- іноземців, осіб без громадянства, а також громадян України, які постійно проживають за кордоном, причетних до спеціальних служб іноземних держав, злочинних угруповань, що здійснюють незаконне переправлення осіб та предметів контрабанди через державний кордон, терористичних та екстремістських організацій, які мають наміри щодо незаконного перетинання державного кордону;

- існуючі та новостворювані організації, окремі групи та особи, що діють на каналах міжнародного сполучення, в певних пунктах пропуску або на ділянках державного кордону;

- заплановані незаконні переміщення через державний кордон товарів, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю, предметів контрабанди;

- підготовку або скоєння військовослужбовцями та працівниками Держприкордонслужби України, а також іншими громадянами України, іноземцями та особами без громадянства кримінальних правопорушень у зоні відповідальності органів та підрозділів Держприкордонслужби України;

- елементи оперативної обстановки на державному кордоні та в контрольованих прикордонних районах, що можуть впливати на надійність його охорони, боєготовність органів та підрозділів Держприкордонслужби України, зберігання військових засобів ураження згідно з компетенцією;

- результати реалізації отриманої від Держприкордонслужби України інформації та матеріалів щодо пошуку та затримання осіб, які незаконно перетнули або намагалися незаконно перетнути державний кордон, припинення терористичної, контрабандної та іншої злочинної діяльності;

- причини і умови, що сприяють проведенню на державному кордоні та в пунктах пропуску через нього діяльності, яка завдає шкоди інтересам України.

Враховуючи сучасну ситуацію, органами та підрозділами ДПС України до взаємодіючих органів та підрозділів має передаватися інформація про:

- спроби та факти незаконного перетинання державного кордону, переміщення через державний кордон засобів розвідувально-підривної та терористичної діяльності, предметів контрабанди;

- факти втрати зброї, боєприпасів, вибухових речовин, виявлені намагання заволодіти ними, а також випадки із застосуванням зброї та боєприпасів;

- передумови до виникнення провокацій або конфліктних ситуацій на державному кордоні та контрольованих прикордонних районах;

- факти й ознаки провокаційних дій стосовно військовослужбовців та працівників Держприкордонслужби України, здійснення на них психологічного тиску;

- виявлені органами та підрозділами Держприкордонслужби України в

ході виконання покладених завдань ознаки вчинення кримінальних правопорушень;

- ознаки функціонування каналів контрабанди, незаконної міграції, а також ознаки готування до вчинення інших правопорушень, виявлення та припинення яких віднесене до компетенції Національної поліції та СБ України;

- результати реалізації отриманої від взаємодіючих органів інформації та матеріалів щодо пошуку та затримання порушників законодавства про державний кордон, припинення терористичної, контрабандної та іншої злочинної діяльності.

За результатами взаємодії інформація про результати проведених заходів і підсумки спільних дій після їх завершення повинна надсилатися до суб'єктів взаємодії для узагальнення та аналізу.

Таким чином, ефективність оперативно-розшукової діяльності зазначених суб'єктів значно зросте. Можна аналізувати і прогнозувати діяльність злочинців безпосередньо на державному кордоні України та контрольованих прикордонних районах.

Корнієнко Д.М.

кандидат юридичних наук

заступник начальника

науково-дослідного центру –

начальник науково-дослідної лабораторії

службово-бойового застосування

Національної гвардії України

Національної академії

Національної гвардії України

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ТА З'ЄДНАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ВИКОНАННЯ СУМІСНИХ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Сьогодні в Україні відбуваються зміни не тільки в правовій, політичній, економічній сферах, а й, на жаль, у воєнній. Це призвело до появи та загострення низки проблем, вирішення яких безпосередньо залежить від вивчення і осмислення державного регулювання сектором безпеки і оборони. За таких умов питання удосконалення нормативно-правового забезпечення військових частин та з'єднань Національної гвардії України щодо виконання сумісних службово-бойових завдань з військовими формуваннями та правоохоронними органами набувають особливо актуального значення.

На наш погляд, основним шляхом удосконалення нормативно-правового забезпечення військових частин та з'єднань Національної гвардії України за наведених умов є розроблення нових й удосконаленні чинних міжвідомчих нормативно-правових актів щодо організації взаємодії за різними сценаріями діяльності у мирний час, в умовах різноманітних кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці України та в особливий період. З цією метою доцільним є застосування сценарного підходу, щоб розробити найбільш вірогідні сценарії розвитку ситуацій за надзвичайних обставин та сформулювати основні заходи з організації взаємодії та виконання сумісних дій між підрозділами Національної гвардії України та військовими формуваннями і правоохоронними органами.

Додамо, що удосконалення міжвідомчої взаємодії забезпечується шляхом відпрацювання сумісних теоретичних та практичних навчань. Однак, наразі відсутньою є нормативно-правова база для проведення постійно діючих навчань на базі навчальних частин та закладів сил сектору безпеки і оборони.

Тому доцільно розробити міжвідомчий наказ для проведення комплексних тактико-спеціальних навчань у яких зазначити наступні елементи:

- підготовка адміністрації, посередницького апарату та інших груп;
- підготовка району та навчальної матеріально-технічної бази навчань;
- планування навчань;
- підготовка сил (органів управління), що залучаються до навчання;
- розіграш дій сил;
- закінчення розіграшу дій та повернення у пункти постійної дислокації.

Також доречно запровадити проведення дослідних тактико-спеціальних навчань з метою дослідження та випробування нових зразків техніки, форм і способів реагування на кризові ситуації.

Крім цього зауважимо, що аналіз виконання сумісних службово-бойових завдань Національною гвардією України з військовими формуваннями та правоохоронними органами, спонукає на висновки, що значна частина проблем виконання службово-бойових завдань виникає з причини того, що Національна гвардія України не є суб'єктом оперативно-розшукової діяльності.

Тому доречно додати, що оскільки військовослужбовцям Національної гвардії України законодавчо не надано право займатися розвідувальною та оперативно-розшуковою діяльністю, необхідно нормативно зобов'язати зацікавлені правоохоронні органи і спеціальні служби здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України, в тому числі у питаннях прогнозування кризових подій у відповідних регіонах для здійснення необхідної своєчасної підготовки сил і засобів.

Корх В.В.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ У СФЕРІ РОЗШУКУ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІХ ОСІБ

В теорії оперативно-розшукової діяльності традиційно при розгляді питання протидії оперативними підрозділами тому чи іншому виду злочинної діяльності вченими розглядається питання оперативна обстановка на певній території чи лінії роботи.

У той же час, аналіз фахової літератури показав, що незважаючи на значну кількість праць присвячених розшуковій роботі, оперативній обстановці у сфері безвісно відсутніх осіб до цього часу ще не приділено достатньої уваги. Зважаючи на потреби практики вважаємо необхідним усунути дану прогалину. Продовжуючи розгляд сучасного стану оперативної обстановки розшуку безвісно відсутніх осіб зазначимо, що, по-перше, чинний Кримінальний процесуальний кодекс України визначає за необхідне у випадку надходження до органів поліції заяви чи повідомлення про безвісну відсутність особи обов'язок слідчого органу досудового розслідування невідкладного відкриття кримінального провадження за ознаками злочину, передбаченого ч.1 ст. 115 КК України, тобто вбивство із приміткою «безвісно відсутня особа». По-друге, що безвісна відсутність людини, коли її місце перебування й доля невідомі ані найближчому оточенню, ані іншим особам, досить поширене явище. Успіх розшуку цих людей може залежати від оперативного працівника та належного реагування на кожну заяву і повідомлення про безвісне зникнення особи, яке досягається й із урахуванням рівня обізнаності оперативного працівника із оперативно-розшуковою обстановка по лінії роботи. По-третє, як відомо, певна частина громадян, які зникли за нез'ясованих обставин, стають жертвами вчинених стосовно них кримінальних правопорушень, зокрема вбивства, викрадення, торгівлі людьми, незаконного позбавлення волі. Тобто є обґрунтованими відкриття кримінального провадження за фактом можливого вчинення найбільш тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи. По-четверте, не менш важливим є розшук таких осіб в аспекті вирішення звернень громадян щодо встановлення місця знаходження рідних чи близьких людей, з котрими з різних причин утрачені родинні зв'язки; відновлення соціального статусу, цивільних та інших гарантованих державою прав осіб, які за віком або через травму чи захворювання втратили пам'ять, дезорієнтовані тощо. Сьогодні в Україні залишаються не розшуканими за попередні роки понад 10 тисяч осіб, з яких розшуковуються в порядку ведення оперативно-розшукової діяльності (далі - ОРД) 4,5 тисячі громадян, а решта – за

оперативно-розшуковими обліками [1]. Тобто, можна резюмувати, що ситуація, що склалася, не тільки не відповідає соціальним очікуванням, а й викликає негативну громадську реакцію на діяльність правоохоронних органів і посадових осіб, обов'язком яких є здійснення розшуку безвісно відсутніх та ефективне розслідування фактів такого зникнення. На нашу думку, своєчасність, ефективність та швидкість розшуку безвісно відсутніх осіб можлива лише за умови достатнього володіння оперативними працівниками оперативної обстановкою у сфері розшуку безвісно відсутніх осіб.

Разом з цим, слід відмітити, що існують декілька різновидів безвісно відсутніх осіб, зокрема: 1) особи, які скоїли втечу з місць позбавлення волі, або ухиляються від попереднього слідства та суду; 2) іноземці й особи без громадянства, які ухиляються від обліку правоохоронних органів [2, с. 14]; громадяни, що втратили зв'язок з рідними та близькими; безвісно відсутні особи.

Враховуючи результати вивченого емпіричного матеріалу, можемо запропонувати наступну класифікацію безвісно відсутніх осіб: 1) особи, які на власний розсуд вирішили отримати статус безвісно відсутньої особи через суб'єктивні причини, серед яких: особи, яка ухиляються від органів досудового розслідування та суду; особи, які переховуються від свого оточення (близьких, друзів, родичів тощо); 2) особи, які зникли безвісно через наявність різних хвороб (психіатричний, психічний розлад здоров'я), наявність інших тяжких хвороб або які пов'язані із похилим віком; 3) особи, які зникли безвісно, однак щодо яких не вчинено будь-яких злочинів, проте особа не бажає мати постійного місця мешкання, роботи та повідомляти про себе рідним або друзям; 4) особи, які зникли безвісно в районі проведення антитерористичної операції або були мешканцями тимчасово окупованих територій; 5) особи, які зникли безвісно без явних причин та відносно яких є підстави вважати про можливість вчинення відносно останніх злочинних дій (вбивство, сексуальне рабство, викрадення тощо).

Список бібліографічних посилань:

1. Статистичні дані Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
2. Бойчук Д.В. Правові та організаційно-тактичні основи розшуку безвісно відсутніх осіб : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 «Оперативно-розшукова діяльність» / Д.В. Бойчук. – Львів : ЛьвДУВС, 2007. – 20 с.

Кривенко О.І.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНА РОЗРОБЛЕНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Все більше і більше людей у всьому світі користуються Інтернетом для отримання різного роду інформації, заробітку, спілкування з друзями і близькими людьми. Саме ця масовість користування Інтернетом привертає увагу до мережі Інтернет шахраїв. Так, сьогодні відомо про більше ніж 100 способів вчинення шахрайств через мережу Інтернет, однак кожного дня, кожної години в світі з'являються нові [1]. Вказане призводить до того, що питання протидії шахрайствам через мережу Інтернет цікавить, як вчених-юристів, так і соціологів, психологів та навіть засоби масової інформації [2]. Враховуючи зазначене, вважаємо доцільним визначити стан теоретичної розробленості тематики оперативного-розшукової протидії шахрайствам через мережу Інтернет.

Аналіз юридичної літератури показав, що перші наукові праці пов'язані із протидією шахрайствам через мережу Інтернет починають з'являтися наприкінці 90-х років ХХ сторіччя. Однак, вони здебільшого були присвячені тематиці протидії злочинам у сфері економіки, які вчиняються за допомогою комп'ютерних технологій. Зокрема, О.М.Юрченком було проведено дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидат юридичних наук на тему: «Забезпечення фінансово-правової безпеки в банківських системах при розрахунках пластиковими картками» (2000 р.). На рівні наукових статей досліджувана проблематика частково вивчалась: В. О. Голубєвим (стаття на тему: «Про боротьбу зі злочинами у сфері комп'ютерної інформації» - 1999 р.). Ю.М. Литвиновим (стаття на тему: «Особливості викриття шахрайства, вчиненого за допомогою електронної пошти» - 2004 р.), І.О.Вороновим (стаття на тему: «Формування методики розслідування шахрайств, вчинених шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки» - 2008 р.), В.М.Бутузовим статті на тему: «Документування фактів несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерів і комп'ютерних мереж» - 2009 р., «Соціальна інженерія – «мистецтво» вторгнення в персональні дані» - 2010 р.) та ін.

Однак, починаючи з 2010 року окремі аспекти оперативного-розшукової протидії шахрайствам через мережу Інтернет стають предметом наукових праць фахівців у сфері оперативного-розшукової діяльності. Вказане пов'язано з тим, що з середини 2000-х років Інтернет займає більшу частину соціально-економічної, культурної та трудової сфери життєдіяльності нашої країни.

Враховуючи вказане, досліджувана тематика починає розроблятися на рівні дисертаційних та монографічних досліджень. Зокрема слід відзначити:

- докторську дисертацію І.О.Воронова на тему: «Організаційні і тактичні основи оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері високих інформаційних технологій органами внутрішніх справ» (2012 р.);
- кандидатську дисертацію О.М.Комар на тему: «Протидія оперативними підрозділами МВС України шахрайствам, вчинюваним шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки» (2013 р.);
- кандидатську дисертацію В.П. Поїзда на тему: «Оперативний пошук ознак податкових злочинів, що вчинюються з використанням високих інформаційних технологій» (2014 р.);
- кандидатську дисертацію Є.О. Жицького на тему: «Оперативне обслуговування об'єктів, які надають інформаційні послуги з використанням Інтернету» (2015 р.);
- монографію І.О.Воронова на тему: «Організаційно-тактичні основи протидії злочинам у сфері високих інформаційних технологій» (2010 р.);
- монографію О.В.Тихонової на тему: «Фінансова безпека України: кримінально-правові та кримінологічні основи» (2015 р.);
- монографію авторського колективу (М.А.Погорецький, Д.Б.Сергеева, О.О.Сухачов, І.О. Сухорода) за ред. М.А. Погорецького на тему: «Злочини у сфері банківського кредитування: правові та організаційно-тактичні засади документування оперативними підрозділами» (2016 р.).

Аналіз вказаних досліджень показав, що більшість із них присвячені протидії шахрайству із використанням комп'ютерні технології, що вчиняються у різних сферах економіки. Водночас, питання щодо оперативно-розшукової протидії підрозділами Національної поліції України шахрайствам через мережу Інтернет комплексно не розглядається.

Окремо слід відмітити, що у навчальних посібниках та підручниках теоретичні, правові та організаційно-тактичні аспекти протидії шахрайствам через мережу Інтернет на даний час не були відображені, на відміну від публікацій на рівні фахових статей. Так, питанням протидії шахрайствам через мережу Інтернет були розглянуті у:

- науковій статті Л.М. Зими на тему: «Питання протидії шахрайству в мережі Інтернет»;
- науковій статті Д.В. Зюзь на тему: «Несанкціоноване втручання в роботу систем дистанційного банківського обслуговування»;
- науковій статті О.М. Комара на тему: «Виявлення та документування фактів шахрайства, вчиненого із застосуванням електронно-обчислювальної техніки: оперативно-розшуковий аспект»;
- науковій статті А.В. Мирного на тему: «Кібершахрайство з виправної колонії»;
- науковій статті О.М. Рогожиної на тему: «Інтернет-аукціони - лазів-

ки для шахраїв»;

- науковій статті І.О. Шевченка на тему: «Кіберзлочинність: методика розкриття та розслідування».

Однак, аналізуючи вказані наукові праці, зроблено висновок, що проблематика оперативно-розшукової протидії шахрайствам через мережу Інтернет поки що розглядалась поверхнево та фрагментарно.

Беручи до уваги, аналіз генезис наукових праць, присвячених питання оперативно-розшукової протидії шахрайств через мережу Інтернет, зроблено висновок про недостатню теоретичну розробленість вказаного питання, що відповідно свідчить про необхідності проведення комплексного дослідження.

Список бібліографічних посилань:

1. Распространённые виды мошенничества в интернете [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.earning-empire.ru/index/rasprostranjonnye_internet_moshennichestva_posobie/0-51
2. Мошенники использовали символику ТСН Для сбора средств на фейкового раненого АТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ru.tsn.ua/ukrayina/moshenniki-ispolzovali-simvoliku-tsn-dlya-sbora-sredstv-na-feykovogo-ranenogo-ato-523990.html>

Куратченко М.В.

ад'юнкт кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ СУТЕНЕРСТВА ТА ВТЯГНЕННЮ ОСОБИ У ЗАЙНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ

Способи вчинення злочину є досить важливим елементом криміналістичної характеристики будь-якого кримінального правопорушення. Не є виключенням і сутенерство, а також втягнення особи в заняття проституцією. Їх значимість полягає в ряді факторів, бо вона може мати взаємообумовлені зв'язки з іншими елементами криміналістичної характеристики. Дослідження надає змогу узагальнити криміналістично значиму інформацію про сутенерство чи втягнення особи до заняття проституцією з урахуванням сучасних умов та тенденцій. Це, в свою чергу, дозволить в подальшому розробити на цій основі ефективні науково-практичні рекомендації щодо методики їх розслідування.

Про необхідність підвищення ефективності роботи правоохоронних органів за цим напрямом свідчать офіційні показники стану протидії сутенерству та втягненню особи у зайняття проституцією в цілому. Так, за даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 259 фактів сутенерства та втягнення особи у зайняття проституцією, за якими у 131 випадках було

складено обвинувальні акти, у 2014 р. – 303, за якими обвинувальні акти було складено у 126 випадках, у 2015 р. – 233, за якими обвинувальний акт було складено лише у 107 кримінальних провадженнях, а за 1 півріччя 2016 року обліковано 152 фактів сутенерства, з яких лише в 43 випадках вручено повідомлення про підозру. Як бачимо, з усіх облікованих кримінальних правопорушень менше 50 % доводяться до складення обвинувального акту.

Стосовно визначення способу вчинення злочину, то ми підтримуємо позицію Г. Г. Зуйкова, який формулював його як систему дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [1, с. 12].

Спосіб вчинення злочинів, пов'язаних із проституцією та сутенерством, є повноструктурним і охоплює підготовку до його вчинення, безпосередній спосіб вчинення та способи приховування. Основоположними засобами для отримання відомостей про способи вчинення злочину є огляд місця події, допити, судові експертизи.

Як зазначає ряд авторів, типовими способами підготовки до вчинення злочину, пов'язаного з сутенерством, можна назвати:

– підшукування приміщень, де будуть надаватися сексуальні послуг або збиратимуться члени злочинної групи та повії (нерідко для цього можуть використовуватися спеціально створені фірми). Також може здійснюватися пошук осіб, які утримують місця розпусти;

– підшукування жінок, які будуть займатися проституцією;

– пошук співучасників та розподіл між ними функцій (хто транспортує, хто охороняє повії і територію, хто залучає нових повії чи клієнтів тощо);

– налагодження системи зв'язку між співучасниками, складання «графіків» роботи;

– розміщення оголошень у ЗМІ чи в Інтернеті, виготовлення візиток;

– пошук зв'язків серед працівників правоохоронних органів або «кримінального даху» тощо. [2, с. 300]

А. А. Небитов в свою чергу зазначає, що груповий та організований спосіб характерний для цих злочинів тому, що такого роду протиправні діяння вчинити одній особі вкрай важко, оскільки вони передбачають систематичні та різнопланові дії (наприклад, вербування, охорона, транспортування, матеріальне забезпечення повії тощо), що потребує розподілу функцій. Відтак ефективне примушування до заняття проституцією, втягнення до неї та сутенерство можливе в умовах співучасті з розподілом функцій та ролей. Водночас тривалість діяльності таких об'єднань залежить від наявності корупційних зв'язків в органах державної влади, додержання правил конспірації та дисципліни, які сприяють уникненню винними заходів кримінальної відповідальності [3, с. 38].

Є. В. Пряхін виділяє такі типові способи безпосереднього вчинення

злочину, пов'язаного з сутенерством: 1) дії пов'язані з забезпеченням заняття проституцією іншою особою (пошук клієнта, надання приміщення, транспортування, отримання грошей за надання секс послуг, передача частини грошей повії); 2) втягнення особи у заняття проституцією; 3) примушування особи займатися проституцією. Як свідчить практика, зараз трапляється порівняно небагато випадків примушування особи займатися проституцією. В основному особу різними способами втягують у зайняття проституцією [2, с. 300].

Щодо способу приховування правопорушення, одразу зазначимо, що, як вказував Б. Б. Рибников, це діяльність особи, спрямовану на утаювання відомих їй фактів та обставин скоєного злочину [4, с. 67]. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дав змогу встановити, що серед типових способів приховування сутенерства та втягнення особи у зайняття проституцією, найбільш розповсюдженими є наступні: 1) організація фірм під виглядом зайняття легальним бізнесом (ресторанним, готельним або з надання інших послуг) – 83 %; 2) заява під час затримання (особливо зі сторони сутенера), що він не знайомий із повіями, вперше їх бачить – 85 %; 3) знищення «чорнової» бухгалтерії, використаних презервативів – 91 %.

Підсумовуючи, зазначимо, що спосіб вчинення сутенерства та втягнення особи у зайняття проституцією є центральним елементом криміналістичної характеристики злочину. Завдяки його дослідженню розкривається об'єктивна сторона правопорушення, а працівники правоохоронних органів можуть більш якісно проводити окремі слідчі (розшукові) дії.

Список бібліографічних посилань:

1. Зуйков Г. Г. Криминологическое учение о способе совершения преступления : Автореф. дисс. д-ра юрид. наук / Г. Г. Зуйков. – М. – 1970. – 41 с.
2. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / [О.В. Батюк, Р.І. Благуца, О.М. Гумін та ін.]; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 324 с.
3. Небитов А. А. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією / Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 1. 2014. с. 35-43.
4. Рыбников Б. Б. Проблема сокрытия преступлений и ее место в советской криминалистике / Б. Б. Рыбников // Криминалистический сборник. – Рига, 1972. – С. 67.

Літун О.О.
аспірант кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДОМОСТІ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗШУКУ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТИ

Більшість випадків безвісного зникнення дітей не пов'язані з кримінальними правопорушеннями.

У зв'язку з цим, необхідною умовою вдосконалення ефективності розшуку дітей, які зникли безвісти є вірне встановлення обставин конкретного факту безвісного зникнення дитини.

Про необхідність конкретизації цих обставин свідчать неодноразові спроби на законодавчому рівні врегулювати ці питання. Так, ст. 1 проекту Закону України «Про попередження зникнення людей та сприяння в розшуку безвісно зниклих осіб», ухваленого Міністерством юстиції України, визначається термін «мінімально необхідні відомості», тобто відомості про особу зниклого, зокрема:

- його анкетні дані;
- місце і дата народження;
- місце проживання;
- сімейний стан;
- рід діяльності;
- дата, місце та обставини зникнення або інша інформація, яка може сприяти розшуку та/або ідентифікації розшукуваної особи [1].

У Всеукраїнській громадській організації «Служба розшуку дітей» наголошують, що треба завжди шукати причину безвісного зникнення дитини. Можливо, дитина втекла, бо у неї померла мати, і вона залишилась сиротою, або її ображають однолітки чи знущаються рідні батьки. Крім того, до найбільш поширених причин, які змушують дітей залишати домівку, відносяться: схильність підлітка до бродяжництва; несвоєчасне повернення додому, наприклад – з прогулянки чи від друзів [2].

Таким чином, крім зазначеного слідчі збирають інформацію про зниклу дитину:

- звички;
- інтереси;
- стан здоров'я;
- аналізують про що останнім часом говорила дитина і чи з задоволенням ходила до школи;

- за місцем мешкання де перед зникненням знаходилась неповнолітня дитина, виявляють та вилучають сліди папілярних візерунків пальців рук [3].

Аналіз результатів роботи поліції з неповнолітніми міста Цюриха дає змогу визначити, що все більшого значення набувають імена, які дають неповнолітні особи один одному. Тому для співробітника, який веде справу, надзвичайно важливо, щоб у графі «прізвиська» якомога раніше з'явилися дані про вже відомі та згодом встановлені імена, якими називають цю особу при звертанні. Можна вказувати декілька імен, а в разі незрозумілого написання прізвиська декілька варіантів подібного за звучанням імені [4, с. 88].

Як зазначають автори методичних рекомендацій «Про дії працівників органів та підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях» В.М. Білик, С.Г. Братель, С.І. Братков та ін. під час реагування на заяви і повідомлення про факти безвісного зникнення дітей необхідно негайно направити до заявника СОГ із завданням:

1. Визначити на місці найбільш реальні шляхи ведення розшуку дітей (дитини). Якщо є відомості про те, що дитина викрадена, організувати розшук та переслідування злочинця.

2. Не виключаючи можливості, що дитиною заволодів один з батьків, що не проживає разом із нею, або родичі, уточнити взаємовідносини в сім'ї, з'ясувати адреси родичів, знайомих. За необхідності перевірити ці адреси.

3. Якщо діти могли самовільно піти з дому, перевірити, чи не траплялись з ними раніше аналогічні випадки, за яких обставин і де вони були знайдені, з'ясувати, куди і з якою метою діти могли піти зараз.

4. Прийняти протокол-заяву про особу, яка зникла безвісти, до протоколу додати фотографію дитини (якщо вона є).

5. Про обставини зникнення дітей, їх установчі дані та прикмети орієнтувати: усі види нарядів; дільничних інспекторів міліції; чергових сусідніх ОВС (територіальних та транспортних); працівників приймальників-розподільників та притулків для дітей; диспетчерів вокзалів (залізничних, річкових, морських, автобусних), парків (трамвайних, тролейбусних, автобусних, таксомоторних), аеропортів, швидкої допомоги [5].

Зазначені обставини, що підлягають встановленню під час реагування на заяви і повідомлення про факти безвісного зникнення дітей, не є вичерпними і потребують додаткового наукового висвітлення. Однак, слід зазначити, що зазначені вище обставини, які отримані в ході першочергових оперативно-пошукових заходів та огляду місця події повинні негайно давати якомога повно сприяти розшуку безвісти зниклої дитини і давати швидкий результат у цьому напрямку роботи працівників Національної поліції.

Зокрема, розширення мережі поінформованих осіб, про факт безвісного зникнення дитини із числа громадян України має суттєво вплинути на підвищення ефективності своєчасного розшуку дітей.

Так, можна привести приклад функціонування американської системи «Амбер Аллерт», а також української «гарячої лінії» 116-000. Крім того, не-

щодавно підписаний Меморандум про співпрацю між Національною поліцією і мобільним оператором «Київстар» передбачає створення інформаційного сервісу з пошуку зниклих дітей. Реалізація Меморандуму з боку Національної поліції відбуватиметься шляхом розробки модулю розшуку дітей для інформаційної системи. Цей модуль за своїм функціональним призначенням дає можливість вносити, обробляти та обмінюватися інформаційними даними про зниклих дітей. У свою чергу, компанія «Київстар» з допомогою послуги, яка функціонує на базі СМС-повідомлень, допоможе правоохоронним органам України оперативно сповіщати про зниклих дітей абонентів мобільного оператора, які могли перебувати поруч із місцем зникнення [6].

Список бібліографічних посилань:

1. Про попередження зникнення людей та сприяння в розшуку безвісно зниклих осіб: проект Закону України, ухвалений Міністерством юстиції України: Громадське обговорення проектів нормативно-правових актів // веб-сайт Громадянське суспільство і влада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/consult/old/show_bill/4260.
2. Кіріна С. Куди зникають діти / С. Кіріна // *Голос України*. - газета Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/2388>.
3. Безвісти зниклі: чому в Україні щорічно щезають 5000 дітей? // веб-сайт znaj.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <https://znaj.ua/exclusive/bezvisty-znykli-chomu-v-ukrayini-shorichno-schezayut-5000-ditej>.
4. Штукер Р. Робота поліції з неповнолітніми: рекомендації та практичні поради щодо складання рапортів / Р. Штукер, Г. Штудер // *Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень*. – 2008. – № 3. – С. 85-88.
5. Про дії працівників органів та підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях : методичні рекомендації [В. М. Білик, С. Г. Братель, С. І. Братков та ін.] . – НАВС, 2013. – 203 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ad/pro_dii_pracivnuk.pdf.
6. Нацполіція і "Київстар" підписали Меморандум про співпрацю у розшуку безвісти зниклих дітей / Департамент комунікації Національної поліції України // Тимчасовий веб-сайт Національної поліції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/2184898>.

Мельковський О.В.

кандидат юридичних наук

доцент кафедри

кримінального права та правосуддя

Запорізького національного університету

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Питання правового регулювання розвитку інституту внутрішньої безпеки правоохоронних структур слід розглядати з урахуванням історичних чинників формування української держави. У різні періоди історичного часу питанням забезпечення внутрішньої безпеки приділялось достатньо уваги, оскільки ці питання були, є, та будуть питаннями життєво важливими, які сприяють безпечному існуванню любого суспільства чи системи, незалежно від того на якому історичному етапі свого розвитку вони перебувають.

Основними завданнями підрозділів які забезпечують внутрішню безпеку правоохоронних органів на території нашої держави у різні часи були: виконання спеціальних доручень, пов'язаних з перевіркою та розслідуванням справ відносно працівників Народного комісаріату внутрішніх справ (далі – НКВС), які скоїли правопорушення, перевірка матеріалів за заявами, скаргами, рапортами про посадові та державні злочини, порушення кримінальних справ відносно працівників НКВС та їх розслідування, проведення обстеження окремих ділянок роботи територіальних підрозділів НКВС (1939 р.); здійснення дізнання та слідства відносно працівників МВС, які скоїли правопорушення, перевірка матеріалів за заявами, скаргами, рапортами про посадові та державні злочини, порушення кримінальних справ відносно працівників МВС та їх розслідування (1947 р.); перевірка матеріалів, заяв, скарг відносно працівників системи МВС, здійснення дізнання по кримінальним справам порушеним відносно працівників ОВС (1957 р.); проведення службових розслідувань за фактами порушення дисципліни та соціалістичної законності з боку працівників ОВС (1979 р.).

Сьогодні сформована правова основа діяльності підрозділів внутрішньої безпеки щодо оперативно-розшукового запобігання злочинам. Теоретичним підґрунтям формування сучасної системи правового регулювання є наукові дослідження: у галузі адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального права та кримінології; теорії оперативно-розшукової діяльності. Після прийняття Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» була прийнята низка законів, що регламентують різні напрямки протидії злочинності.

На сьогодні діє новітній КПК та здійснено зміни у чинному оперативно-розшуковому законодавстві: визначено, що принципами на яких здійснюється ОРД є верховенство права, законності, дотримання прав і свобод людини; змінено підстави здійснення ОРД у бік запобіжної діяльності; обов'язки з протидії злочинності оперативно-розшуковими заходами обмежені виявленням і припиненням злочинів; надано право оперативним підрозділам проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД) у кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора в порядку, передбаченому КПК України; внесено зміни до переліку прав суб'єктів ОРД та порядку санкціонування оперативно-розшукових заходів; здійснено розмежування у порядку санкціонування ОРД та НСРД під час кримінального та оперативно-розшукового провадження; змінено завдання оперативної розробки у межах оперативно-розшукових справ; визначено коло суб'єктів, яких забороняється залучати до виконання оперативно-розшукових завдань; змінено порядок відкриття та закриття оперативно-розшукових справ. При цьому, залишається достатньо значний перелік питань що продовжують залишатися предметом палких дискусій як серед практичних працівників, так і серед науковців.

Так залишилися не вирішеними проблеми оперативно-розшукового законодавства у сфері регламентації оперативно-розшукового запобігання злочинам підрозділами внутрішньої безпеки. Основними напрямками удосконалення чинного законодавства є внесення змін щодо більш чіткого визначення та закріплення основних завдань та принципів ОРД; внесення змін до системи оперативно-розшукових заходів, що здійснюються під час оперативно-розшукового провадження та розробка новітніх законодавчих актів.

Одним з перших кроків удосконалення правової бази є внесення змін до чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: ст. 1 (передбачене завдання попередження, виявлення і припинення тяжких та особливо тяжких злочинів), ст. 4 (визначає принципи ОРД: законності; дотримання прав і свобод людини; поєднання гласних і негласних заходів форм і методів; взаємодії з державними органами, населенням, неурядовими та громадськими організаціями; відкритості для демократичного цивільного контролю; відповідності використання оперативно-розшукових заходів ступеню суспільної небезпеки протиправної діяльності; наступальності; конспіративності), ст. 8-2 (передбачає розподіл ОРЗ на такі, що проводяться на підставі: ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором; постанови прокурора, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника; дозволу керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника з повідомленням про прийняте рішення прокурора; здійснюються оперативним працівником самостійно), ст. 9-2 (додати до підстав закриття ОРС пункт 10, а саме: відмова від злочинної діяльності на етапі підготовки до вчинення кримінального правопо-

рушення).

Слід зазначити, що у різних країнах світу у поліцейських структурах існують спеціальні підрозділи, що виконують функції з забезпечення внутрішньої безпеки та боротьби з корупцією. До вказаних типів підрозділів відносяться інститути різної спеціалізації: підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність; слідчі органи, які здійснюють кримінальне переслідування за вчинення злочинів працівниками поліції, пов'язаних з корупцією; інститути, які наділені повноваженнями щодо ведення оперативно-розшукових та слідчих дій у зв'язку з розслідуванням корупційних злочинів серед працівників поліції.

Підрозділи внутрішньої (власної) безпеки різних країн, відповідно до національного законодавства та відомчих нормативних актів виконують наступні функції: розгляд, перевірка та проведення службового розслідування скарг громадян на неправомірні дії та зловживання працівників поліції; розгляд результатів розслідування, з метою аналізу та визначення основних типових схем протиправних дій працівників поліції; здійснення оперативно-розшукової діяльності серед персоналу поліції; аналіз даних про отримання прибутків працівниками поліції, податкових декларацій, інших платіжних відомостей, в тому числі про понаднормативну роботу, з метою виявлення можливих корупційних дій; проведення інспекційних перевірок з метою виявлення ознак корупції; пошук іншої інформації від громадян та працівників поліції щодо фактів корупції.

Деякі здобутки країн світу щодо забезпечення внутрішньої безпеки поліцейських установ, можливо використовувати під час реформування правової системи МВС України. Для забезпечення вказаних функцій у різних країнах здійснюється низка заходів: розробка «стратегії профілактики», яка полягає у створенні системи виявлення і нейтралізації причин та умов вчинення злочинів працівникам поліції та захисту їх від злочинних проявів з боку злочинного середовища (Великобританія); відділи внутрішніх розслідувань (бюро по розслідуванню скарг) наділені правом проведення оперативно-розшукової діяльності безпосередньо в поліції (Великобританія, США); створюється система інформаційно-технічного забезпечення вказаних підрозділів (ОБСЕ); заборона працівникам поліції спілкуватися з особами, внесеними в «чорний список» (Турція); затвердження Концепції «власної безпеки» ОВС (країни СНД).

Спираючись на проведений аналіз стану нормативної бази діяльності підрозділів внутрішньої безпеки, можемо систематизувати усі нормативні акти, які регламентують їх оперативно-розшукову діяльність:

- законодавчі акти, що складають правову основу;
- відомчі нормативні акти, що визначають загальні основи тактики та організації ОРД оперативних підрозділів Національної поліції України: нормативні акти, що визначають загальні положення оперативно-розшукової діяльності в органах внутрішніх справ; відомчі нормативні акти, що встанов-

люють основи організації попередження злочинів та порядок взаємодії між підрозділами у процесі цієї діяльності; нормативні акти, що безпосередньо визначають організацію і тактику застосування сил та засобів підрозділів внутрішньої безпеки МВС України щодо забезпечення внутрішньої безпеки органів та підрозділів поліції.

Проведений аналіз чинної нормативної бази діяльності підрозділів внутрішньої безпеки дозволяє визначити, що вона не відповідає вимогам часу. Питанням здійснення оперативно-розшукової діяльності приділяється не достатньо уваги. У нормативних актах, що регламентують діяльність підрозділів не в повній мірі розкрито зміст внутрішньої безпеки ОВС, не визначено особливості ОРД та агентурної роботи серед особового складу ОВС, не досліджено питання розробки концепції розвитку системи внутрішньої безпеки відповідно до світових стандартів та досвіду поліції країн світу, не конкретизований зміст та організація взаємодії підрозділів внутрішньої безпеки з іншими правоохоронними органами.

Таким чином, розробка пакету нормативно-правових актів, в якому були б враховані і усунені відмічені вище недоліки є одним з найважливіших чинників під час реформування та розвитку структурних підрозділів, що здійснюють функції з забезпечення внутрішньої безпеки у правоохоронних органах України.

Махлай О.М.

кандидат психологічних наук, доцент
начальник кафедри спеціальних
дисциплін Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПІЛЬНИХ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Одним із важливих питань взаємодії Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) з іншими правоохоронними є її організація, котра досягається погодженням оперативно-розшукових заходів, запровадженням у практику регулярних зустрічей і робочих контактів з питань, що становлять взаємний інтерес на рівні керівництва Департаменту оперативної діяльності (далі – ДОД) Адміністрації Держприкордонслужби України (далі – АДПСУ), Національної поліції та СБ України (далі – СБУ). Немаловажну роль відіграють й навчальні заклади, наукові та науково-дослідні установи, наукові лабораторії, котрі доводять до слухачів (курсантів) особливості оперативно-

розшукової діяльності та оперативної психології, у тому числі й вирішення питань взаємодії зі взаємодіючими органами.

Оперативно-розшукові підрозділи Держприкордонслужби України та оперативні підрозділи зазначених взаємодіючих органів самостійно здійснюють оперативно-розшукові заходи з питань, віднесених до їх компетенції.

Але потрібно враховувати ту ситуацію, що самотужки все здійснити не є можливим. А тому рішення про проведення спільних заходів приймається керівниками суб'єктів взаємодії після аналізу обстановки, що склалася на ділянці державного кордону, оцінки стану, можливостей наявних сил та засобів.

Оперативно-розшукові підрозділи ДПСУ та оперативні підрозділи Національної поліції і СБУ спільно (скоординовано) здійснюють оперативно-розшукові заходи.

Спільні заходи щодо запобігання, виявлення та припинення протиправної діяльності, спрямованої проти основ національної безпеки України у сфері недоторканності державного кордону, боротьби з міжнародним тероризмом, контрабандою та незаконним переміщенням засобів масового ураження, а також осіб (груп осіб) через державний кордон, здійснюються:

- **планові** – за погодженими планами спільних заходів, спрямованих на врегулювання оперативної обстановки в регіоні або на окремих ділянках (у зонах діяльності);

- **позапланові** – відповідно до обставин, що раптово виникають, за спільним рішенням керівників структурних підрозділів Держприкордонслужби України, Національної поліції та СБ України.

Підготовка спільних заходів здійснюється завчасно, безпосередньо перед їх здійсненням і передбачає з'ясування виконання майбутніх завдань, оцінку оперативної обстановки, її аналіз і прогнозування ймовірних дій порушників законодавства України про державний кордон, оцінку стану й можливостей своїх сил та засобів.

Така підготовка включає в себе:

- ✓ проведення спільних планових занять, тренувань і навчань;
- ✓ організацію управління й усебічного матеріально-технічного забезпечення;
- ✓ проведення заходів щодо легенди та зашифровки запланованих спільних дій.

Але ми говоримо не тільки про підготовку, а саме про завчасну підготовку. Адже у ній полягає ефективність майбутніх оперативно-розшукових заходів. Завчасна підготовка передбачає:

- проведення спільних нарад, планових занять, тренувань та навчань, розроблення й уточнення планів проведення спільних операцій, планів взаємодії та інших планувальних документів;

- здійснення спільних рекогносцировок місцевості в районах ймовірних дій порушників законодавства України про державний кордон;

- вивчення й узагальнення тактики дій порушників законодавства України про державний кордон та розроблення ефективних заходів протидії, прийняття рішення.

Враховуючи бюрократизм, а також серйозність здійснюваних заходів, безпосередня підготовка повинна починатися не пізніше ніж за 3 - 5 діб до початку здійснення спільних заходів. Така підготовка повинна передбачати:

- уточнення рішення про здійснення спільних дій;
- уточнення питань взаємодії, управління та всебічного забезпечення планованого здійснення спільних заходів;
- підготовку органів управління, особового складу і техніки до виконання поставлених завдань, проведення додаткових спільних занять та інструктажів;
- планування спільних заходів;
- створення необхідного угруповання сил і засобів;
- зайняття визначених районів зосередження для висунення в район проведення спільних дій;
- контроль за готовністю до виконання запланованих спільних заходів.

У разі виникнення необхідності здійснення термінових спільних заходів, за рішенням керівників органів суб'єктів взаємодії заходи, повинні здійснюватися безпосередньо перед початком спільних дій.

Для того, щоб оперативно-розшукові заходи мали найвищу ефективність, підготовка та здійснення спільних дій здійснюються в режимі конфіденційності з обмеженням кола поінформованих осіб, використання заходів маскування.

З метою встановлення та перевірки осіб, які незаконно перетнули або намагалися незаконно перетнути державний кордон, осіб, затриманих в адміністративному порядку, оперативно-розшуковий підрозділ ДПСУ повідомляє оперативний підрозділ Національної поліції, СБ України за місцем затримання порушника. Органи та підрозділи Національної поліції, СБ України, які отримали інформацію, негайно здійснюють перевірку таких осіб за оперативними обліками і повідомляють ініціатора про результати запиту.

Регіональні органи Національної поліції, СБ України, розташовані на території областей, які не прилягають до державного кордону, у процесі проведення оперативно-розшукових заходів за лініями і напрямками роботи, на об'єктах оперативного забезпечення, а також у процесі ведення оперативно-розшукових справ відповідно до своєї компетенції здійснюють виявлення громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які мають наміри незаконно перетнути державний кордон, незаконно переправляти осіб через державний кордон, контрабанду.

Таким чином, підготовка та здійснення спільних оперативно-розшукових заходів досягне високої ефективності, дотримання заходів конфіденційності.

Мітякін В.А.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

Сучасна оперативна обстановка у всьому світі, зокрема й в Україні, характеризується наявністю такого надзвичайно складного, багатогранного і у той же час суспільно небезпечного явища як збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. З однієї сторони, наркотики є корисними і необхідними медичними препаратами, а з іншої сторони - вони заподіюють величезну шкоду, яка практично не піддається обрахунку. Насамперед, це й деградація особистості наркомана, і потяг до вчинення різноманітних злочинів, і зниження матеріально-технічного та інтелектуального потенціалу суспільства, і погіршення його генофонду, і викривлення внаслідок «відмивання наркокоштів» законного розподілу матеріальних благ, і проникнення злочинців у державні та владні структури, і їх вплив на формування політики держав у злочинних інтересах, і багато чого іншого. Збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів руйнує економіку, соціальну сферу, підвищує рівень злочинності, руйнує моральні підвалини суспільства, вражає своїм негативним впливом молодь, провокує конфлікти, тобто його можна розглядати як загрозу національній безпеці України. Таким чином, особливої ваги набуває питання протидії загрозі національній безпеці у вигляді збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів міжнародною організованою злочинністю, у тому числі угруповань наркобізнесу, що розглядають нашу країну як привабливий ринок збуту, територію виробництва та транзиту наркотиків, а також місце відмивання коштів, отриманих від наркоторгівлі. Враховуючи вказане одним із найголовніших завдань Національної поліції України є оперативно-розшукова протидія збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а як відомо жодна державна діяльність не можлива та неефективна без юридичного підґрунтя. Отже, вважаємо доцільним розглянути особливості нормативного регламентування оперативно-розшукової протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Незважаючи на значний науковий внесок у розвиток теоретико-прикладних засад оперативно-розшукової протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів таких зарубіжних та вітчизняних вчених як А.В. Баб'яка, О.М. Бандурки, Ю. Д. Блувштейна, В.С. Бульби, С.А. Буткевича, В. В. Бондаренка А.А. Бова, М.І. Зиріна, В.В. Василевича,

О.М.Джузи, М.А.Єжеєва, П.П. Закалюка, О.О. Заросінського, В.І. Зелинського, А.Ф.Женунтій, В.Я. Кальченка, Н.В.Кикотя, К.Г. Костенка, О.Г. Кулика, Т.Л. Кулакової, С.Я. Лебедева, Є.М. Макаренка, О.О. Марчука, Ф.Р. Михайленка, О.Л.Мусаєва, П.П. Михайленка, П.П. Невмержицького, К.А.Оробець, А.П. Науменка; Є.В. Расюка, В.В. Романова, І.О. Сітренка, О.В. Сухоноса, М.М. Тогонидзе, В.В. Шендрика та багатьох інших, існування прорахунків з боку законодавця у напрямі оперативно-розшукової протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, призводить до необхідності вивчення обраного предмета публікації.

В теорії юридичної науки, зокрема оперативно-розшукової діяльності при розгляді більшості питань протидії злочинності досліджується проблематика правого регулювання такого процесу. При чому більшість вчених дотримуються думки щодо розподілу нормативних актів на рівні в залежності від їх юридичної сили. Так, наприклад, К.В. Шахова при дослідженні питання протидії згвалтування підрозділами карного розшуку визначила, що нормативні акти, які входять до складу системи правого регулювання можливо розподілити на наступні: Конституція України; акти міжнародно-правового характеру; закони України; підзаконні нормативні акти; відомчі й міжвідомчі нормативні акти [1].

Водночас, враховуючи те, що Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначається, що правовою основою оперативно-розшукової діяльності є Конституція України, цей Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна [2], то ми підтримуємо думку К.В. Шахової. На підставі вказаного, вважаємо доцільним резюмувати, що правове регулювання процесу оперативно-розшукової протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів складається з Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів, законів України та підзаконних нормативних актів.

Аналізуючи зміст основних положень, що входять до системи нормативного регулювання процесу оперативно-розшукової протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, можна дійти висновку, що в загальному вигляді вони визначають: по-перше, суб'єкта такої діяльності, його завдання, права та обов'язки; по-друге, організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, зокрема в процесі проведення оперативно-

розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій; по-третє, основні принципи взаємодії оперативних та слідчих працівників під час оперативно-розшукової протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Список бібліографічних посилань:

1. Шахова К. В. Протидія звалтуванням (за матеріалами підрозділів карного розшуку) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Шахова Катерина Володимирівна. – Х., 2014. – 225 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

Морквін Д.А.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ
ОБСТЕЖЕННЯ ЖИТЛА ОСОБИ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ ШЛЯХОМ ТАЄМНОГО ПРОНИКНЕННЯ ДО НЬОГО**

Питання про права і свободи людини та громадянина за умов становлення та розвитку громадянського суспільства в демократичних державах посідає головне місце. В Україні забезпечення прав і свобод людини та громадянина, їх реалізація є актуальною проблемою сучасності [1]. Водночас аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що в більшості випадків мета протидії злочинності державою в особі правоохоронних органів досягається шляхом обмеження конституційних прав та свобод людини. Тому впродовж досить тривалого часу і дотепер науковців хвилює питання про встановлення оптимального балансу співвідношення прав і свобод людини з інтересами суспільства та держави в цілому. В аспекті такого співвідношення постає проблема допустимості обмеження прав і свобод людини. Разом з цим, враховуючи, що одним із найросповсюдженіших та найдієвіших способів отримання інформації про злочини, що готуються або вчинені злочини є обстеження житла особи підрозділами кримінальної поліції шляхом таємного проникнення до нього, вважаємо доцільним визначити проблемні питання правового регулювання обстеження житла особи підрозділами кримінальної поліції шляхом таємного проникнення до нього.

Взагалі, право на недоторканність житла є одним з найважливіших компонентів захисту приватного життя громадян, яке закріплено у великій кількості міжнародних документів та національних законодавствах багатьох країнах. Так, що стосується нашої держави, то Конституцією України визна-

чається як і закріплення самого права на власність, приватне життя так і порядок порушення вказаних норм відповідними правоохоронними органами з наданням виключного переліку підстав такої діяльності [2].

Відповідно до ст. 2 Конституції України людина, її життя, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Держава поклала на себе обов'язок охороняти і захищати інтереси людини. В той самий час, Конституцією України прямо або опосередковано визначається забезпечення гарантії недоторканності житла особи та неможливості проявів свавілля правоохоронними органами. Водночас, в статті 64 Основного Закону зазначено, що вказані конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України [2]. Таким чином, відповідно до Конституції України, конституційні права і свободи людини і громадянина дозволено обмежувати тільки у випадках, прямо передбачених Конституцією. Такі обмеження може бути застосовані лише з метою: запобігти чи припинити злочин; врятувати життя людей та майна, здійснити безпосереднє переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину; з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи; забезпечити інтереси національної безпеки, територіальну цілісність, громадський порядок, економічний добробут; забезпечити охорону здоров'я і моральність населення, захистити репутацію або права і свободи інших людей; запобігти розголошенню інформації, одержаної конфіденційно; підтримати авторитет і неупередженість правосуддя тощо [2].

Отже, можна зробити висновок, що передбачені Конституцією України обмеження прав і свобод людини та громадянина мають чіткі межі і умови запровадження. Тобто, обстеження до житла особи підрозділами кримінальної поліції шляхом таємного проникнення до нього відповідно до норм Конституції є можливою діяльністю правоохоронних органів, однак в кожному конкретному випадку його проведення повинні бути законодавчо визначені положення.

Разом з цим, потрібно звернути увагу, що права і свободи людини, зокрема право на власність та приватне житло, закріплюються не тільки національними, а й міжнародними актами серед яких слід виділити наступні: 1) Загальна декларація прав людини (1948р.), яка визначає, що: ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію; кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань (ст. 12) [3]; 2) Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950р.), в якій закріплюється, що: кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції; органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного

добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (ст. 8) [4]; 3) Конвенція СНД про захист прав людини і основних свобод від 26 травня 1995 року передбачає, що не повинно бути ніякого втручання органів державної влади у здійснення незаконного втручання до його дому [5]; 4) Міжнародний Пакт про громадянські та політичні права (1966р.), згідно з норм якого, держави-сторони Пакту можуть вживати заходи на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом на стільки, на скільки цього вимагає гострота ситуації, лише за умови, що такі заходи не є несумісними з іншими їх зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження. Водночас, відповідно до статті 17 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права, ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його житло [6].

Аналізуючи міжнародне законодавство, можна резюмувати наявність обов'язкової умови для будь-які обмеження прав і свобод громадян припустимі тільки в тому випадку і в тій мірі, в яких вони, по-перше, передбачені конституцією конкретної держави і, по-друге, відповідають нормам міжнародного права.

Разом з цим, слід зазначити, що чинне законодавство, в частині Конституційних норм, не повно і суперечливо регулює питання тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина, передбачених статтями 30, 31, 32 Конституції України, під час проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування [2]. З метою забезпечення додержання конституційних прав і свобод людини та громадянина, правильного й однакового застосування судами законодавства, яке регулює порядок надання дозволу на проникнення до житла чи до іншого володіння особи, зняття інформації з каналів зв'язку, контроль за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією, застосування інших технічних засобів одержання інформації, пов'язаного з обмеженням конституційних прав громадян, Пленум Верховного Суду України виніс Постанову №2 від 28 березня 2008 року «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства». У вказаній Постанові визначалося, що за вмотивованим рішенням суду можуть бути застосовані наступні обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, зокрема для негласного проникнення до житла чи до іншого володіння особи [7].

Отже, враховуючи наведене можна дійти висновку, що на рівні Конституції України, нормативно-правових актів міжнародного рівня та Постанови Пленуму Верховного суду України, діяльність підрозділів кримінальної поліції направлена на обстеження житла особи шляхом таємного проникнен-

ня до нього є правомірною при дотриманні ряду вимог та меж її здійснення, однак вказаними правовими актами не регулюються питання щодо організаційно-тактичних засад обстеження житла особи підрозділами кримінальної поліції шляхом таємного проникнення до нього.

Список бібліографічних посилань:

1. Возгрін С.В. Юридична природа обмеження прав людини : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=172%3A2011-12-15-09-18-12&catid=28%3A-1&Itemid=37&lang=ru
2. Конституція України : Закон України від 26 червня 1996 р. № 254к/96-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_№/webproc4_1?id. – Редакція від 05.12.2012.
3. Загальна декларація прав людини : ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод : Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права та основні свободи людини : СНД; Конвенція, Міжнародний документ від 26.05.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/997_070.
6. Міжнародний пакт про цивільні і політичні права, прийнятий резолюцією Генеральної Асамблеї ООН // Права людини: Збірник документів / Укл. В.С. Семенов, О.Н. Ярмиш та ін. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1997.
7. Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства : постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 березня 2008 року №2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-08>.

Морозова Я.О.

докторант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

**ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ ПІДРОЗДІЛАМИ
КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ
ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ
ПОНЯТТЯ**

Слід відзначити, що аналізуючи сучасну юридичну наукову літературу, а також окремі положення законодавчих актів можна дійти висновку, що сьогодні існує велика кількість різнопланових, та навіть інколи суперечливих один до одного тлумачень дефініції поняття «оперативно-розшукова протидія організованим злочинності» та похідних від нього понять, серед яких й

поняття «оперативно-розшукова протидія підрозділами кримінальної поліції організованій злочинності загальнокримінальної спрямованості». Враховуючи вказане вважаємо доцільним навести та проаналізувати існуючі думки вчених та положення нормативних актів щодо окресленого поняття.

Не відходячи від загальноприйнятих в науково пізнавальному світі традицій, перш за все, з'ясуємо етимологічне значення слів «протидія» та «організована злочинність». Так, відповідно до Тлумачного словника української мови слово «протидія» означає дія, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [1, с. 317].

У свою чергу слово «організована» є похідним від слова «організувати», яке тлумачиться як: створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них; здійснювати певні заходи громадського значення, розробляючи їх підготовку і проведення; забезпечувати, влаштувати що-небудь, вишукуючи для цього необхідні можливості; роздобувати, діставати або готувати що-небудь для когось; згуртовувати, об'єднувати кого-небудь із певною; зосереджувати, мобілізувати, спрямовувати когось на що-небудь [2].

В той самий час, семантика слова «злочинність» означає: властивість за значенням прикметника злочинний; стан приналежності кого-небудь або чого-небудь до злочинців або злочину; злочинці як частина суспільства; чисельна характеристика суспільства, кількість скоєних злочинів у перерахунку на певне число населення [3].

На жаль, сучасні тлумачні словники визначення змісту словосполучення «загально кримінальна спрямованість» не містять. В результаті аналізу положень чинного Кримінального кодексу України та деяких інших нормативно-правових актів вважаємо доцільним погодитись із думкою, прийнятою в теорії кримінології та кримінального права стосовно того, що злочинність загальнокримінальної спрямованості - це сукупність дій, відповідальність за вчинення яких передбачено Особливою частиною Кримінального кодексу України та які не потребують спеціального суб'єкта, специфічних суспільних відносин, які порушуються, та інших характеризуючих ознак [4].

Аналіз загальноюридичної та спеціальної літератури свідчить про те, що до цього часу визначення поняття «оперативно-розшукової протидії підрозділами кримінальної поліції організованій злочинності загальнокримінальної спрямованості» не надавалось. У той же час існує значна кількість думок вчених щодо змісту дефініції «організована злочинність» або близьких за значенням до неї, серед яких «транснаціональна злочинність», «міжнародна злочинність» тощо.

Принагідно відмітити, що існують і законодавчі визначення поняття «організована злочинність». Так, Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» закріплено, що під організованою злочинністю розуміється сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку з створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [5].

Разом з цим, Рамкова Конвенція ООН проти організованої злочинності надає таке визначення організованої злочинності: організована злочинність - це групова діяльність трьох або більше осіб, яка характеризується ієрархічними зв'язками або особистими відносинами, які дають змогу їх ватажкам витягати прибуток або контролювати території і ринки, внутрішні та зовнішні, за допомогою насильства, залякування або корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення у легальну економіку [6].

Водночас слід відмітити, що вітчизняне законодавство, зокрема Кримінальний кодекс України (далі – КК України) безпосередньо не надає визначення дефініції «організована злочинність», однак окреслює обов'язкові ознаки злочинів, що властиві організованій злочинності. Так, в ч. 3 ст. 28 КК України закріплено, що злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи. У ч. 4 ст. 28 КК України закріплено, що злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп [6]. Аналізуючи наведене, можна дійти висновку, що організованій злочинності властиві такі ознаки: стійкі зв'язки; ієрархічність; системність; попередня змова; об'єднання декількох осіб; вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів.

Отже, аналізуючи емпіричний матеріал, наукову літературу, національне та міжнародне законодавство, можна резюмувати, що організована злочинність – це такий вид протиправної діяльності, яка вчиняється об'єднанням певної кількості осіб з одночасним розподілом між собою ролей та функцій, з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, для функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

Список бібліографічних посилань:

1. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / укладачі: Василь Яременко, Оксана Сліпушко. – К. : Вид-во «Аконіт», 2007. Т.1. – 928 с
2. Вікісловник «організувати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wiktionary.org/wiki/%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8>
3. Вікісловник «преступность» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C>
4. Кримінальне право України / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [4-те вид.] – Х. : Право, 2010. – 608 с.

5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-ХІІ : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>

6. Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності : ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 21.07.1997 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_786

7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Ніконов М.М.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Одним із потужних чинників протидії діяльності організованих груп у сфері житлово-комунального господарства є відповідні вимогам часу правові засади. Тому, перед нами постає завдання у дослідженні та ґрунтовному аналізі нормативної бази України, яка регулює відносини у сфері житлово-комунального господарства та діяльність підрозділів управління захисту економіки під час виявлення і розслідування діяльності організованих груп у означеній галузі.

20 листопада 2012 року набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України. Варто зазначити, що у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі - КПК) вперше з'явилася окрема глава 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії» (далі - НСРД). Статтею 246 «Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій» визначено, що негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню. Принагідно зазначимо, що під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування. Виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу.

Далі необхідно перейти до розгляду одного з головних нормативних актів, який регулює діяльність направлену на подолання організованої злочинності - Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». У ст. 5 Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» чітко визначено систему органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, а саме:

1. До системи державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, входять: 1) спеціально створені для боротьби з організованою злочинністю державні органи; 2) державні органи, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій.

2. До державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, належать: 1) Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президенті України; 2) спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України.

3. До державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, належать: 1) органи Національної поліції і Служби безпеки України; 2) органи прокуратури України; 3) органи доходів і зборів, органи Державної прикордонної служби України та органи державного фінансового контролю; 4) органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори; 5) розвідувальний орган Міністерства оборони України; 6) Служба зовнішньої розвідки України; 7) Національне антикорупційне бюро України.

Зважаючи на реалії сьогодення та думки респондентів, вважаємо доцільним внести зміни до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», зокрема: ч. 1 ст. 13 редагувати наступним чином: «при здійсненні боротьби з організованою злочинністю державні органи, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю мають право, якщо інших заходів для розкриття організованої злочинності та притягнення винних до відповідальності недостатньо, використовувати штатних і нештатних негласних співробітників, які вводяться під легендою прикриття в організовані злочинні угруповання». Таким чином, органи Національної поліції, зокрема підрозділи захисту економіки, в результаті пропонованих змін отримають право протидіяти організованій злочинності на законодавчому рівні.

Наступним варто звернути уваги на Закон України «Про Національну поліцію України». Аналіз положень даного нормативного акту свідчить про відсутність законодавчої вказівки щодо протидії організованій злочинності. Так, відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію України», завданням поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних,

соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Аналіз основних положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дозволяє констатувати, що він також не містить прямої норми щодо обов'язку протидіяти організованій злочинності, зокрема у сфері житлово-комунального господарства.

Отже, аналіз наведеного дозволяє зробити умовивід про наявність на законодавчому рівні значної кількості нормативних прогалин, які, з метою активізації процесу протидії організованій злочинності, зокрема, у сфері житлово-комунального господарства, потрібно усувати зусиллями законодавця, науковців та практиків.

Огурченко В.Г.

аспірант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Усезростаючі масштаби *транснаціональної* організованої злочинності являють реальну загрозу безпеці держави і суспільства. Злочинні формування, користуючись безкарністю, а часом і потуранням працівників правоохоронних органів, діють усе більш нахабно і зухвало, перетворюючи великі території в сфери впливу. Звичайні злочини поступаються місцем великомасштабним злочинним акціям, глибокому проникненню через корумповані зв'язки в економіку і фінансову систему, спробам впливати на політику держави в цьому середовищі.

Злочинні організації завойовують впливові позиції на внутрішньому ринку, здійснюють протизаконні великомасштабні операції вивозу з країни сировини, товарів і інших засобів споживання. Протизаконний бізнес прагне придбання контрольних пакетів акцій підприємств і організацій, створення власних «виробництв» (банківських, посередницьких організацій), упровадження до зовнішньоекономічних структур і, таким чином, формування міжнародних злочинних організацій. Все це є елементами *транснаціональної організованої злочинності*.

Транснаціональна організована злочинність є результатом діяльності організованої злочинності, її трансформації, виходом за межі території однієї держави, внаслідок чого та набула міжнародних, глобальних масштабів. По суті, це один із вищих рівнів кримінальної еволюції, викоренити який практично неможливо, але цілком реально зменшити її негативний вплив на сучасну світову економіку та політику[2].

Злочинні угруповання все активніше долають кордони, утворюють аналоги транснаціональних компаній, які займаються злочинним бізнесом. Простежується тенденція включення і організованої злочинності України в транснаціональні кримінальні структури. Тому криміногенну ситуацію в країні характеризують вкрай негативно[4].

Під поняттям «транснаціональна організована злочинність» слід розуміти форму міжнародної діяльності організованих злочинних груп (організацій) із залученням різних методів, у тому числі і примусового характеру, шляхом використання в своїй діяльності заборонених товарів та послуг. При цьому вважається, що транснаціональні організовані злочинні групи (організації) – це кримінальні об'єднання, злочинна діяльність яких виходить за межі однієї країни.

Злочинні організації ширше розгортають транснаціональні операції не тільки у зв'язку зі зміною кон'юнктури ринку, але і для того, щоб уникати зустрічей з правоохоронними органами. Неоднаковість систем кримінального правосуддя і правоохоронних органів різних країн означає, що ступінь ризику для злочинних елементів в значній мірі визначається місцезнаходженням злочинної організації. Тому злочинні організації намагаються діяти в районах найменшого для себе ризику, щоб звідти займатися поставками нелегальних товарів і послуг на ринки, де можна найбільше мати прибуток. Прибутки від злочинної діяльності вони також направляють по мережі світової фінансової системи, використовуючи для цього в основному центри банківської діяльності з відносно м'яким регулюванням.

Така діяльність має вже досить великі масштаби, що дозволяє стверджувати про появлення так званих транснаціональних злочинних організацій, які діють в державах зі сприятливою ринковою кон'юнктурою. Такі організації є важливими учасниками світової економічної діяльності і відіграють важливу роль в заборонених законом сферах (наприклад, виготовлення і торгівля наркотиками), які мають глобальні масштаби і приносять прибуток, який перевищує розмір національного валового продукту в деяких розвинутих державах [4, с.6-7]

Транснаціональні злочинні організації за низкою ознак відрізняються від міжнародних корпорацій, хоч і діють на одному полі та заради однієї мети - надприбутків. Насамперед, транснаціональні корпорації діють на законних підставах і порушення ними закону є швидше винятком, ніж правилом. На відміну від них, порушення закону транснаціональними злочинними організаціями є нормою та їхньою основною ознакою.

Таким чином, транснаціональним визначається злочин, для якого, в криміналістичній характеристиці є властивим наявність міжнародного (іноземного) елемента. Також, на наш погляд, поза увагою не слід залишати і той факт, що наявність іноземного елемента в тому чи іншому злочині є суттєвою ознакою, що впливає як на криміналістичну характеристику, так і на методику розслідування відповідного злочину.

Список бібліографічних посилань:

1. Грабовий Д. О. Протидія діяльності організованих злочинних організацій у сфері високих технологій / Д.О. Грабовий - Кіровоград.: Кіровоградський юрид. інст.-т ХНУВС – 2008.- 31с. - (Серія: Конкурсні наукові роботи; вип. 1)
2. Скулиш Є. Д. Транснаціональна злочинність. Пояснювальна записка до навчальної дисципліни [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.criminallawdep.chnu.edu.ua/students/files/presentation>
3. Шепотін В. В. Запобігання та розкриття злочинів, що вчиняються транснаціональними злочинними організаціями у місцях здійснення прикордонного та митного контролю / В.В. Шепотін - Кіровоград.: Кіровоградський юрид. інст.-т ХНУВС – 2011.- 29с. - (Серія: Конкурсні наукові роботи; вип. 2)
4. Вітвіцький А. С. Перелік найбільш небезпечних проявів діяльності [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=18378&chapter=1>
5. До питання про сутність злочинів транснаціонального характеру: криміналістичні аспекти [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ukrbukva.net/page,7,63160-K-voprosu-o-sushnosti-prestupleniyy-transnacional-nogo-harakter-a-kriminalisticheskie-aspekty.html>
6. Великий словник іншомовних слів/упоряд. А.Ю. Москвін. - М.: Центрполиграф, 2005. - 816 с.
7. Євгеній Паніотов. Транснаціональний злочин. Криміналістичне поняття [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiJzrSMteXTA>

Одарченко М.С.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ
ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

Законність являє собою обов'язкову передумову правопорядку, є важливим елементом демократії й культури, і в якості необхідної складової входить до механізму правового регулювання суспільних відносин взагалі та гарантій законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції зокрема. У свою чергу, чинним законодавством визначається перелік нормативно-правових актів, які покликані забезпечувати гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції. Так, ст. 3 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріплено, що правовою основою оперативно-розшукової діяльності є: Конституція України, вказаний Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси Украї-

ни, закони України про прокуратуру, міліцію, Національне антикорупційне бюро України, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна [1]. У той же час, гарантії дотримання законності передбачені й нормами ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Зокрема, у цій статті йдеться про те, що у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності повинна заводитись оперативно-розшукова справа, а забезпечення законності такої діяльності покладається на начальників територіального органу Національної поліції. Водночас, закріплюється неможливість проведення оперативної розробки особи одразу за декількома оперативно-розшуковими справами, та, найголовніше визначається неможливість безпідставного порушення конституційних прав та свобод людини в результаті здійснення оперативно-розшукових заходів відносно особи.

Окрім законодавчого рівня гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції закріплені й на відомчому рівні, зокрема у наступних нормативно-правових актах: 1) наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерств фінансів та юстиції України від 16.10.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих розшукових дій (далі – НСРД) та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [13]; 2) наказ Національної поліції України від 14.11.2015 № 90 «Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України» [14]; 3) наказ МВС України від 14.08.2012 № 700 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» [15]; 4) наказ Генерального прокурора України від 03.12.2012 № 4/1гн «Про затвердження Інструкції про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність».

Варто наголосити, що досліджуване питання також значною мірою регламентується відомчими актами закритого характеру.

Отже, враховуючи вказане можна дійти висновку, що правове регулювання гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції можна охарактеризувати як систему норм права законодавчого та підзаконного рівнів, які регламентують завдання, функції, права, свободи, обов'язки та відповідальність усіх суб'єктів суспільних відносин, які виникають під час здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції.

Список бібліографічних посилань:

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих розшукових дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерств фінансів та юстиції України від 16.10.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.
3. Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 14.11.2015 № 90.
4. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС України від 14.08.2012 № 700.
5. Про затвердження Інструкції про організацію прокурорського нагляду за дотриманням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність : наказ Генерального прокурора України від 03.12.2012 № 4/1гн.

Пеньков С.В.

кандидат юридичних наук
здобувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів факультету № 2
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ТЕХНІКИ У ПРОТИДІІ ЗЛОЧИННОСТІ

Важливу роль у правильному застосуванні оперативної техніки для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності відіграє належна організація процесу її застосування. Описаний організаційний процес повинен спиратися на міцну нормативну базу, а також враховувати соціально-економічні реалії, у яких він відбувається. І.Ф. Хараберюш, досліджуючи оперативну техніку, не випадково відзначає, що вона будучи суспільним явищем невідільна від дій об'єктивних законів розвитку суспільства. Тому дії соціальних законів проявляються відносно неї опосередковано. Тим самим оперативна техніка повинна відповідати визначеним правовим відносинам суспільства та його економічним можливостям [1, с. 212].

З точки зору правильної організації роботи з оперативною технікою важливо якісно виписати пов'язані із нею процедурні норми, аби забезпечити

як об'єктів, так і суб'єктів здійснення оперативно-розшукової діяльності.

І. О. Крепаков виділяє два напрями такої нормативної регламентації – гласний (застосування у кримінальному судочинстві) і негласний (підзаконні акти, що повинні розглядатися як елементи правової основи застосування оперативно-технічних засобів та відповідних прийомів їх використання) [2, с. 89]. Враховуючи сучасні умови здійснення негласної роботи, слід відмітити, що напрям реформування кримінальної юстиції як в Україні, так і у розвинених країнах йде шляхом поступового унормування застосування оперативної техніки у відкритих актах.

Серед головних відкритих нормативних актів, які регламентують застосування оперативної техніки, можна назвати Конституцію України від 28.06.1996 (ст. 30-32); Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 (глава 21); Закони України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 (ст. 31); «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 (ст. 8); «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 (ст. 10); «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 (ст. 5); «Про телекомунікації» від 18.11.2003. (ст. 39); Указ Президента «Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів» від 07.11.2005 №1556/2005; Постанову Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства» від 28.03.2008 р. № 2; Нормативний документ. Технічні засоби для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у телекомунікаційних мережах загального користування України. Загальні технічні вимоги, затверджені спільним наказом Служби безпеки України, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України : від 13.02.2014 № 48/75 (далі – Технічні вимоги).

Останній з наведених документів торкається сфери стандартизації перехоплення телекомунікацій. Його було розроблено з урахуванням рекомендацій Резолюції Ради Європейського Союзу 96/C 329/01 «Про законне перехоплення телекомунікацій» від 17.01.1995 та «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно телекомунікаційних мереж загального користування та послуг» від 20.06.2001 (ENFOPOL 55).

Наведена редакція Технічних вимог не є першою. Раніше застосовувалися попередні версії цього документу, затверджені спільними наказами Служби безпеки України, Мінтрансзв'язку України від 11.12.2007 № 1140/882 та від 31.07.2008 № 645/962. Відправною ж точкою початку стандартизації законного перехоплення телекомунікацій в Україні можна вважати Указ Президента України «Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів» від 01.11.2005 № 1556/2005. Саме на виконання п. 5 цього Указу було розроблено першу редакцію описаних вище

загальних технічних вимог.

Слід також зазначити, що у 2016 році в Україні втратила чинність Постанова Кабінету Міністрів від 26.09.2007 № 1169, яка регламентувала порядок отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації. Сама ця постанова була прийнята на виконання вимог Указу Президента України «Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів» від 01.11.2005 № 1556/2005. Натомість не було прийнято нових актів на заміну скасованому, що деякою мірою утворило прогалину і у процедурі застосування оперативної техніки [3, с. 87, 88, 89].

Враховуючи викладене, можна констатувати, що на теперішній час питання організаційної процедури застосування оперативної техніки потребує удосконалення. Серед іншого слід приділити увагу розробці відповідних підзаконних актів з урахуванням сучасних вимог.

Список бібліографічних посилань:

1. Хараберюш І. Ф. Проблеми використання оперативно-технічних засобів в сучасних умовах / І. Ф. Хараберюш // Шляхи розвитку оперативно-розшукової діяльності в сучасних умовах: матеріали наук.-практ. конф. на базі Харк. нац. ун-ту внутр. справ / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Навч.-наук. ін-т підготовки фахівців кримінальної міліції. – Х : Вид-во Харківського національного ун-ту внутр. справ. – 2009. – С. 210-214.
2. Крепаков І. О. Проблеми оперативно-технічного забезпечення у боротьбі з організованою злочинністю / І. О. Крепаков // Шляхи розвитку оперативно-розшукової діяльності в сучасних умовах: матеріали наук.-практ. конф. – Х : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ. – 2008. – С. 87-92.
3. Манжай А. В. Стандартизація в сфері законного перехвата телекомунікацій / А. В. Манжай, С. В. Пеньков // *Legea si Viata*. – 2017. – № 5/2 (305). – С. 86-89.

Пономарьов С.В.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ РОЗРОБОК ЩОДО ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРАДІЖКАМ, ПОЄДНАНИМ З ПРОНИКНЕННЯМ У ЖИТЛО, ІНШЕ ПРИМІЩЕННЯ ЧИ СХОВИЩЕ

Питання протидії злочинам проти власності завжди привертало до себе увагу вчених різних сфер юридичної науки, оскільки Конституцією України кожному гарантується право на недоторканність житла, яке має особливе значення для кожної особи [1]. Так, фахівцями у сфері кримінального права, кримінології, криміналістики, кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності тільки за останнє десятиріччя понад півтисячі науко-

вих праць були присвячені висвітленню різних питань, пов'язаних із протидією вчинення різних видів крадіжок (кишенькові, квартирні, з дачних приміщень, в умовах великого міста та ін.). Однак, сучасна кримінальна обстановка в нашій державі свідчить про різке збільшення за останні декілька років такого виду вказаних злочинів як крадіжки, поєднані із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище. Тому сьогодні перед науковцями постало складне завдання – визначити проблемні питання, що виникають в процесі оперативно-розшукової протидії крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище та розробити перспективні шляхи їх усунення. Враховуючи вказане, доцільним є проведення аналізу теоретичних розробок щодо оперативно-розшукової протидії крадіжкам, поєднаним з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище.

Перші наукові праці, присвячені протидії крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище з'явилися у за Радянський період. Це було зумовлено тим, що в 60-ті роки ХХ сторіччя, поперше, проникнення до різного роду приміщень з метою вчинення крадіжки було кваліфікуючою ознакою при кримінально-правовому визначенні крадіжки [2]. По-друге, приблизно із 60-х років минулого століття починаючи з вказаних років починають з'являтися згадки про доволі резонансі злочини вказаного виду в історії СРСР. Тому не є дивним, що із вказаного часу вчені у сфері ОРД розпочинають визначати організаційно-тактичні особливості оперативно-розшукової протидії вказаним видам злочинів та проводять дослідження, присвячені виключно крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище. Зокрема, за Радянський період питанням, пов'язаним із протидією крадіжкам, поєднаними із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище були присвячені праці таких вчених: М.М. Баранова, Ю.В. Бишевського, В.І. Болдирева, А.І. Гурова, В.В. Губанова, А.Є. Дмитрієва, З.С. Заріпова, С.В. Ігнатова, В.Ф. Луговика, В.А. Лукашова, Д.Н. Назарбаєва, Є.І. Макаренка, А.Н. Мещерякова, Л.Ф. Первухіної, М.М. Спирова, К.М. Тарсукова, Є.І. Чулкової, Н.В. Філімонова та ін. Аналізуючи вказані наукові праці можна дійти висновку, що здебільшого вченими проводились лише фрагментарні розробки, пов'язані із протидією крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, які на сьогодні в більшій мірі втратили свою актуальність. До того ж, слід відмітити, що за часів СРСР не було проведено жодного монографічного дослідження, присвяченого досліджуваній проблематиці.

Що стосується наукових досліджень, проведених за часів незалежності нашої держави, то слід відмітити, що різні аспекти протидії крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище знайшли своє відображення:

1) на рівні монографічних та дисертаційних досліджень:

- в кандидатських дисертаціях: О.М. Асадчих на тему: «Протидія крадіжкам особистого майна громадян із дачних будинків», О.А. Гапона на тему:

«Організація і тактика розкриття квартирних крадіжок у великих містах»; О.О. Ганжі на тему: «Протидія оперативними підрозділами ОВС України діяльності організованих груп, які готують вчинення крадіжок із квартир громадян»; В.В. Зарубей на тему: «Організація і тактика розкриття та розслідування квартирних крадіжок, вчинених іноземцями»; М.О. Пестрецова на тему «Протидія підрозділами карного розшуку злочинним посяганням на помешкання громадян»;

- в монографічних дослідженнях: авторського колективу (І.А. Грабазій, О.О. Деревягін, І.О. Крепаков, В.В. Сокурєнко, В.В. Шендрік) на тему: «Оперативно-розшукова протидія квартирним крадіжкам» та авторського колективу (О.О. Ганжа, О.О. Деревягін, М.В. Стацак, К.В. Шахова, В.В. Шендрік; за заг. ред. В.В. Шендріка) на тему: «Оперативно-розшукова протидія діяльності організованих груп, які готують вчинення крадіжок із квартир».

Аналізуючи вказані наукові дослідження, можна дійти висновку, що, по-перше, до цього часу не було проведено жодного дослідження на рівні докторських дисертацій; по-друге, у фаховій юридичній літературі, в більшій мірі, досліджувались питання, пов'язані із протидією квартирним крадіжкам, виключаючи крадіжки з інших приміщень чи сховищ. Тобто для досліджуваної проблематики становлять інтерес лише окремі положення вказаних робіт.

2) на рівні навчальних підручників, посібників та лекцій. Зокрема, у підручнику за заг. ред. Ю.Ф.Кравченка на тему: «Попередження і розкриття злочинів підрозділами карного розшуку» та лекції Н.Є.Філіпенко та О.О.Черепненко на тему: «Особливості попередження та розкриття крадіжок. Особливості розкриття крадіжок з житлових приміщень, майна, індивідуальної власності, кишенькових крадіжок».

У зазначених навчально-наукових працях питання протидії крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, було розглянуто доволі фрагментарно, без детального визначення та розкриття організаційно-правових та тактичних основ такої діяльності. До того ж вказані роботи були виконані до прийняття чинного КПК України, та, як наслідок, більшість їх положень застаріли;

3) на рівні наукових статей та тез доповідей, зокрема в роботах М.В.Грубого, М.М.Ніконова, М.О.Пестрецова, Ю.В.Самусєнка, О.Л.Хлистуна та ін. Проте зазначені наукові праці охоплюють лише окремі аспекти тематики протидії квартирним крадіжкам, при чому без розкриття будь-яких особливостей такої діяльності, та залишають поза увагою питання, пов'язані із протидією вчинення крадіжок з приміщення чи сховища.

Відзначимо, що окремі питання протидії досліджуваним видам злочинів були розкриті в методичних рекомендаціях МВС України. До того ж, окремі аспекти оперативно-розшукової протидії крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, знайшли своє відображення в наукових працях, присвячених загальним питанням протидії злочинам проти власності (наприклад, в дисертаційному дослідженні

О.Ю. Анциферова на тему: «Оперативно-розшукова протидія злочинам проти власності в районі проведення АТО»).

Отже, підсумовуючи наведене, можна дійти висновку, що аналіз теоретичних розробок щодо оперативно-розшукової протидії крадіжкам, поєднаним з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище казав наявні прогалини у науковому забезпеченні окресленої проблематики.

Список бібліографічних посилань:

1. Конституція України: Закон України від 26 червня 1996 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_№/webproc4_1?id
2. Кримінальний кодекс : Закон СРСР від 28.12.60р. № 2000-05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>.

Приходько І.І.

доктор психологічних наук, професор,
начальник НДЦ СБД НГУ
Національної академії Національної гвардії України

Сутюшев Т.А.

кандидат військових наук, доцент,
провідний науковий співробітник НДЛ НДЦ СБД НГУ
Національної академії Національної гвардії України

Белай С.В.

доктор наук з державного управління,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
науково-дослідного сектору будівництва та
оперативного застосування НГУ НДЦ СБД НГУ
Національної академії Національної гвардії України

Годлевський С.О.

старший науковий співробітник (начальник сектору)
науково-дослідного сектору будівництва та
оперативного застосування НГУ НДЦ СБД НГУ
Національної академії Національної гвардії України

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ ТА ПРАВООХО-
РОННИМИ ОРГАНАМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ
ТА В ХОДІ ВЕДЕННЯ СПІЛЬНИХ ДІЙ**

Складна воєнна обстановка, що склалася на сьогоднішній день в Україні, безпосередньо впливає на стан забезпечення національної безпеки держави. Останні події в Україні показали, що актуальним є питання удосконален-

ня організації взаємодії Національної гвардії України з військовими формуваннями та правоохоронними органами, що виникають під час підготовки та в ході ведення спільних дій. Проведеними дослідженнями визначено перелік основних проблемних питань зазначеної взаємодії, що наведені надалі.

1. Відсутність єдиних формалізованих зразків документів взаємодії, прийнятних для всіх силових відомств, які мають відпрацьовуватись на етапі організації взаємодії (плани взаємодії, планові таблиці взаємодії) та на етапі її підтримання (насамперед, документи з узгодження та уточнення взаємодії), які мають реалізовуватись у районах зосередження військ (сил) безпосередньо перед їх розгортанням і початком виконання бойових, службово-бойових завдань у призначеному районі.

Формалізовані документи мають бути розроблені для різних видів діяльності (ОГП, протидія НЗФ), для різних її рівнів (тактичного, оперативно-тактичного, оперативного, оперативно-стратегічного, стратегічного), для різних видів умов (мирного часу, включаючи умови правового режиму надзвичайного стану, а також умов правового режиму воєнного часу).

2. Відсутність у представників силових відомств єдиного розуміння змісту основних методів взаємодії (розпорядчого, спільної роботи, обмін оперативними групами, обмін документами взаємодії) при застосуванні між-відомчої групи військ (сил).

3. З урахуванням того, що основна ціль взаємодії – ефективна реалізація обраних способів спільного застосування взаємодіючих сил та засобів, виглядає проблемним питання відсутності обґрунтованих (прийнятних для всіх відомств) способів виконання завдань складовими міжвідомчого угруповання військ (сил). Стосовно НГУ особливу актуальність це питання набуває при плануванні і веденні стабілізаційних дій.

4. Відсутність для силових відомств єдиного часового регламенту відпрацювання оперативних документів у ході оперативного планування спільних дій.

5. Відсутність концепції охорони громадського (публічного) порядку та забезпечення громадської (публічної) безпеки силами охорони правопорядку в різних умовах обстановки. В концепції доречно визначити засади, принципи, завдання, організаційні форми, форми і способи застосування, напрямки і методи взаємодії сил охорони правопорядку на всіх рівнях управління з метою охорони громадського (публічного) порядку та забезпечення громадської (публічної) безпеки в різних умовах обстановки.

6. Відсутність Положення про оперативний штаб з ліквідації масових заворушень (наприклад, «Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації», затвердженого Наказом МВС України від 26.12.2014 року №1406). Діючі нормативні документи стосовно даного питання не відповідають вимогам діючого законодавства. У Положенні необхідно визначити: завдання та функції оперативного штабу; порядок і строки створення оперативного штабу; кількісний склад даного органу управління та представники

яких міністерств і відомств повинні до нього входити, хто його має очолювати; посадові обов'язки, права і відповідальність посадових осіб взаємодіючих органів, їх взаємну підпорядкованість на різних етапах ліквідації масових заворушень; з якими органами державної влади та місцевого самоврядування оперативний штаб взаємодіє; керівництво роботою оперативного штабу та інші необхідні питання.

7. Відсутність нормативного акту щодо «Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» відповідно до діючого «Типового плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях», введеного в дію Постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2015 р. № 544.

У даному документі необхідно визначити основні суб'єкти, напрямки, форми і способи взаємодії на всіх рівнях управління.

8. Відсутність у нормативно-правових актах чітко регламентованих умов і порядку застосування силами охорони правопорядку заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї під час ліквідації масових заворушень.

Таким чином, можливо зробити висновок, що вирішення зазначених проблемних питань взаємодії сприятиме ефективності виконання службово-бойових завдань сил сектору безпеки і оборони.

Савка О.І.

аспірант

Харківського національного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІМІТУВАННЯ ВБИВСТВА НА ЗАМОВЛЕННЯ

Основний закон нашої держави визнає людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, найвищою соціальною цінністю [1]. Однак, під впливом негативних соціальних явищ, що пов'язані як з економічною так і політичною кризою, криміногенна ситуація в країні за останні роки значно погіршилася, а на фоні трансформації суспільних і економічних відносин відбулося об'єктивне послаблення державного контролю. Зазначені процеси супроводжувалися низкою негативних наслідків, серед яких стрімке зростання злочинності, та, особливо, зростанням кількості злочинів проти особи, у тому числі вбивств. В свою чергу, науково апробованим є те, що вбивства, зокрема вчинені на замовлення, становлять велику соціальну небезпеку. Водночас, протидія таким вбивствам пов'язана із значними труднощами, зокрема вбивство на замовлення є умисним позбавленням життя людини, що виконується

особою, яка є виконавцем за дорученням іншої особи та виступає як замовник, тобто таке вбивство має певний механізм організації та вчинення, характеризується відсутністю безпосередніх зв'язків між замовником та виконавцем вбивства, виконавцем і особою яка є жертвою, може бути два, три і більше посередників між замовником та виконавцем. Вказане обумовлює наявність багатьох проблемних аспектів протидії вбивствам на замовлення.

Разом з цим, аналіз емпіричного матеріал свідчить про те, що доволі ефективним способом протидії вбивствам на замовлення є проведення правоохоронними органами негласної, таємної діяльності. Однак до недавнього часу вказане було не можливим лише в контексті оперативно-розшукової діяльності та недосяжним для органів досудового розслідування. Проте прийняття у 2012 році КПК України по суті закріпило можливість не тільки оперативних підрозділів, а й органів слідства та прокуратури здійснювати негласну роботу в контексті негласних слідчих (розшукових) дій. До того ж, відмітимо, що практика свідчить, що найбільше ефективним є проведення правоохоронними органами контролю за вчиненням злочину, який є одним із найбільш складних та різнопланових за характером різновидом такої процесуальної діяльності. Не зважаючи на те, що КПК України визначив чотири форми контролю за вчиненням злочину [2], проте ефективнішою при протидії вбивствам на замовлення є імітування обстановки вчинення злочину. Водночас, хоча законодавчо й визначені підстави та порядок організації дій, направлених на імітування злочину, проте законодавець не визначив жодних організаційно-тактичних особливостей її проведення, що призвело як до появи серед вчених багатьох дискусійних питань (місце, значення, суть імітування обстановки злочину тощо), так і в практичній діяльності у наявності суттєвих прорахунків в організаційно-правових та тактичних аспектах його здійснення.

Беззаперечно слід відмітити, що значний внесок у дослідження питання протидії різними способами вбивствам на замовлення було внесено вченими у сфері криміналістики (Р.С. Белкін, В.П. Бахін, О.І. Бородулін, Л.В. Бертовський, В.Ф. Глазирін, В.Я. Горбачевський, В.О. Коновалова, М.Ф. Козуб, І.М. Колошко, М.В. Костенко, М. І. Мельник, В.В. Матвійчук, О.П. Снігерьев, М.О. Селіванов, І.В. Сервецький, М.І. Слінько, Б.П. Тимошенко, А. О. Шульга, В.Ю. Шепітько та ін.) та оперативно-розшукової діяльності (В.М. Бабакін, А.В. Баб'як, О.М. Бандурка, О.Ф. Долженков, Д.Й. Никифорчук, В.В. Шендрік та ін.). Окремі проблемні питання проведення імітування обстановки злочину досліджувалось такими вченими як Ю.П. Аленін, К.В. Антонов, О.М. Бандурка, В.Д. Берназ, О.А. Білічак, І.Г. Богатирьев, В.І. Василичук, М.П. Водько, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, О.В. Геселев, В.Г. Гончаренко, В.В. Городовенко, С.О. Гриненко, Ю.М. Грошевий, С.М. Гусаров, О.Ф. Долженков, О.М. Дроздов, Ю.М. Дьомін, О.В. Капліна, С.В. Ківалов, А.М. Кислий, О.І. Козаченко, І.М. Козьяков, В.А. Колесник, В.П. Корж, М.М. Корчовий, С.С. Кудінов, О.П. Кучинська, А.В. Іщенко, В.В. Лисенко, Є.Д. Лук'янчиков,

В.Т. Маляренко, Д.Й. Никифорчук, В.Т. Нор, Д.П. Письменний, М.А. Погорецький, А.В. Портнов, В.Д. Пчолкін, Б.Г. Розовський, Д.Б. Сергеева, Г.П. Серєда, Є.Д. Скулиш, С.М. Стахівський, Р.Л. Степанюк, В.Є. Тарасенко, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, А.Н. Толочко, С.Б. Фомін, В.Г. Уваров, Л.Д. Удалова, С.І. Халимон, В.В. Шендрік, В.Ю. Шепітько, Р.М. Шехавцов, В.П. Шибіко, М.Є. Шумило, С.С. Чернявський, О.М. Юрченко, О.О. Юхно та ін.

Однак, віддаючи належне внеску поіменованих учених у розроблення різних аспектів імітування обстановки злочину, зокрема вбивства на замовлення, слід зазначити, що до цього часу не вироблено концептуальної моделі проведення, організаційно-правових та тактичних засад імітування вбивства на замовлення.

Отже, можна резюмувати, що сьогодні перед фахівцями юридичної науки стоїть складне завдання – розробити та якісно впровадити в практичну діяльність організаційно-тактичні рекомендації щодо імітування вбивства на замовлення.

Список бібліографічних посилань:

1. Конституція України: Закон України від 26.06.1996: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_№/webproc4_1?id. – Редакція від 05.12.2012.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17/page4>. Редакція від 13.04.2012

Салтовець С.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ТА ТИПОЛОГІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Вивчення вітчизняної спеціальної літератури, відомчих нормативних актів дає змогу вважати, що операція, як організаційна форма застосування сил та засобів Національної поліції, відбувається у випадках необхідності локалізації надзвичайних ситуацій криміногенного характеру або з метою покращення складної оперативної обстановки в цілому (спеціальні, комплексні, оперативно-профілактичні операції). Ефективність цих операцій за даними напрямками не викликає сумніву і сьогодні є вагома нормативно-теоретична база та практичний досвід їх використання в протидії злочинності та її причинами. Але ж вивчення питань використання «операції» як організаційної

форми застосування сил та засобів оперативно-розшукової діяльності в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції уявляється вкрай обмеженим.

Загальновідомо, що організувати операцію – це значить певним чином вибрати деякі елементи або параметри, від яких залежить успіх. Такими елементами спеціальної операції оперативних підрозділів можуть бути існуючі конструктивні параметри, які застосовуються в операції, оперативно-технічні засоби, тактичні прийоми застосування сил та засобів в ОРД, які обумовлюють вибір найбільш ефективного прийому реалізації в оперативно-розшуковій ситуації, яка склалася. Наприклад, застосування аудіо-, відеотехніки при документуванні (реалізації) злочинних дій осіб, які перебувають в розробці; з другого боку цими елементами можуть бути способи здійснення операцій, як то оперативне впровадження додаткового оперативного джерела (конфідента) в злочинне середовище на відповідному етапі оперативної розробки. В цілому, завдання організації спеціальної операції оперативного підрозділу можна умовно розподілити на: оперативно-технічні – вибір раціональних конструктивних параметрів оперативно-технічних засобів, та тактичні – вибір раціональних способів, прийомів застосування сил та засобів в ході операції.

Кожна реальна операція пов'язана численними зв'язками з рядом факторів та умов, серед яких одні є важливими, а інші – побічними, другорядними. Безумовно, повне врахування всіх факторів неможливе, але головним завданням все ж таки є встановлення залежності кінцевого результату від найважливіших, вирішальних факторів. Разом із тим, не слід вважати, що всі випадкові фактори – другорядні. Навпаки, часто вони відіграють помітну роль у ході операції, тобто їх аналіз та врахування є обов'язковою справою.

Розглядаючи різноманітні операції з точки зору їх цільової спрямованості можна виділити два кінцеві випадки. Випадок перший: операція виконується з метою досягнення певного результату. Цей результат може бути досягнутий або ні, та ніякі проміжні результати не розглядаються. Тобто успіх оцінюється за схемою «так – ні» (все або нічого). Випадок другий: завданням операції є не досягнення певного (кінцевого) результату, а тільки виконання декількох завдань, позбавивши таким чином різних можливостей противника, послабивши його (наприклад, оперативно-профілактичні операції з відпрацювання інфраструктури злочинності); схема – «чим більше, тим краще». Безумовно, оцінка ефективності операції залежить і від умов її здійснення, всього їх діапазону. Нарешті, саме для побудови схеми (моделі) операції необхідно встановити умови, тому вони (умови) повинні бути типовими [1, 19].

До визначальних ознак щодо спеціальних операцій оперативних підрозділів слід зарахувати наступні.

По-перше, це наявність єдиної мети, тобто в кожній операції здійснюється низка різних за характером та спрямованістю заходів (дій), за результа-

том яких вона (мета) досягається, тобто це кінцевий результат дій, який досягається операцією. Головною метою спеціальних операцій оперативних підрозділів в концентрованому вигляді може бути: викриття кримінальних фактів та осіб до них причетних; розкриття конкретних злочинів та розшук (за-тримання) злочинців; отримання інформації, яка становить оперативний інтерес; проведення в повному обсязі заходів щодо документування (реалізації) матеріалів щодо осіб, які розробляються за оперативно-розшуковими справами або в рамках кримінального провадження за тяжкими (особливо тяжкими) злочинами; створення умов (штучної ОРС), які б змінили психологію поведінки розроблюваних осіб у потрібному для ініціатора розробки напрямку; створення в злочинній групі (організації) обстановки недовіри, підозри, протисторова між її учасниками; викриття причин та умов здійснення злочинів [2, с. 285].

По-друге, задум операції, який є основою для рішення щодо дій сил. Він повинен збігатися з головною метою. За змістом в ньому визначається: умови, які склалися (конкретна ОРС), тобто проблема (завдання), що підлягає вирішенню; шляхи її вирішення; склад головних та допоміжних сил і засобів; порядок дій (тактика) та управління; форми контролю за ситуацією [3, с. 16-17].

По-третє, будь-яка операція повинна відбуватись за визначеним часом та місцем [4, с. 51].

На відміну від інших видів операцій Національної поліції, в спеціальних операціях оперативного підрозділу задіюються спеціальні сили і засоби ОРД, їх організація і проведення відбувається в умовах таємності (неочевидності).

Таким чином, спеціальна операція оперативного підрозділу – це вид складної форми оперативно-розшукового діяння, вищий організаційний елемент ОРД – система погоджених та взаємопов'язаних за метою, часом, місцем оперативно-розшукових заходів та оперативно-розшукових дій, які здійснюються за загальним планом, з єдиного центру та спрямованих на досягнення мети та виконання завдань ОРД, які передбачені законодавством.

Список бібліографічних посилань:

1. Бандурка О.М., Кузнiченко С.О. Органiзацiя дiяльностi ОВС в умовах надзвичайних ситуацiй техногенного та природного характеру. – Харкiв: ХНУВС, 2000. – С. 116.
2. Система методiв ОРД: монографiя / пiд. ред. д.ю.н., проф. Долженкова О.Ф. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. – 260 с.
3. Оперативно-розшукова операцiя, як елемент оперативно-розшукової дiяльностi / О.А. Плишань // Сучаснi проблеми правового, економічного та соцiального розвитку держави : матерiали II Мiжнароднiй науково-практичнiй конференцiї (м. Харкiв, 22 лист. 2013 р.). – Харк. нац. ун-т внутр. справ. – X. : ХНУВС, 2013. – С. 284-287.
4. Саакян М. Б. Дослiдження операцiй як складова науково-методичного забезпечення практикi операцiй органiв внутрiшнiх справ / М. Б. Саакян // Пiвденноукраїнський правничий часопис : Наук. журнал. – 2008. – № 1. – С. 50–53.

Санакоєв Д.Б.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗА ПРОГРАМОЮ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА-НАТО

Одним з основних напрямів реформування системи силових структур в Україні є створення Національної поліції України для забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, діяльність якої базуватиметься на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості і прозорості, політичної нейтральності, безперервності, а також взаємодії з населенням на засадах партнерства.

Важливу роль у забезпеченні сталого економічного, соціального та політичного розвитку здатна відігравати поліція, яку підтримує громада. Реформа органів та підрозділів поліції визнається світовою спільнотою як основоположний складник регулювання конфліктів. Реформа поліції також може доповнювати та посилювати інші заходи у напрямку реформування сфери безпеки, верховенства права та належного врядування. Підхід, орієнтований на громаду, стосується і реформування поліції, і відновлення її репутації в очах громадськості [1, с. 3].

Із метою створення нового органу, здатного надавати правоохоронний сервіс, відповідно до вимог суспільства, було затверджено Концепцію «100 днів якості Національної поліції України», за якою ці сто днів розглядалися як перехідний період для адаптації всіх підрозділів і працівників НП України до нового стандарту якості та оцінки результатів своєї роботи. Окрім того, основні проекти, вказані у Концепції, мали бути реалізовані протягом трьох місяців з дня початку роботи НП України, тобто до 07.02.2016 року [2].

Проведений нами системний аналіз чинного законодавства, відомчих нормативно-правових актів, фахової періодики, експертних досліджень та висновків на рівні громадських інституцій, матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів, дозволив оцінити стан реформування системи Національної поліції України, виявити окремі її недоліки, а також запропонувати можливі шляхи їх удосконалення.

Так, нами виокремлено та надано узагальнену характеристику вирішальних проектів, запланованих Концепцією, що мали бути реалізовані, серед

інших, після глобальної переатестації працівників, а саме: 1) трансформація критеріїв оцінки роботи поліцейських – з кількісних на якісні; 2) керівники територіальних підрозділів НП – менеджери; 3) проект «Лицарі честі». У нашому дослідженні запропоновано можливі шляхи удосконалення означених проектів.

За результатами проведеної атестації 14% (68135 підлягало атестації) працівників міліції не пройшли атестацію, із них: 7,7% (5256) звільнено, 6,3% (4766) – понижені в посаді; 26% керівників вищої ланки звільнено. Водночас, за результатами планової роботи органів НП України щодо очищення кадрів, протягом 2014 р. звільнено 24220 осіб; 2015 – 15070, 2016 – 14580, а всього за 3 роки – 53870, більшість із яких за nereабілітуючими підставами. Як наслідок – вагомий некомплект у підрозділах НП України, особливо – кримінальної поліції та превентивної діяльності. Окреслене зумовлює потребу оновлення та підготовки кадрів за вказаними спеціальностями (кримінальна поліція, превентивна діяльність) у навчальних закладах зі специфічними умовами навчання.

1. Трансформація критеріїв оцінки роботи поліцейських. Згідно ч. 3 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. У ч. 4 цієї статті визначено, що оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. На сьогодні наказом МВС України від 13.11.2015 року № 1462 [3] скасовано Наказ МВС України від 02.04.2013 р. № 334 «Про подальше вдосконалення аналітичного забезпечення діяльності підрозділів органів внутрішніх справ», яким була затверджена «Методика визначення ефективності та законності службової діяльності підрозділів ОВС України на основі нових показників та індикаторів». Згідно листа МВС України від 27.07.2016 р. № 1 щодо надання інформації про окремі питання діяльності МВС України, міжнародним партнером упровадження нової системи оцінки діяльності поліції є ICITAP [4, с. 118]. Проте, до сьогодні не напрацьовано і не прийнято передбачену програмою взаємодії на липень 2016 року Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України» на основі визначених Концепцією критеріїв. Також не визначено механізмів реалізації цього проекту (до кінця 2016 року), а саме: не розроблено відповідні нормативно-правові акти МВС та НП України, а також анкети внутрішнього опитування; не визначено порядок проведення внутрішнього опитування; не розроблено індикаторів визначення ефективності роботи органів і підрозділів НП України за пріоритетними напрямками діяльності.

2. Керівники територіальних підрозділів НП мають стати менеджерами. Мета – виведення з-під впливу територіальних органів НП низки ключових структур, що має зменшити вплив керівника територіального управління поліції на оперативну діяльність конкретного підрозділу. Це дозволить керівни-

кам цих підрозділів бути ефективнішими менеджерами [2]. Так, окремі підрозділи кримінальної поліції (ДЗЕ; ДКП; ДПН) та патрульна поліція стали вертикально інтегрованими та підпорядкованими безпосередньо Центральному органу управління НП. Однак, Постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 981 Департамент протидії наркозлочинності як міжрегіональний територіальний орган НП ліквідовано. Його функції передано в управління із протидії наркозлочинності, які будуть створені у кожному обласному управлінні НП (на кшталт колишнього підрозділу БНОН).

На практиці проблеми із координацією поліції на місцях стали предметом дискусії щодо доцільності вертикального підпорядкування, які значно активізувалися після трагічної загибелі працівників поліції 04.12.2016 року в с. Княжичі Київської області [5]. Отже, Постанова Кабміну від 30.11.2016 № 981 не відповідає положенням Концепції, як наслідок – існує тенденція до прийняття аналогічних рішень щодо Департаменту захисту економіки, Кіберполіції та патрульної поліції.

3. Проект «Лицарі честі» – виявлення, оцінка і підготовка нових лідерів і професіоналів, здатних посісти керівні посади в територіальних органах НП України. Основною діяльністю в межах проекту є проведення серії тематичних тренінгів з метою підвищення лідерських якостей учасників, а також їхньої ціннісної і етичної підготовки. Програма навчання стартувала на базі Київського університету економіки 01.02.2016 року [6], проте до сьогодні відсутня актуальна інформація щодо проходження такого навчання керівниками територіальних підрозділів. На наш погляд, можливим та доцільним є запровадження програми навчання за цим проектом на базі ВНЗ системи МВС України, зокрема за такими напрямками: 1) професійна підготовка за напрямками діяльності поліції (слідство, оперативно-розшукова діяльність, охорона публічної безпеки та порядку); 2) територіальні органи поліції у системі державних органів; 3) правові аспекти роботи керівника територіального органу НП України; 4) вивчення специфіки роботи поліції з урахуванням демографічних, політичних і культурних особливостей регіонів; 5) Етичний кодекс працівників поліції і керівників НП України.

Окрім цього, потребує розробки законопроект, в якому має бути визначено структуру органів поліції, їх повноваження та порядок взаємодії. Пропонуємо до вказаного законопроекту включити статті такого змісту: 1. «Стаття __. Загальна система поліції. 1. Систему поліції складають: 1) центральний орган управління поліцією; 2) територіальні органи поліції; 3) міжрегіональні територіальні органи поліції. 2. До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. 3. У складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) спеціальна поліція; 3) поліція особливого призначення; 4) патрульна поліція. 4. У системі поліції мають утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення».

2. «Стаття __. Структура кримінальної поліції. До складу кримінальної поліції входять структурні підрозділи апарату поліції (Департамент карного розшуку; Департамент кримінальної розвідки; Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; Департамент оперативної служби; Департамент оперативно-технічних заходів; Департамент виявлення небезпечних матеріалів та екологічних злочинів), територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві, їх відокремлених підрозділів (управлінь, відділів, відділень), міжрегіональних територіальних органів поліції (Департамент протидії наркозлочинності; Департамент внутрішньої безпеки; Департамент кіберполіції; Департамент захисту економіки)».

Оскільки одним із важливих напрямів підвищення ефективності протидії злочинності є реформування блоку кримінальної поліції та слідства, постає необхідність у створенні служби детективів. Об'єднання функцій оперативних та слідчих підрозділів зменшить навантаження на слідчих, підвищить якість досудового розслідування [7, с. 49]. Створення служби детективів відповідатиме стандартам Європейського Союзу та сприятиме прискоренню впровадження європейських стандартів роботи правоохоронних органів. Саме тому можливим є виключення зі складу поліції у Законі «Про Національну поліцію» органу досудового розслідування.

Відповідно, пропонуємо окреслити поняття «кримінальна поліція – це визначена актами Національної поліції України система організаційно та функціонально поєднаних структурних підрозділів апарату поліції, територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві, їх відокремлених підрозділів (управлінь, відділів, відділень), міжрегіональних територіальних органів поліції (Департаменту захисту економіки, Департаменту кіберполіції, Департаменту протидії наркозлочинності, Департаменту внутрішньої безпеки) (далі – підрозділи кримінальної поліції), які відповідно до компетенції виконують завдання з виявлення, попередження, припинення та розслідування злочинів, визначені КПК України, Законами України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», іншими актами законодавства України».

Поряд із цим, 08.04.2017 року Указом Президента України № 103/2017 затверджено річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2017 рік. У відповідності з п. 2.1.4. вказаної програми, одним з основних напрямів реформування системи силових структур в Україні є створення Національної поліції України, <...> діяльність якої буде базуватися на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості і прозорості, політичної нейтральності, безперервності, а також взаємодії з населенням на засадах партнерства [8].

У контексті проведеного нами дослідження особливої актуальності набувають окремі середньострокові цілі (ефективна координація діяльності та злагоджена взаємодія органів та підрозділів НП України; оптимізація струк-

тури і функціональної побудови НП України; налагодження ефективної співпраці НП України з населенням та місцевими громадами, а також підвищення ролі інститутів громадянського суспільства у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина; упровадження практики здобуття освіти, підвищення кваліфікації та стажування поліцейських у відповідних закладах, органах, установах держав – членів НАТО) та пріоритетні завдання на поточний рік (реформування відділу дільничних офіцерів Національної поліції України; реформування підрозділів НП, зокрема шляхом створення служби детективів).

Отже, ефективними шляхами удосконалення окреслених проектів Концепції є: 1) підготовка кадрів за спеціальністю «кримінальна поліція» у навчальних закладах зі специфічними умовами навчання; 2) затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до НП України на основі визначених Концепцією критеріїв, визначення механізмів реалізації цього проекту: розробка відповідних нормативно-правових актів МВС та НП України, анкети внутрішнього опитування; визначення порядку проведення внутрішнього опитування; розробка індикаторів визначення ефективності роботи органів і підрозділів НП України за пріоритетними напрямками діяльності; 3) запровадження програми навчання за проектом «Лицарі честі» на базі ВНЗ МВС України за окресленими напрямками; 4) розробка законопроекту із визначеною структурою органів поліції, їх повноважень та порядку взаємодії; 5) створення служби детективів за стандартами ЄС, що сприятиме прискоренню впровадження європейських стандартів у роботі поліції, а також досягненню сумісності органів сектору безпеки і оборони з відповідними органами держав – членів НАТО.

Список бібліографічних посилань:

1. Гроневальд Е. Реформування поліції на основі підходу, орієнтованого на громаду: Засади та настанови щодо практичного впровадження / Гроневальд Е., Пік Г. // Матеріали науково-практичного семінару «Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду: розвиток безпеки – безпека розвитку» (22-23 березня 2004 року, м. Нью-Йорк). – Міжнародна академія миру; Saferworld. – Нью-Йорк, 2004. – 30 с.
2. Концепція «100 днів якості Національної поліції України»: Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1714126>
3. Наказ МВС України від 13.11.2015 №1462 «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МВС від 02.04.2013 № 334» / Електронний ресурс. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS665.html
4. Оцінка ефективності роботи поліції в Україні: від «палиць» до нової системи (на прикладі органів досуд. розслідування). Науково-практичне видання / Крапивін Є.О. – Київ : Софія-А, 2016. – 120 с.
5. Для всебічної оцінки дій поліції під час затримання групи зловмисників на Київщині (4.12.2016): Електронний ресурс. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/news/4312_Dlya_vsebichnoi_ocinki_diy_policii_pid_chas_zatrimannya_grupi_zlovmisnikiv_na_Kiivshchini_priznachenno_sluzhbove_rozsliduvannya.htm
6. Національна поліція запускає нову програму по лідерах (01.02.2016) // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://news.liga.net/ua/news/politics/8775960->

nats_onalna_pol_ts_ua_zapuska_novu_programu_po_1_derakh.htm

7. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.

8. Указ Президента України від 08.04.2017 № 103/2017 «Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2017 рік» // Офіційний вісник України (21.04.2017). – 2017. – № 32. – С. 50. – Ст. 990 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/2017>

Сіроух І.В.

здобувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СЛІДОВА КАРТИНА ВЧИНЕННЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ СТВОРЕННЯ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВА

Під час розслідування кримінальних правопорушень важливе місце займає дослідження слідової картини їх вчинення. Оскільки зазначений елемент механізму злочину в структурі будь-якої криміналістичної характеристики посідає важливе місце. Не є виключенням і розслідування вчинення організованими групами створення або утримання місць розпусти і звідництва. Тому що багатоманітність слідів, що залишаються після вчиненого кримінального правопорушення дає можливість виокремити певні кореляційні зв'язки між ними та іншими елементами криміналістичної характеристики: особою злочинця, обстановкою вчинення тощо.

За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 420 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, за якими у 311 випадках було складено обвинувальні акти, у 2014 р. – 509, за якими обвинувальний акт було складено лише у 321 кримінальному провадженні, у 2015 р. – 476, у той час як обвинувальний акт було складено лише у 355 провадженнях, а за перше півріччя 2016 р. – 186, з яких лише у 92 випадках особам повідомлено про підозру, що складає майже 50 % проваджень.

Ф. П. Сова визначає слідову картину її як сукупність матеріальних змін, які є наслідками злочинної події; зміну обстановки, пов'язану з появою або зникненням предмета; зміну стану предмета (сюди увійшли як поява на предметах слідів-відображень, так і руйнування предметів; частини яких-небудь предметів (твердих, рідких, сипких); запахи людей, тварин, речовин та ін. [4, с. 77].

В свою чергу, В.І. Галаган також поділяє сліди на матеріальні (що виникають як результат взаємодії різних об'єктів), та ідеальні (суб'єктивні об-

рази об'єктивної дійсності, відображені в пам'яті людини) [2, с. 2]. Тобто до досліджуваного елемента криміналістичної характеристики крім матеріальних, були віднесені також ідеальні сліди (ті, що залишаються у свідомості та пам'яті учасників події, а також інших осіб).

Як доречно зазначає К. Ю. Назаренко, носіями слідів злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, можуть бути: предмети; документи, що містять криміналістично значиму інформацію про злочинну діяльність місць розпусти тощо; ідеальні сліди (сліди пам'яті людини) [3, с. 42].

Так, сліди злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, вчинені організованими групами, знаходяться як на місці кримінально караного діяння, так і в інших місцях. Поза місцем кримінального правопорушення дані сліди утворюються внаслідок дій правопорушника по приховуванню суспільно-небезпечних дій або їх наслідків. Вивченням матеріалів кримінальних проваджень вищезазначеної категорії, нами встановлено, що типові сліди злочину можуть знаходитися на: тілі і одязі особи (сліди крові, сперми, ґрунту, тілесні ушкодження); місці вчинення злочину (відбитки пальців рук, фрагменти одягу).

Також встановлено, що у 58 % випадках сліди знаходилися на місці події; за місцем проживання злочинця – 19 %, в інших місцях (проживання знайомих і родичів злочинця) – 4 %. Зокрема, сліди знаходяться по маршруту переміщення правопорушника. Ще обов'язково лишаються сліди його ніг (взуття). Біля місця події можуть залишатися сліди людської діяльності, такі як кров, волосся, слина, сеча, блювотні маси. На місці вчинення досліджуваної категорії злочинів іноді виявляють предмети які, можливо, належали зловмиснику. Серед них: гудзики, шматки одягу, недопалки, сірники тощо.

К. Ю. Назаренко виокремила вузлові місця, де можуть бути зосереджені сліди злочину: а) місце, де знаходився злочинець; б) місце, де знаходився клієнт; в) місце, де надавалися інтимні послуги [3, с. 42].

К. Ю. Береза до матеріальних слідів злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, залежно від способів їх вчинення віднесла такі: обладнання та інструменти, необхідні для утримання місця розпусти; залишки слідів біологічного походження, дослідження якого надасть можливість встановити можливих учасників діяння; використані презервативи; реєстраційні журнали відвідувань місця розпусти, а також обліку клієнтів; звіти адміністратора та утримувача місця розпусти стосовно кількості клієнтів за певний період; різна техніка, предмети та сліди їх використання під час підготовки та утримання місця розпусти; фізичні та біологічні ознаки і властивості особи, що залишені на визначених предметах (зразки почерку, потожирової речовини тощо); мобільні телефони, візитки тощо [1, с. 259].

Підсумовуючи, зазначимо, що слідова картина вчинення організованими групами створення або утримання місць розпусти і звідництва є важливим

елементом криміналістичної характеристики. З огляду на отримані дані, слідчі можуть вирішувати питання щодо призначення окремих експертиз, проведення інших слідчих (розшукових) дій.

Список бібліографічних посилань:

1. Береза К. Ю. Обстановка вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Т. 3. Вип. № 3-2. с. 257-260.

2. Галаган В. И. Использование следователем информации на первоначальном этапе расследования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / В. И. Галаган. – К., 1992. – 20 с.

3. Назаренко К. Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпро. 2016. 218 с.

4. Сова Ф. П. Криминалистическая техника : Методические указания и практикум / Ф. П. Сова. – М., 1965 – 118 с.

Стацк М.В.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
професор кафедри
ОРД та розкриття злочинів
Харківського національного
університету внутрішніх справ

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Аналіз спеціальної фахової літератури свідчить про те, що питання складових елементів організації оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації стало предметом дослідження вчених ще у радянський період, у зв'язку з цим виникає необхідність спочатку здійснити огляд думок науковців того часу. Так, Е.А. Бірюков, Ю.С. Блинов, В.Г. Бобров, Б.Е. Богданов, В.А. Варно, Б.В. Бойцов, Б.С. Болотський, Г.Л. Борисов, М.В. Крестинський, П.П. Мозговой, Я.В. Нелюбін, А.П. Пашенко, Г.К. Сінілов, Н.Г. Ситковець, В.І. Степанов, В.А. Струнін та А.А. Фальченко зробили висновок про те, що основними складовими організації ОРД є: 1) вивчення, аналіз і оцінка оперативної обстановки; 2) планування роботи; 3) підбір, розстановка і навчання оперативного складу; 4) використання допомоги громадськості; 5) використання оперативно-розшукових форм і методів у боротьбі зі злочинністю; 6) облік і оцінка результатів діяльності; 7) узагальнення та розповсюдження позитивного

досвіду і результатів наукових досліджень.

У навчальному посібнику «Попередження і розкриття кишенькових крадіжок» А.І. Гуров запропонував своє бачення щодо елементів організації виявлення кишенькових крадіжок, а саме: 1) організація агентурних заходів з урахуванням наявної інформації і існуючої оперативної обстановки; 2) визначення способів перевірки осіб, які перебувають під адміністративним наглядом або на інших видах обліку; 3) розстановка наявних сил і засобів, постановка конкретних задач особовому складу міськрайвідділів і членам спеціалізованих добровольчих народних дружин; 4) визначення порядку взаємодії з оперативно-пошуковими групами, які працюють на залізничному транспорті, а також з працівниками інших служб і підрозділів органів внутрішніх справ.

Під час дослідження напрямів удосконалення правового регулювання діяльності підрозділів карного розшуку в процесі розкриття злочинів минулих років, радянський фахівець у сфері ОРД В.В. Плехов навів доволі нестандартний та відмінний від інших науковців того часу алгоритм ОРД, а саме: 1) аналітична робота та інформаційне забезпечення; 2) планування; 3) взаємодія між службами і окремими працівниками; 4) професійна підготовка; 5) узагальнення і використання позитивного досвіду; 6) використання технічних засобів; 7) облік результатів роботи; 8) контроль за роботою; 9) стимулювання; 10) надання практичної допомоги по конкретних справах; 11) особиста участь у конкретних справах.

Продовжуючи розгляд генезису алгоритму оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації, далі потрібно приділити увагу аналізу думок вітчизняних вчених. Так, під час вивчення інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності з викриття хабарництва в судовій системі, Т.С. Демедюк зробила висновок, що організаційна діяльність вказаного процесу передбачає такі елементи:

– вивчення та оцінку оперативної обстановки в суді (ухвалених суддями рішень; ієрархії влади; співпраці з адвокатами, іншими юристами; зв'язків зі злочинними угрупованнями; наявності корумпованих стосунків; клімату в колективі та ін.);

– організацію роботи негласних працівників у судах, контроль і керування їх діяльністю;

– взаємодію оперативних підрозділів між собою та іншими службами ОВС з метою обміну інформацією тощо.

З точки зору І.М. Ніщети, пошукова діяльність з виявлення ознак бюджетних злочинів повинна включати такі етапи:

1) безпосередній збір первинної інформації, що охоплює сфери пошуку, об'єктів пошуку, суб'єктів пошуку, основні прийоми оперативного пошуку;

2) перевірка (аналіз) отриманої первинної інформації (мається на увазі: визначення надійності джерел одержання первинної інформації; визначення

способів та шляхів перевірки інформації; визначення можливості перевірки отриманої інформації через інші джерела (гласні та негласні); оцінка характеру та повноти інформації; проведення (при необхідності) додаткових заходів та фіксація перевіреної інформації;

3) використання отриманої первинної інформації.

В.О. Гордієнко вважає, що до елементів організації протидії підрозділами карного розшуку злочинам проти власності, що вчиняються радикально налаштованими особами, відносяться:

– інформаційно-аналітичне забезпечення процесу протидії підрозділами карного розшуку злочинам проти власності, що вчиняються радикально налаштованими особами;

– планування роботи;

– налагодження взаємодії;

– облік, аналіз та оцінка результату організації діяльності із протидії злочинам проти власності, що вчиняються радикально налаштованими особами, а також визначення прорахунків у вказаній діяльності та шляхів їх усунення.

О.О. Руденко, досліджуючи оперативний пошук злочинів, що пов'язані з незаконною господарською діяльністю, визначив, що задачі окресленої діяльності реалізуються в рамках певних елементів організації, а саме: аналіз та оцінка первинної інформації; розстановка сил та засобів; планування; контроль за виконанням поставлених задач.

Б. В. Щур, Л. Ф. Гула, В.П. Захаров, О. В. Кондратюк, О.Є. Користін, А. М. Кравченко та інші дотримуються думки, що організація оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації містить такі елементи: аналіз та оцінка первинної оперативної інформації; планування дій оперативних підрозділів, залежно від оперативної інформації, яка надійшла у конкретний проміжок часу; розстановка оперативно-розшукових сил з метою виявлення осіб, які можуть бути причетні до злочинів або виношують намір їх вчинення; взаємодія оперативних підрозділів ОВС України між собою, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, установами, громадськими організаціями; контроль за діяльністю оперативних підрозділів.

Ґрунтуючись на загальнотеоретичних положеннях організації ОРД, В.П. Шеломенцев визначає організацію пошуку і фіксації фактичних даних про злочини у сфері високих технологій як найбільш доцільну систему використання наявних у підрозділах по боротьбі з економічною злочинністю сил, засобів і методів ОРД, яка складається з:

– вивчення, аналізу й оцінки оперативної обстановки у сфері високих технологій;

– планування оперативно-розшукової діяльності, як у фізичному, так і електронному середовищі;

– розстановки сил і засобів оперативних підрозділів по боротьбі з

економічною злочинністю;

– організації взаємодії та міжнародного співробітництва при здійсненні пошуку і фіксації фактичних даних про ці злочини;

– контролю за оперативно-розшуковою діяльністю.

Таким чином, на підставі аналізу наведеного та відповідно до вимог часу розроблено алгоритм досліджуваного процесу, зокрема:

1. Аналіз оперативної обстановки на території, лінії чи об'єкті оперативного обслуговування.

2. Визначення інформаційних потреб оперативного підрозділу.

3. Збір, аналіз та вивчення інформації про об'єкти, які становлять оперативний інтерес.

4. Визначення та оцінка реальних оперативних можливостей підрозділу кримінальної поліції.

5. Планування оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації.

6. Здійснення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації.

7. Перевірка отриманої первинної оперативно-розшукової інформації.

8. Аналіз та оцінка ефективності оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації.

Телійчук В.Г.

кандидат юридичних наук, доцент,

старший науковий співробітник

доцент кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПІДЗАКОННОГО ХАРАКТЕРУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ГРАБЕЖАМ І РОЗБІЙНИМ НАПАДАМ

Невід'ємною умовою розбудови й становлення демократичних стандартів сучасної Української держави є захист прав і свобод громадян від протиправних посягань. Успіх у цьому значною мірою залежить від ефективності роботи усіх правоохоронних структур і, зокрема, підрозділів кримінальної поліції. Саме їх функцією є протидія злочинам загалом кримінальної спрямованості, у тому числі й попередження та розкриття злочинів, особливо тих, що вчиняються організованими злочинними групами та угрупованнями. При

цьому відповідна оперативно-розшукова діяльність має здійснюватися виключно в правовій площині, тобто згідно з положеннями чинного законодавства України [1].

Кримінально-правова охорона прав і свобод людини набуває особливого значення у протидії підрозділами кримінальної поліції тяжким злочинам, насамперед грабежам і розбоям. Визначальною рисою означених видів злочинів є їх підвищена суспільна небезпека, що виявляється у відкритому незаконному насильницькому вилученні майна, яке вчиняється в умовах очевидності. Серед злочинів, які вчинюються на Україні сьогодні, квартирні грабежі і розбої займають значне місце. Низький відсоток їх розкриття значною мірою зумовлений не тільки організаційними недоліками, але й відсутністю методик розслідування.

Наукова розробка сучасного алгоритму організації і тактики боротьби підрозділів карного розшуку із злочинними посяганнями на помешкання громадян набуває особливого теоретичного й практичного значення, бо, незважаючи на значну кількість праць, у яких вони порушувалися, діяльність кримінальної поліції у протидії зазначеним видам злочинів постійно потребує вивчення і вдосконалення [2]. Протидія злочинності оперативно-розшуковими заходами містить у собі систему оперативно-розшукових та інших заходів і реалізується в окремих організаційно-тактичних формах. Проблемами профілактики злочинів займалися Г.А. Аванесов, Ю.М. Антонян, Л.Д. Гаухман, В.В. Голіна, Л.М. Давиденко, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.І. Долгова, А.Е. Жалінський, А.П. Закалюк, О.Г. Кальмана, І.І. Карпець, Н.Ф. Кузнецова, О.М. Литвак, П.П. Михайленко, В.П. Філонов, О.М. Яковлев та інші фахівці. Питанням оперативно-розшукової протидії злочинів присвячені роботи А.І. Алексеєва, О.М. Бандурки, В.В. Баранова, Є.І. Борділовського, І.В. Бризгалова, С.С. Галахова, В.О. Глушкова, Є.А. Дидоренка, О.В. Кириченка, І.П. Козаченка, Д.Й. Никифорчука, А.Г. Лекаря, В.С. Овчинського, С.С. Овчинського, В.В. Мишка та ін.

Протидія грабежам і розбійним нападам є складовою протидії злочинності. Протидія злочинності – це діяльність держави, яка спрямована на напрацювання стратегії реакції суспільства на злочинність (загальносоціальний рівень) та профілактику злочинів, виявлення та запобігання (припинення) злочинним діям, реагування на вчинений злочин кримінально-правовими засобами (притягнення винних до кримінальної відповідальності) (спеціальний рівень).

Однією із складових спеціальної протидії грабежам і розбійним нападам є оперативно-розшукова протидія [3, с. 200].

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу, який корінно змінив структуру досудового розслідування кримінальних правопорушень, внесено зміни до чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Основними новелами змін є: введення додаткових суб'єктів ОРД; обмеження принципів ОРД принципами верховенства права,

законності, дотримання прав і свобод людини; переорієнтовано зміст ОРД на попередження, виявлення та припинення злочинів; законодавчо закріплено порядок здійснення ОРЗ відповідно до КПК; надано перелік негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених ст.ст. 246-275 КПК. Наслідком означених новел стала зміна підстав здійснення ОРД, до яких належить наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: грабежі і розбої, що готуються; осіб, які готують учинення зазначених злочинів; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб, безвісно відсутніх; розвідувально-підривної діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України; реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності.

Це призвело до перебудови всієї системи протидії злочинності та зміни стратегії ОРД з реактивної на проактивну модель. У той же час, досвід використання КПК та діяльність оперативних підрозділів, відповідно до змін у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», визначає необхідність удосконалення нормативного регулювання ОРД на ґрунті подальшого розвитку теорії оперативно-розшукової діяльності як методології формування сучасної правової бази протидії злочинності [4; 5, с. 39-340].

На наш погляд, визначення структурних елементів оперативно-розшукової протидії грабежам і розбоям підрозділами кримінальної поліції можливо шляхом аналізу завдань, які ставляться Національній поліції щодо протидії злочинності. Зі змісту ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію України» випливає, що метою оперативно-розшукової протидії злочинам підрозділами кримінальної поліції є зниження рівня грабежів і розбоїв у суспільстві, що можливо шляхом запобігання грабежів і розбоїв та виявлення цих злочинів і осіб, що їх вчинили.

Головну правову основу оперативно-розшукової діяльності, а відповідно й оперативно-розшукової протидії грабежам і розбоям становить Конституція України. Її норми є нормами прямої дії та мають найвищу юридичну силу. Всі інші закони й підзаконні нормативні акти повинні відповідати Конституції [3, с.199].

Практичний досвід діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції свідчить, що не лише Закон України «Про оперативно-розшукову дія-

льність» та Кримінальний процесуальний кодекс відіграють ключову роль для здійснення їхньої діяльності та проведення низки оперативних заходів. Вагомими є й відомчі накази та інструкції, які спрямовані на виконання вказаних законів. Вони детально та зрозуміло, на основі розробки їх досвідченими практичними працівниками, допомагають втілити в життя мертві декларативні положення вказаних вище законодавчих актів, створюючи теоретичний механізм та виступаючи методико-правовою основою для діяльності згаданих підрозділів.

Тому, як справедливо відмічає Н.Є Філіпенко, нормативно-правові акти підзаконного характеру також є частиною нормативного регулювання, а для визнання відомчих нормативних актів правовими джерелами оперативно-розшукової діяльності необхідне дотримання наступних умов: 1) наявність безпосереднього посилання закону на конкретний підзаконний акт або ситуацію, що підлягає детальній регламентації на рівні підзаконного акта; 2) державна реєстрація у Міністерстві юстиції України відомчих правових актів, що стосуються прав та законних інтересів громадян або таких, що мають міжвідомчий характер [6, с.88].

На сьогодні, актуальним та доречним є міркування В.Мишка стосовно того, що в умовах побудови сучасної правової держави проблеми захисту її громадян від злочинних посягань, а також протидії спробам криміналізації суспільства, нейтралізації негативних соціальних тенденцій набувають першочергового значення. У цьому контексті особливо гострими є питання оперативно-розшукової протидії злочинності, запобігання злочинам та іншим правопорушенням, профілактичної роботи з населенням. Нині констатуємо відсутність серйозних успіхів у справі протидії грабежам і розбійним нападам, що не може в остаточному підсумку привести до корінного зламу негативних тенденцій і якісній зміні кримінологічної обстановки. Такий стан речей є наслідком: відставання правової бази від потреб правоохоронної практики; недоліків у діяльності правоохоронних і контрольно-наглядових органів, насамперед їхньої роз'єднаності, відтоку професійних кадрів, нерозв'язаності проблем матеріально-технічного і фінансового забезпечення; складної криміногенної ситуації в регіоні; руйнування системи профілактики злочинів; відсутності взаємодії між інститутами державної влади і громадянського суспільства [7].

Список бібліографічних посилань:

1. Матохнюк Д. Б. Правова основа протидії оперативними підрозділами умисному знищенню або пошкодженню майна шляхом вибуху / Д.Б. Матохнюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjequiGyLrVAhXLal>
2. Пестрецов М. О. Організація і тактика боротьби карного розшуку з злочинними посяганнями на помешкання громадян / М. О. Пестрецов // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2012. - № 1. - С. 602-608. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2012_1_73

3. Кириченко О.В. Оперативно-розшукова профілактика злочинів як вид діяльності ОВС України / О.В. Кириченко, О.А. Шевченко // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 199-206.

4. Шинкаренко І.Р. Боротьба зі злочинністю: правове та організаційне забезпечення [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdduvs_2014_1_32.

5. Телійчук В. Г. Теоретико-правові та практичні проблеми оперативно-розшукового законодавства / В. Г. Телійчук // Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри : збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 квітня 2017 р.). Кропивницький : «КОД», 2017. – С. 338-343.

6. Поляк С. П. Правові основи діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції України з протидії втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність / С. П. Поляк // Форум права. - 2017. - № 2. - С. 87-94. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_2_16

7. Мишко В. В. Складові запобігання злочинам оперативними підрозділами ОВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved>

Христов О.Л.

кандидат юридичних наук
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Нещеретня А.О.

курсант 4-го курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Сьогодні злочинність не має меж ні в часі, ні в просторі, вона деформує загальнолюдські цінності, підриває економіку, загрожує людському життю й благополуччю суспільства. Слід відзначити, що наукове опрацювання проблем криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів має свою історію і залишається в центрі уваги сучасної науки. Загальновідомо, що з кінця 70-х років минулого століття з помітним прискоренням зростала роль науки криміналістики в сприянні правоохоронним і судовим органам у

їх діяльності з виявлення, розкриття й розслідування злочинів.

Ефективному здійсненню практичної діяльності правоохоронних органів повинні сприяти науково-правові дослідження. Наука криміналістика, зокрема, зосереджує увагу на вивченні закономірностей виникнення, виявлення та фіксації інформації, що безпосередньо має доказове значення в розслідуванні злочинів. У зв'язку з цим, для належного забезпечення процесу доказування, завданням криміналістичної науки є розробка найбільш ефективних методів, прийомів, засобів і оптимальних процесуальних форм збирання, дослідження, оцінки та використання доказів. Традиційні процесуальні питання процесу доказування потребують розгляду та вирішення саме з позицій криміналістичного забезпечення. Деякі автори зазначають, що процес доказування носить виключно процесуальний характер.

Зважаючи на це, весь процес збирання, оцінки, дослідження і перевірки доказів лежить начебто лише в площині положень кримінально-процесуальної науки, що, на нашу думку, є не зовсім правильним, адже процес доказування важко уявити без методів побудови слідчих версій, планування, організації й координації слідчої діяльності, які нормами кримінально-процесуального законодавства України не регламентовані та носять криміналістичний характер.

Загальновідомим є той факт, що криміналістичне забезпечення з точки зору його формування охоплює всі структурні елементи (розділи) криміналістики. У цьому зв'язку, на нашу думку, цілком правомірно розглядати як складові криміналістичного забезпечення такі його підструктури як техніко-криміналістичну, тактико-криміналістичну й методико-криміналістичну.

Вважаємо за важливе, розглянути техніко-криміналістичне забезпечення, так, можна стверджувати, що саме криміналістика дає можливість реалізувати всі вимоги, у ході здійснення кримінально-процесуальної діяльності за допомогою належного використання прийомів, методів, технічних засобів.

Говорячи про значення техніко-криміналістичних засобів і прийомів, необхідно насамперед указати на їх величезну роль у підвищенні результативності багатьох слідчих дій. Тільки завдяки їм представляється можливим виявлення невидимих і мало видимих слідів пальців, мікрооб'єктів, знарядь учинення злочину, коштовностей, захованих у схованках, та інших речових доказів, необхідних для встановлення всіх обставин розслідуваної події й доказування винності підозрюваного.

Під техніко-криміналістичним забезпеченням розуміють діяльність, що направлена, з одного боку, на створення умов постійної готовності її суб'єктів до застосування засобів і методів криміналістичної техніки, а з іншого – на реалізацію таких умов у кожному конкретному випадку розслідування злочинів [1, с. 28].

Техніко-криміналістичні засоби дозволяють більш повно фіксувати обстановку, в якій проводиться слідча дія. Слідчий при складанні протоколу огляду місця події, огляду, слідчого експерименту, пред'явлення для впізн-

нання, обшуку та інших слідчих діях не завжди може звернути увагу на окремі обставини, які спочатку здаються малозначними, але надалі, будучи зафіксованими на фотоплівку, кіноплівку чи відеоплівку, можуть виявитися істотними при аналізі події злочину [2, с. 2].

Аналіз сучасних наукових досліджень техніко-криміналістичного забезпечення практики боротьби зі злочинністю свідчить, що його основними напрямками є не тільки впровадження новітніх технічних розробок, а й удосконалення практики застосування комплексу техніко-криміналістичних засобів [3, с. 91].

З вищевикладеного випливає, якщо відповідна уповноважена особа має неналежний рівень володіння теоретичними знаннями щодо застосування і використання техніко-криміналістичних засобів, це призводить до неефективного розслідування.

З нашої точки зору, слід підтримати думку А. А. Барцицької, яка вважає, що реалізація техніко-криміналістичних засобів передбачає запровадження системи послідовних дій – технологій застосування окремих техніко-криміналістичних засобів та їх комплексів, що включають певні правила, прийоми та методи [4, с. 82-85].

В загальній системі криміналістичного забезпечення існує такий його окремий вид як тактико-криміналістичне забезпечення. При розробці тактико-криміналістичного напрямку забезпечення досудового розслідування злочинів в основному орієнтувалися на розробку прийомів підготовки і проведення окремих слідчих та інших дій. Більш широке розуміння тактико-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів надано у роботі Е. К. Горячева та І. В. Тішутіної, які визначають його як систему, що включає наукові розробки тактичних прийомів і рекомендацій, правових, організаційних і кадрових проблем, запровадження таких розробок у практику з метою формування умов постійної готовності правоохоронних органів щодо їх використання в процесі розкриття та розслідування злочинів [5, с. 28].

К.О. Чаплинський, розглядаючи тактичне забезпечення, розуміє його як науково сформовану і апробовану правоохоронною практикою систему рекомендацій, прийомів, комбінацій, операцій та оперативно-розшукових заходів в рамках оперативного супроводження розслідування, що спрямована на розв'язання завдань кримінального судочинства [6, с. 10-11].

Методико-криміналістичне забезпечення досліджень здійснюється в межах такого розділу криміналістики як криміналістична методика розслідування злочинів, в межах якого розробляються методичні рекомендації, спрямовані на застосування в розв'язанні задач стратегічного характеру. Не дивлячись на загальні вимоги, що пред'являються до системи криміналістичного забезпечення, вона буде відрізнятися залежно від конкретних видів і окремих проявів кримінальних правопорушень, досудове розслідування котрих необхідно забезпечити відповідними криміналістичними засобами й знаннями. В зв'язку з цим необхідно погодитися з О. О. Берзінь, яка вважає, що в практи-

ці боротьби з окремими видами злочинів, безумовно, необхідно враховувати весь комплекс криміналістичних знань, вироблених в межах вивчення криміналістикою свого предмета. В той же час в його межах криміналістичні засоби будуть відрізнятися у відповідності із ступенем їх необхідності для успішної реалізації діяльності у розслідуванні конкретних видів злочинів.

В той же час, з'ясування сутності, джерел походження, сфери реалізації та функціонального призначення тієї чи іншої криміналістичної категорії багато в чому залежить від чітко сформульованого в науці визначення її поняття. Наведене аксіоматичне твердження повною мірою стосується й криміналістичних методик, що виникли в результаті інтеграції та диференціації наукових знань і об'єднують у собі передові досягнення криміналістичної техніки і тактики, що надані відповідно до оптимальної організації розслідування злочинів та судового розгляду певних категорій кримінальних проваджень [7].

З усього вищевикладеного можна зробити висновок, що криміналістичне забезпечення досудового розслідування злочинів розглядається не лише як вирішення прикладних завдань криміналістики, які містяться в розробці і наданні органам досудового розслідування криміналістичних засобів і методик отримання, оцінки і використання інформації, необхідної для виявлення й досудового розслідування кримінальних правопорушень, а й як вирішення дидактичної функції, яка полягає в розробці проблем навчання слідчих та оперативних працівників криміналістичним методикам, озброєння їх криміналістичними знаннями.

Список бібліографічних посилань:

1. Волобуєв А. Ф. Про методи криміналістики / А. Ф. Волобуєв // Про актуальні питання судово-експертного та техніко-криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів : зб. матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. – К., 2010. – С. 28-29.
2. Чернышов В. Н. Техничко-криминалистическое обеспечение следствия: / [В. Н. Чернышов, Э. В. Сысоев, А. В. Селезнев, А. В. Терехов]. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2005. – 80 с.
3. Тіщенко В. В. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці: монографія / В. В. Тіщенко, А. А. Барцицька. – Одеса: Фенікс, 2012. – 260 с.
4. Барцицька А. А. Визначення технологічного аспекту криміналістичної техніки / А. А. Барцицька // Криміналістика XXI століття: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 листопада 2010 р. – Х.: Право, 2010. – С. 82-85.
5. Горячев Э. К. Тактико-криминалистическое обеспечение расследования преступлений / Э. К. Горячев, И. В. Тишутина. - М.: Юрлитинформ, 2006. - 128с.
6. Чаплинський К.О. Тактичні основи забезпечення досудового розслідування : автореф. дис. на здобуття наук. степеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.09. «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / К.О. Чаплинський. - Дніпропетровськ, 2011. – 36 с.
7. Журавель В. Окрема криміналістична методика: поняття та сфера застосування / В. Журавель // Питання боротьби зі злочинністю : Збірник наукових праць. - № 2 (65) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7438/1/Zhuravel_202.pdf.

Чіпець О.І.

аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Останнім часом спостерігається зростання злочинів, які вчинюються у сфері обігу вогнепальної зброї, саме тому перед правоохоронними органами постає завдання щодо своєчасного виявлення таких злочинів, а у випадку, коли злочин вчинено – здійснення швидкого, повного і неупередженого його розслідування.

Певним чином впливом на негативний стан впливає відсутність ефективних методик протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, що обумовлює необхідність проведення ряду досліджень на сучасному етапі розвитку держави.

Проблеми протидії незаконному обігу вогнепальної зброї на дисертаційному рівні досліджували у своїх роботах такі вчені як І.І. Бікеев (2000), Г.О. Бойко (2003), О.М. Бокій (2010), Т.М. Бульба (2008), О.Ф. Бурлевич (2005), В.В. Войнов (2001), А.В. Втюрін (1999), О.О. Долгополов (1999), В. В. Єфіменко (2002), І. В. Капустіна (1999), Р.Р. Карданов (2007), В.Д. Корма (2001), А.В. Кофанов (2000), В.В. Кубанок (2006), А.В. Кузнецов (2008), М.В. Лукашин (2008), О.А. Мокринський (2004), М.М. Майстренко (2010), В.П. Меживой (2006), С.М. Мельниченко (2016), О.О. Нікітіна (2002), Я.В. Новак, (2007), А.С. Новосад (2009), С.Г. Павліков (2000), С.П. Параниця (2009), М.Г. Пінчук (2007), В.І. Рибачук (2001), М.Х. Рустамбаєв (1983), О.М. Сарнавський (2009), В.А. Саморока (2004), О.Ф. Соколов (2002), Е.С. Тенчов (1975), Є.В. Терентьева (2005), Є.С. Тесленко (2011), М.П. Тюлькін (2005), Е. М. Хастінов (2009), В.С. Шаповалова (2015), М.В. Щеголева (2001) та ін.

Втім, більшість праць підготовлено з урахуванням криміногенної ситуації інших держав. Вони не містять комплексного дослідження методики розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї у контексті суспільно-політичної ситуації, що сталася в Україні, не враховують новий КПК, сучасні структурно-функціональні зміни правоохоронних органів і потреб правоохоронної практики.

Проте, складні і багатогранні процеси реформування системи кримінальної юстиції у продовж кількох останніх років *позначилися новелами у питаннях:*

- побудови нової системи і структури правоохоронних органів;
- правового закріплення нових інститутів кримінального судочинства

(наприклад, негласних слідчих (розшукових) дій);

- прийняття відомчих правових актів що регулюють діяльність посадових осіб у протидії незаконному обігу вогнепальної зброї;
- зміни повноважень працівників поліції, що здійснюють протидію досліджуваним злочинам;
- нових форм організації їх роботи, а також методів діяльності та ін.

Стрімкість зазначених змін обумовлюють виникнення потреби практичних підрозділів ОВС до забезпечення діяльності останніх науковими розробками, які б відповідали сучасним вимогам.

Зокрема до напрямків наукового забезпечення, які потребують ґрунтовного дослідження, на нашу думку, слід віднести:

1. Теоретико-прикладні основи протидії незаконному обігу вогнепальної зброї.

2. Стан, динаміка і тенденції вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї.

3. Особливості структурно-функціональної побудови та організації діяльності окремих служб і підрозділів у протидії незаконному обігу вогнепальної зброї в сучасних умовах.

4. Новітні кримінологічні, криміналістичні та оперативно-розшукові форми і методи протидії незаконному обігу вогнепальної зброї.

5. Організаційно-тактичні особливості оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї.

6. Організаційно-тактичні особливості розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї.

7. Організаційно-тактичні особливості проведення окремих оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) та негласних слідчих розшукових дій під час виявлення, документування та розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї.

8. Форми і методи взаємодії служб і підрозділів правоохоронних органів, на які покладається завдання протидії незаконному обігу вогнепальної зброї.

9. Інші напрямки.

Список бібліографічних посилань:

1. Про негайне роззброєння незаконних збройних формувань в Україні: Постанова ВРУ від 01.04.2014 № 1174-VII [Електронний ресурс] / Офіційний Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1174-18>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : Закону України від 13.04.2012 № 4652-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4652-17/print1385311635407490>.

4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за незаконне поводження зі зброєю та вибухонебезпечними матеріалами від 05.07.2012 № 5064-VI: Закон України / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5064-17>.

5. Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України у зв'язку з приєднанням України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Закон України від 14.05.2013 № 228-VII / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/228-18>.

6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1389901214114940>.

Шахова К.В.

кандидат юридичних наук
докторант кафедри
ОРД та розкриття злочинів
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ, ЩО ГОТУЮТЬСЯ ДО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

Розглядаючи питання «характеристика» по відношенню до виду злочинності, необхідно відмітити, що злочинність – складне соціальне явище в суспільстві, яке має і загальні, і конкретні специфічні ознаки, що дозволяють їх класифікувати та систематизувати для цілей пізнання. Тому вона є предметом дослідження цілого ряду правових наук, серед яких: кримінальне право, кримінально-процесуальне право, криміналістика, кримінологія, юридична психологія, оперативно-розшукова діяльність та інші, які покликані сприяти ефективному вирішенню проблеми протидії злочинності шляхом своєчасного та якісного попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів. Кожна з цих наук використовує властиву їй систему понять, оцінок і категорій, дає свою характеристику злочинної події, акцентуючи увагу на найсуттєвіших рисах цього небезпечного соціального явища [1, с. 30]. Разом з цим, слід зазначити, що при розгляді детально кожної із вказаних характеристик злочинів, більшість вчених окрему увагу приділяють питанню вивчення особи злочинця. Так, Ю.М. Антоян вказує, що вивчення особи злочинця, не є самоціллю, оскільки, в кінцевому рахунку, кримінологічні знання про особу злочинця, причинах та механізмах злочинної поведінки є теоретичною основою індивідуальної профілактики злочинів [2, с.3]. Тому не є дивним те, що

на протязі багатьох років фахівцями у різних сферах науки (зокрема не тільки юриспруденції, а й психології, медицини, психіатрії, філософії, соціології та ін.) постає питання щодо визначення певних характерних ознак за якими можливо віднести тих чи інших осіб до злочинців та попередити їхню протиправну діяльність на стадіях підготовки. Особливо вказана діяльність помітна при розгляді питань пов'язаних із вивченням особи-злочинця, що посягає на статеvu свободу та статеvu недоторканість особи. Вказане пов'язано з тим, що, по-перше, жертвами останніх доволі часто є діти та жінки, а їх злочинна діяльність характеризується особливою зухвалістю та цинізмом. По-друге, суспільна небезпека вказаних злочинів полягає не тільки у самих злочинних діях, а й в наслідках - у жертви статеви злочинів здебільшого починається само руйнівний психічний стан, який призводить до самогубства або інших тяжких наслідків. Враховуючи вказане вважаємо доцільним визначити характерні ознаки осіб, що готуються до вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.

Аналізуючи наукові праці вчених юристів, психіатрів, психологів можна дійти висновку, що характерні ознаки притаманні статеви злочинцям визначались в залежності від мотивації злочинної поведінки, способів вчинення статеви злочинів, особи-жертви, віку злочинця, його соціального статусу тощо. Так, узагальнюючи результати аналізу емпіричного та наукового матеріалу, можна дійти висновку, що характерними ознаками осіб, що готуються до вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи є:

- молодого віку: 57 % - особи у віці до 21 року; 24 % - від 21 до 40 років, 19 % - особи старші за 40 років. До речі, слід відмітити, що доволі висока злочинна активність підлітків 16-17 років (22 %), при чому частіше за все підлітки скоюють групові зґвалтування, а розбещення неповнолітніх – особи у віці від 45 до 60 років (43 %);

- ті, що мають освітній і культурний рівень вище (у 53 % випадків – мають вищу освіту; 33 % - середньо-спеціальну), ніж у осіб, що вчиняють інші насильницькі злочини (насильницькі розбої, грабежі), однак нижче, ніж у корисливих злочинців (крадіїв, шахраїв);

- мають негативне відношення до шлюбу та (в 77 % випадків особи, що були засуджені за вчинення статеви злочинів були ніколи не одружені та не мали співмешканців);

- в двох третина випадків мають постійне місце праці та характеризуються гарними робітниками;

- переважають такі риси характеру як скритність, власність, егоцентризм, замкнутість, примітивізм і цинізм в поглядах а статеві стосунки, грубість, споживацьке ставлення до оточуючих добровільна відмова від прийняття участі у суспільному житті;

- наявність психічних аномалій чи сексуальних парафілій (67 % випадків, зокрема за даними Британського онлайнного центру захисту дітей від

сексуальних злочинів, в 58% випадків насильником дитини стає член сім'ї, в 32% - знайомий, але не член сім'ї і тільки в 10% - чужа людина [3]).

В той же час, зрозуміло, що вказані ознаки не повністю розкривають характеристику осіб, що готуються до вчинення статевих злочинів. Тому в залежності від стилю нападу, якому піддається жертва статевих злочинів, мотивації статевих злочинця та способу вчинення злочину, в науковій літературі існують узагальнюючі типи статевих злочинців. Зокрема Ю.М.Антонян, відштовхуючись від мотивації вчинення статевих злочинів розділив осіб, що готуються та вчиняють статеві злочини на три групи, зокрема: 1) особи з порушеннями психосексуального розвитку: «мисливці»; «регресивні»; «тотально-самоствержувальні»; 2) особи з вираженими характерологічними або патопсихологічними особливостями: «конформні»; «афективні»; «імпульсивні або ситуативні»; «відвергнуті»; 3) особи з порушеннями міжособистісного сприйняття: «пасивно-ігрова» особа; «сценарні» особи [2; с. 67-79]. Однак, детально аналізуючи дослідження Ю.М. Антоняна можна дійти висновку, що вказана типологія побудова на аналізі злочинної діяльності чоловіків – гвалтівників та жертвах – жінках.

В той же час, всесвітньо відомий німецький сексолог Фолькмар Зігуш виділяє десять типів злочинців, які вчиняють сексуальні насильства над дітьми: близький член сім'ї (батько, дядько, брат), який відчуває сексуальний потяг до дитини; сусід зазвичай з неблагополучних верств населення, часто страждає алкоголізмом, що здійснює сексуальне насильство над дітьми зазвичай не будучи педофілом; підліток пубертатного віку, який отримує свій перший сексуальний досвід на маленькому дитині; підліток чи дорослий з затримками розвитку, часто інвалід, що бачить в дітях найбільш підходящих сексуальних партнерів; сексуально незрілий дорослий, яка не награвся «в лікаря» в дитинстві; психічно хворий дорослий, нападник на дітей; секс-турист, що купує послуги дитини як екзотичний товар; літня людина, яка вирішила заповнити прогалини у своєму, на її думку, нудному сексуальному житті і випробувати щось нове; «збоченець» або садист, якому подобається заповіювати біль людям, але який не може випробувати свою владу над дорослим і тому чинить насильство над більш слабким – дитиною; педофіл, який відчуває сексуальний потяг до дітей допубертатного періоду. Разом цим, вказаний вчений визначає, що приблизно 90% злочинців, які вчиняють сексуальні насильства над дітьми, складають люди, що знаходяться в стані регресії та знаходяться в близькому соціальному оточенні дитини-жертви [4]. Однак, знов таки в типології Зігуша згадуються лише злочинці чоловічої статі, без врахування того, що лише від 85% до 90% злочинців, які вчиняють сексуальні насильства над дітьми, складають чоловіки [5].

Принагідно відзначимо, що доволі цікавою думкою є думка німецького психотерапевта Клауса Міхаель Баєра з берлінської університетської клініки Шаріте, який виділяє наступні групи серед сексуальних злочинців: молоді сексуально недосвідчені люди; диссоціальні особистості; особи з переважа-

ючими педофільні нахилами; особи з побічними педофільні нахилами; особи, які страждають на психічні розлади [6].

Отже, підсумовуюче наведене можна дійти висновку, що оперативна-розшукова характеристика осіб, що готуються до вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності входять біологічні, соціальні та психологічні відомості.

Список бібліографічних посилань:

1. Ермолович В. Ф. Состояние и основные направления исследования проблемы криминалистической характеристики преступлений / В. Ф. Ермолович // Проблемы повышения эффективности первоначального этапа расследования преступлений : сб. науч. трудов. – Мн., 1999. – С. 30–36.
2. Антонян Ю.М. Личность преступника – индивидуальная профилактика преступлений: сопоставление и выводы / Ю.М.Антонян // Личность преступников и индивидуальное воздействие на них. – М.: Юрид. Лит., 1989. – 335 с
3. Сексуальное насилие над детьми принимает угрожающие масштабы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.analytique.md.
4. Formen des Missbrauchs von Kindern und Jugendlichen (Stangl, 2017). Verwendete Literatur Stangl, W. (2017). Formen des Missbrauchs. [werner stangl]s arbeitsblätter. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://arbeitsblaetter.stangl-taller.at/MISSBRAUCH/MissbrauchFormen.shtml#Taeter>
5. Дерягин Г.Б. Педофилия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://web.archive.org/web/20100317184505/http://www.sudmed-nsmu.narod.ru/articles/pedo.html>
6. Norbert Nedopil: Forensische Psychiatrie: Klinik, Begutachtung und Behandlung zwischen Psychiatrie und Recht, 3. Auflage 2007, Georg Thieme Verlag S. 201. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://books.google.de/books?id=AxUDCygR8IC&lpg=PA201&ots=WkeOqZ9uqv&dq=Schorsch%20P%C3%A4dophilie&pg=PA201#v=onepage&q=Schorsch%20P%C3%A4dophilie&f=false>

Шинкаренко Є.С.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОННОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Діючий Кримінальний процесуальний кодекс України кардинально змінив структуру досудового розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, оперативно-розшукові заходи знайшли своє процесуальне закріплення у вигляді негласних слідчих (розшукових) дій. З цього приводу доці-

льно визначити, що раніше порядок провадження досудового розслідування злочинів відбувався у таких організаційно-правових формах, де вказані дії мали статус оперативно-розшукових заходів та могли проводитись лише уповноваженими на те оперативними підрозділами і набували статус процесуалізації [1, с.75]. Проте, глибокий аналіз змісту вітчизняних та зарубіжних нормативних актів, практичного досвіду у цій сфері, літературних джерел, свідчить про те, що сама концепція правової регламентації проведення негласних слідчих (розшукових) дій в Україні потребує кардинального перегляду. Загальний ріст злочинності, в тому числі в латентних формах, викликає необхідність використання з боку держави радикальних засобів виявлення та протидії цим суспільно небезпечним явищам на самих ранніх стадіях їх підготовки та вчинення. У цьому контексті постає проблема щодо необхідності існування якісних нормативних актів, які б забезпечували ефективність прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД). Так, детальна правова регламентація кожної із визначених законом негласних слідчих (розшукових) дій, установлення процесуального керівництва прокурора над досудовим розслідуванням, забезпечення повноцінного судового контролю за організацією інтрузивних дій, процесуальні гарантії ознайомлення зацікавлених сторін з результатами їх провадження, є безперечними аргументами у суперечці на користь того, що негласні слідчі (розшукові) дії не можуть виступати інструментом безпідставного кримінального переслідування, адже встановлені процесуальним законом засади їх організації та здійснення реально забезпечують винятковість їх проведення та можливість усебічного контролю як з боку держави, так і зі сторони об'єкта переслідування. Отримана інформація може набути статусу доказів лише за рішенням суду під час розгляду матеріалів кримінального провадження, у разі дотримання встановленого законом порядку їх здійснення, перевірки та оцінки прокурором. Злиття у системі слідчих дій гласних та негласних методів здобуття інформації про підготовлювані та вчинені злочини, при одночасному посиленні конституційних гарантій прав і свобод особи, є ефективним інструментом протидії злочинності, що слугуватиме вирішенню завдань кримінального провадження у масштабах усієї країни та виступатиме запорукою високого рівня правопорядку в державі [2, с.17]. В той же час, аналіз практичної діяльності свідчить про те, що при проведенні негласних слідчих розшукових дій працівники НПУ допускають грубі порушення, що призводять до незаконного обмеження конституційних прав та свобод громадян. З метою усунення вказаних порушень державою надано органам прокуратури здійснювати нагляд за додержанням законності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Враховуючи вказане вважаємо доцільним визначитись із основними нормативними актами, які регламентують процес прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні НСРД підрозділами НПУ.

На наш погляд, до нормативно-правових актів, які регламентують вка-

заний процес, відносяться наступні:

1) на рівні міжнародного законодавства: Загальна декларація прав людини; міжнародний пакт «Про громадянські і політичні права»; міжнародний пакт «Про економічні, соціальні та культурні права»;

2) на рівні національного законодавства: Конституція України; Кримінальний кодекс України; Кримінальний процесуальний кодекс України; закони України «Про прокуратуру», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Національну поліцію»;

3) міжвідомчі та відомчі нормативні акти: спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерств фінансів та юстиції України від 16.10.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих розшукових дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні»; наказ Генерального прокурора України від 03.12.2012 № 4/1гн «Про затвердження Інструкції про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність»; наказ Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю»;

4) міжвідомчі та відомчі нормативні акти, що носять закритий характер.

В той же час, не дивлячись на те, що до системи правового регулювання питання прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні НСРД підрозділами НПУ входить така велика кількість нормативних актів, практичні працівники вказують наявність проблемних аспектів, викликаних як колізією нормативних актів, так і наявністю питань, що законодавчо не врегульовані. Отже, сьогодні існує необхідність розробки перспективних шляхів вдосконалення правового регулювання прокурорського нагляду за додержанням законності при проведенні НСРД підрозділами НПУ.

Список бібліографічних посилань:

1. Грошевий Ю. М., Дідеренко Е. О., Розовський Б. Г. Кримінально-процесуальні аспекти оперативно-розшукової діяльності // Право України. 2003. № 1. С. 73–78.
2. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – №2. – С. 15–23.

Касаєва К.Д.
слухач магістратури
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Шинкаренко І.Р.
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 270, 260 КРИ- МІНАЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину і полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо -, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження. Ці дії можуть проводитись також у місцях імовірного перебування або появи осіб, які підозрюються у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, з метою фіксації інформації, що може використовуватись у доказуванні на досудовому розслідуванні та в суді.

Аудіо-, відеоконтроль місця відрізняється від аналогічної негласної слідчої (розшукової) дії із аудіоконтролю та відеоконтролю особи передусім місцем її проведення, а також організаційно-тактичними особливостями здійснення. Зазначена НСРД може проводитись у громадських місцях та в місцях загального користування, доступ до яких необмежений, тобто всередині публічно доступних місць, до яких згідно із тлумаченням положень ч. 2 та ч. 3 ст. 267 КК можна увійти або в яких можна перебувати на правових підставах без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб. Такими місцями є кінотеатри, кафе, ресторани тощо. Приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуттям покарання, затриманням, взяттям під варту тощо), мають статус публічно доступних для

проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

Як правило, проведення зазначеної НСРД забезпечується працівниками уповноважених оперативних підрозділів, а отримані результати фіксуються на матеріальні носії та можуть використовуватись як додатки до протоколів про їх проведення для доказування у кримінальному провадженні.

Частина 2 цієї статті закріплює, що аудіо -, відеоконтроль місця проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 КПК. В ухвалі слідчого судді повинна бути вказана повна і точна адреса місця, де проводитиметься негласна слідча (розшукова) дія, час і строки її здійснення.

Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України) є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо г достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування.

Метою аудіоконтролю є спостереження за діями та розмовами особи (шляхом прослуховування й фіксації розмови) у будь-якому місці її перебування, незважаючи на те, що це місце є її власністю чи вона там тимчасово перебуває. Однією з особливостей аудіоконтролю є те, що він може бути епізодичним, тобто на необхідний проміжок часу, однак, як правило, аудіоконтроль особи здійснюється цілодобово, тому що особа, яка може бути причетна до протиправних дій, може в будь-який момент часу надати чи спробувати передати іншим особам інформацію, що може мати значення для кримінального провадження.

Метою відеоконтролю є візуальне негласне спостереження за діями особи (шляхом відеозапису та аудіофіксації) у будь-якому місці її перебування для отримання інформації, що має значення для досудового розслідування. Відеоконтроль проводиться шляхом негласного візуального спостереження за діями особи, її розмовами, поведінкою спеціальними підрозділами за допомогою спеціальних технічних засобів. Відеоконтроль може здійснюватися в будь-якому місці перебування особи, зокрема в житлі або в іншому володінні особи, у приміщеннях, транспортних засобах та інших місцях. Відеозапис дає змогу більш детально виявити необхідну інформацію, досконально вивчити дії заінтересованих осіб, одержати повну інформацію, що стосується діяльності підозрюваної або обвинуваченої особи в учиненні кримінального правопорушення.

Якщо говорити про аудіо-, відеоконтроль місця, то треба зазначити, що єдиною відмінністю цих дій є те, що вони відрізняються місцем їх проведення, тобто здійснюються шляхом установлення спеціальних технічних засобів у публічно доступних місцях імовірної появи особи. Ще однією особливістю здійснення цих дій є те, що вони відрізняються своїми організаційно-тактичними особливостями, тобто проводяться в громадських місцях і місцях

загального користування, доступ до яких не обмежений, і з обов'язковим визначенням в ухвалі слідчого судді повної та точної адреси місця, де проводиться негласна слідча дія, час і строки її здійснення.

Також аудіо-, відеоконтроль місця може здійснюватися у приміщеннях, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені, відповідно до закону, зокрема приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуттям покарання, затриманням, узяттям під варту тощо, які мають статус публічно доступних місць.

За результатами проведення аудіо-, відеоконтролю особи складається протокол, який надалі буде використаний у доказуванні під час здійснення кримінального провадження.

Отже, розглянувши окремі питання здійснення аудіо-, відеоконтролю як одного з різновидів втручання в приватне спілкування особи можна зробити головний висновок про те, що все ж таки виникають спірні питання, а саме: чи будуть відповідати дійсності отримані в ході негласних слідчих дій документи та проведені дії чи самі дії з дотриманням усіх вимог чинного Кодексу? Більше того, особі, яка є учасником кримінального провадження, неможливо отримати правдиві дані щодо наявності чи спростування тієї чи іншої інформації, оскільки неможливо зі стовідсотковою достовірністю сказати, що протокол, складений після проведення негласних слідчих дій, не підроблений. Тому знову ж таки на перший план виходять окремі інтереси осіб, які можуть бути зацікавленими в результатах проведення кримінального провадження, а ці питання будуть постійно виникати й вимагати додаткового більш глибокого вивчення

Більше того, враховуючи те, що аудіо-, відеоконтроль особи та місця мають на однакову мету, зокрема отримання й фіксація інформації, яка може мати значення для кримінального провадження, хоча проводиться дещо відмінними способами, на мою думку, доцільно було б об'єднати вищевказані статті КПК України.

Список бібліографічних посилань:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 // Голос України. – 2012. – 19 травня. – № 90–91.
2. Провадження слідчих (розшукових) дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://prigovorsuda.info/yuridisheskie_referati/348-provadzheniya-sldchih-rozshukovih-dy.html.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. // Голос України. – 1992. – 27 березня.
4. Кримінальний процесуальний кодекс. Науково-практичний коментар: у 2 т. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація. – Х. : Право, 2012. – Т. 1. – 2012. – 768 с.

Онуфрієнко Н.О.

слухач магістратури
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шинкаренко І.Р.

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЕЮ 271 КРИМІНА- ЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

13 квітня 2012 року Верховна Рада України прийняла новий Кримінальний процесуальний кодекс України, який вперше впроваджує інститут негласних слідчих дій. У главі 21 Кримінального процесуального кодексу України всі негласні слідчі (розшукові) дії поділяються на «втручання у приватне спілкування» та «інші негласні слідчі (розшукові) дії».

Контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин. Організаційними формами контролю за вчиненням злочину є: контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину [1].

У законодавстві України визначено, що оперативні підрозділи мають право проводити контрольовану поставку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Крім того, для одержання доказів злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, може бути проведена оперативна закупка – операція щодо придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів [2; 3].

Відповідно до ч. 3 ст. 271 КПК України під час підготовки та проведення контрольованої та оперативної закупки забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би

слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні [1].

Практика Європейського суду з прав людини показує, що питання провокації злочину неодноразово ставало предметом перевірки останнього. Склалася відповідна практика щодо визнання допустимим утручання в процес скоєння злочину відповідними органами .

Наприклад, у п.55 рішення у справі «Раманаускас проти Литви» (Ramanauskas v Lithuania) [GC], 74420/01 від 05.02.2008 ЄСПЛ дійшов висновку, що підбурювання з боку поліції має місце тоді, коли працівники правоохоронних органів або особи, які діють за їхніми вказівками, не обмежуються пасивним розслідуванням, а з метою документування злочину, тобто отримання доказів і порушення кримінальної справи, впливають на суб'єкта, схиляючи його до скоєння злочину, який в іншому випадку не був би скоєний [5].

Проте у справі «Тейшейра де Каштру проти Португалії» (Teixeira de Castro v Portugal), 25829/94 від 09.06.1998 (п.39) Суд дійшов висновку, що дії двох співробітників поліції вийшли за рамки дій таємних агентів, оскільки вони спровокували злочин, до того ж немає ніяких підстав вважати, що його було б скоєно без їхнього втручання... Відповідно, порушено п. 1 ст. 6 [4].

Таким чином, якщо правоохоронні органи спеціально залучають підготовлених осіб, які своїми активними діями підбурюють «злочинця» до вчинення правопорушення, то докази на підтвердження винуватості, отримані під час такої провокації, суд зобов'язаний визнати недопустимими, а обвинуваченого – виправдати. Разом з тим, якщо представники правоохоронних органів обмежилися пасивним спостереженням, і під час проведення негласних слідчих дій мав місце судовий контроль за дотриманням прав та свобод особи, зібрані докази відповідатимуть усім критеріям належності, допустимості та достовірності.

Так, відповідно до ухвали від 27.11.2014 у справі №5-3626КМ-14 Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ визнав провокаційними дії правоохоронних органів під час другого та третього етапів контрольованої закупки психотропних речовин та виключив з обвинувачення засудження за ознакою повторності [5].

Таким чином, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що норми КПК, які передбачають порядок проведення НСРД, потребують додаткового врегулювання шляхом унесення запропонованих змін та доповнень з метою дотримання прав людини прав при їх проведенні.

Список бібліографічних посилань:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 1 верес.2017 р.: (офіц. текст): - К. Паливода А.В. 2017.- 372с.
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» (Електронний ресурс). – режим доступу зі сторінки : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/page>.

3. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» (Електронний ресурс). – Режим доступу зі сторінки : <http://zakon2.rada.gov.ua>

4. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес. – К.: «К.І.С.», 2010-576с.

5. Національна Асоціація Адвокатів України, Рада адвокатів Київської області, "Закон і бізнес" 17.10—23.10.2015, О. Татаров (електронний ресурс). – режим доступу зі сторінки : <http://radako.com.ua>.

Гошуляк Ю.Ю.

курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Санакоєв Д.Б.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Однією із найбільш дискусійних проблем кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства на сьогодні є питання правомірності проведення окремих оперативно-розшукових заходів (*далі ОРЗ – Ю.Г.*) та негласних слідчих (розшукових) дій (*далі НСРД – Ю.Г.*), змістом яких можуть бути дії провокаційного характеру з боку правоохоронних органів. Як наслідок, матеріали, отримані в такий спосіб, будуть визнані недопустимими через порушення прав і свобод людини та не можуть бути допущені судом як докази.

Окремі проблемні питання застосування елементів провокації у протидії злочинності були предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців у різних галузях правової науки: кримінального права та процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Так, наприклад, Таганцев М.С. визначав провокатора як такого, «хто спонукав до злочину з метою передати виконавця правосуддю і піддати його відповідальності» [1, с. 769].

На думку Позднішева С.В., «поліція повинна попереджати і припиняти злочини, а не створювати їх сама; провокація суперечить меті поліцейської діяльності, і як засіб брудна і така, що не відповідає закону, не повинна бути допущеною і дозволеною» [2, с. 589].

Під час аналізу національної практики правозастосування чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства України ми дійшли висновку про те, що в діяльності правоохоронних органів України допускаються факти провокації вчинення злочинів, особливо за ст.ст. 368-369-2, та за ст.ст. 305-309, 311, 321 КК України [3].

Більшість провокацій можливе у межах заведених оперативно-розшукових справ при проведенні таких ОРЗ як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка товарів, предметів і речовин, у т.ч. заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності, з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь (п. 2 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»), а також у межах кримінального провадження під час реалізації окремих форм контролю за вчиненням злочину, передбаченого ст. 271 КПК України [4].

Свою позицію з цього питання висловив у низці рішень Європейський Суд з прав людини (*дали ЄСПЛ. – Ю.Г.*). Так, Судом, у § 2 рішення «Калабро проти Італії» (*Calabro v. Italy*) від 21 березня 2002 р., акцентовано та тому, що якщо дії таємних агентів спрямовані на підбурювання до злочину, і немає підстав вважати, що він був би вчинений без їх втручання, то це ...може бути названо провокацією, та що таке втручання і його використання у розгляді кримінальної справи може непоправно підірвати справедливість суду» [5, с. 189].

У рішенні по справі «Едвардс та Льюїс проти Сполученого Королівства» (*Edwards and Lewis v. United Kingdom*) від 27 жовтня 2004 р. Суд констатував, що «вимоги, закладені в принципі справедливого судового розгляду, не допускають використання на суді доказів, отриманих в результаті підбурювання поліцейських до вчинення людиною злочину», і хоча «в англійському праві наявність провокації з боку влади не є істотною підставою для захисту, норми права, тим не менше покладають на суддю обов'язок – за наявності провокації припинити провадження по справі з посиланням на використання судової процедури в незаконних цілях чи виключити будь-який доказ, отриманий шляхом провокування злочину» [5, с. 313].

Згідно практики Верховного суду Сполучених штатів Америки, не вважаються провокацією випадки, коли особам, які мали намір вчинити злочин, надається можливість здійснити свій протиправний задум. Провокацією вважаються лише такі дії інформатора, які спрямовані на те, щоб спонукати людину, яка не мала злочинного наміру, скоїти злочин, дають поліції можли-

вість почати кримінальне переслідування цієї людини. Водночас, провокація злочину поліцією не може бути терпима тому, що якщо задум в скоєнні злочину виникає, власне кажучи, у співробітників поліції, які збуджують відповідне бажання і готовність у невинної людини вчинити злочинне діяння і допомагають їй у цьому [6, с. 106-107].

Відповідно до вимог ст. 271 КПК України, контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин. Він проводиться в таких формах: контрольована поставка; контрольована та оперативна закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину.

Законодавцем було враховано і вимоги щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок провокації злочину, а саме: під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би оперативний працівник чи слідчий цьому не сприяли. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні [4].

Тобто, враховуючи вимоги національного законодавства та міжнародних нормативно-правових актів, потрібно чітко розмежовувати межі дозволеного під час проведення уповноваженими органами на здійснення ОРЗ та НСРД. Тобто, якщо вказані особи залучають заздалегідь поінформовану особу для подальшого викриття злочинця, своїми активними діями провокує останнього до вчинення злочину шляхом підбурювання, то отримані в ході проведення такої операції докази, що свідчать про винуватості особи, суд зобов'язаний визнати недопустимими, а особу підозрюваного (обвинуваченого) – виправдати.

Отже, проведений нами аналіз теорії та практики застосування окремих форм контролю за вчиненням злочину, а також рішень міжнародних судів засвідчив, що слід відрізнити правомірний контроль за вчиненням злочину як ефективний засіб негласного розслідування від провокації – незаконної дії в правозастосовній діяльності правоохоронних органів. Адже підбурювання особи до вчинення злочину з боку правоохоронних органів є порушенням права особи на справедливий суд, що передбачено п. 1 ст. 6 Конвенції по захист прав людини і основоположних свобод і не може бути допустимим у діяльності правоохоронних органів держави, яка проголосила себе правовою.

Список бібліографічних посилань:

1. Таганцев Н.С. Русское уголовное право: Лекции. Часть общая. / Таганцев Н.С. – 2-е изд., пересмотр. и доп. – СПб. : Гос. Тип., 1902. – Т. 1. – 823 с.
2. Полный курс уголовного права: Преступление и наказание. В 5-ти томах / Под ред. А. И. Коробеев – СПб. : Пресс, 2008. – Т. 1. – 1133 с.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Ві-

домості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.

5. Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес / Д. Макбрайд– К. : «К.І.С.», 2010.

6. Мансуров О.А. Уголовно-правовые меры борьбы с провокацией взятки либо коммерческого подкупа: Дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / О.А. Мансуров. – М., 2001. – 215 с.

Лесько В.О.

курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Санакоев Д.Б.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ПРИПИНЕННЯ І РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ

У протидії злочинам, пов'язаним із умисним позбавленням життя людини, важливу роль відіграє тактика їх виявлення, припинення і розслідування, завдяки чому можливо визначитися із необхідними слідчими (розшуковими) діями, у т.ч. й негласними, з метою виявлення особи злочинця та притягнення її до відповідальності.

За офіційними даними ГП України кількість умисних убивств у 2016 році суттєво зменшилася. Так, за 2015 р. їх зареєстровано 1170, а за 2016 р. – 229 [1]. Однією з причин такого становища є наявність бойових дій на території Луганської та Донецької областей, де зазвичай ці показники перевищували середні по країні. Проте, різко зросла річна кількість зареєстрованих умисних вбивств у Закарпатській та Івано-Франківській областях.

Головним завданням оперативних та слідчих підрозділів є швидке та повне розслідування злочину, з'ясування причин та умов, що сприяли їх вчиненню. Складність протидії умисним вбивствам найчастіше виявляється у ві-

дсутності свідків події, характером речових доказів, подекуди – інсценуванні певних обставин вчинення злочину. Для вирішення вказаних завдань проводиться огляд місця події з метою виявлення та вилучення слідів злочину, з'ясування обставин його вчинення, встановлення можливих свідків, наявності на місці події чи поблизу відеокамер, призначення судово-медичної експертизи трупа або потерпілого (якщо лишився живим та здатен давати свідчення), допит свідків із метою встановлення обставин учинення злочину та отримання інформації про особу злочинця, складання словесного або суб'єктивного портрета [2, с. 37]. Зауважимо, що допит потерпілого не завжди допомагає встановити обставини вчинення злочину. Якщо потерпілий спровокував своєю поведінкою його вчинення, то він здатен давати неправдиві свідчення аби виправдатися.

Ефективному припиненню та розслідуванню вбивств сприяє з'ясування даних, що складають їх криміналістичну характеристику, до елементів якої вітчизняні науковці відносять [3, с. 244]: 1) спосіб вчинення вбивств; 2) спосіб приховання; 3) час, місце та обстановка події злочину; 4) «слідова картина» події; 5) особа злочинця; 6) особа потерпілого.

Спосіб вчинення вбивства охоплює дії злочинця, спрямовані на готування до злочину, здійснення безпосередньо злочинної дії та приховування слідів злочину. Однак, не всі вбивства вчиняються способом, який містить всі перераховані дії. На практиці зустрічаються умисні вбивства, вчинені без підготовки чи приховання злочину.

Не менш важливою складовою криміналістичної характеристики вбивства є спосіб його приховання. При виявленні трупа зазвичай не виникає сумнівів щодо насильницької смерті. Про це свідчать локалізація тілесних ушкоджень, характер їх нанесення та кількість, місце розташування трупа, навколишня обстановка. Але злочинці, з метою приховати вбивство, застосовують різні способи, які прямо залежать від місця скоєння злочину. Наприклад, може застосовуватись спалювання, утоплення, закопування трупа, інсценування під самогубство чи нещасний випадок.

Зокрема, поліції доводиться стикатися із неясними випадками смерті при виявленні трупа у водоймах, при встановленні смерті від падіння з висоти, від дії високої температури, вогнепального поранення [4, с. 15]. У цих ситуаціях смерть могла настати і від самогубства, і через необережність, і від убивства.

Для того, щоб зрозуміти обстановку вчинення злочину, виявити та зафіксувати певні сліди злочину, що вказують на спосіб та механізм вчинення злочинного діяння, визначити особу злочинця та знаряддя злочину, необхідно приділити увагу місцю і часу вчинення злочину. Судова практика свідчить, що переважна кількість вбивств вчиняється найчастіше у вечірній та нічний час. Місцем вчинення таких убивств є темні малолюдні місця.

«Слідова картина» – це наявність на місці вбивства трупа, ушкоджень на ньому, плям крові, слідів ніг, пальців рук, зубів, залишків їжі тощо. Вказа-

ні сліди є найчастіше основним матеріалом, що використовується як докази. Значення вказаних та інших речових доказів за вбивствами надзвичайно важливе, оскільки зазвичай відсутні свідки, очевидці. Тому головна увага в доказуванні події злочину і вини певної особи зосереджується на дослідженні речових доказів, які характеризують «слідову картину» [5, с. 353].

Встановленню особи злочинця допомагає визначення психологічного та соціального портрету злочинця. Для цього досліджують характер дій злочинця на місці вчинення злочину, наявність жорстокості, сили, продуманості, аналогічної послідовності дій. Так дослідження показали [4-6], що навмисні вбивства частіше вчиняють люди, яким притаманні жорстокість, егоїзм, зневага до чужих інтересів тощо. До даної категорії злочинців відносяться люди з різними психічними відхиленнями, наркомани, пияки, сексуальні психопати. У випадках вбивств через необережність, злочинці, зазвичай, не мають таких якостей.

Аналіз даних про особу потерпілого може вказати на особу злочинця. Для цього правоохоронні органи повинні встановити мотиви вчиненого злочину, стосунки потерпілого у колі його оточення до вчинення злочину.

Умовою швидкого припинення та розслідування умисних вбивств є ефективна взаємодія працівників оперативних підрозділів зі слідчими. Слідчий та оперативний працівник повинні не лише знати методику розкриття вбивств, але й своєчасно проводити оперативно-розшукові заходи та слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення особи злочинця.

Говорячи про взаємодію органів досудового розслідування та оперативних підрозділів звертаємо увагу на тактику припинення злочину за гарячими слідами. На думку Р.С. Белкіна, «гарячі сліди» – це звичайні матеріальні та ідеальні сліди відображення, використання яких умовно обмежене часом (як правило, три доби з моменту виявлення ознак злочину чи надходження заява про нього). В окремих, особливо складних випадках, цей термін збільшують до 10-15 діб. Якщо протягом цього часу злочин розкрито, тобто виявлено особу та зібрані докази, яких достатньо для розкриття злочину, то злочин вважають розкритим за «гарячими слідами» [6, с. 654].

При розслідуванні злочину за гарячими слідами передбачено наявність інформації, згідно з якою можна встановити особу злочинця у найкоротший термін після виявлення події злочину. Потрібно також враховувати, що успішний розшук особи за гарячими слідами потрібно розглядати не як остаточний етап розслідування злочину, а лише як попередній результат діяльності правоохоронців. Розслідування за гарячими слідами можливе не за всіма видами злочинів, але у провадженнях про вбивства використання даного методу дає ефективні результати.

Отже, проведене нами узагальнення наявних наукових розробок та слідчо-судової практики, статистичних даних показало, що для швидкого, повного та всебічного припинення і розслідування вбивства потрібно:

- 1) зіставити картину смерті потерпілого з даними у поясненнях близь-

ких родичів, свідків, огляду трупа на місці події та висновками судово-медичної експертизи;

2) виявити обставини зміни обстановки місця події (якщо такі наявні), з метою виявлення інсценування злочину;

3) встановити обставини, що прямо або через певні факти вказують, що смерть людини пов'язана з убивством: перевірити осіб, які у своїх свідченнях висунули версію про іншу причину смерті;

4) визначити кожен елемент криміналістичної характеристики вбивства, що полегшить подальше розкриття злочину, встановлення усіх обставин його вчинення злочину та встановити особу злочинця.

Список бібліографічних посилань:

1. Статистична інформація : Генеральна прокуратура України: [офіційний сайт]. – Електронний ресурс // Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

2. Гузей В.М. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних вбивств або заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони чи перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця / В.М. Гузей // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 33-41. – Електронний ресурс // Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7

3. Криміналістика: питання і відповіді. Навч. посіб. // Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кузьмічов Я.В. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.

4. Аленин Ю.П. Особенности расследования тяжких преступлений против личности [Текст] / Ю.П. Аленин, В.В. Тищенко. – Одесса: Бахва, 1996. – 112 с.

5. Криміналістика: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А.П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

6. Белкин Р.С., Винберг А.И. Криминалистика. Общетеоретические проблемы. — М.: Юридическая литература, 1973. – с. 654.

З М І С Т

Андрусенко С.В., Пашаєв А.З. СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	3
Волошина М.О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗА ТЕЛЕФОННИМИ РОЗМОВАМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНА- ЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	6
Дараган В.В. ЩОДО ПРОБЛЕМ ОПЕРАТИВНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ КРИМІ- НАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПО ЗЛОЧИНАХ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	8
Горбачов О.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКО- РИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ГРОМАДЯН У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИН- НОСТІ В НЕГЛАСНІЙ ФОРМІ	12
Гостіщев О.Є. ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИ- НАМ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ВІДДІЛІВ (ВІД- ДІЛЕНЬ) ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ	14
Гринчишин Д.П. ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕ- КУРСОРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	16
Давиденко В.В. НАПРЯМИ ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗБРОЇ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ	20
Заболотний В.О. СТАН НАУКОВИХ РОЗРОБОК ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ	22

- Кириченко О.В.**
МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ
ОБ'ЄДНАНЬ 24
- Клочко О.А.**
СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ НЕ-
ЗАКОННОМУ ЗАВОЛОДІННЮ АВТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСО-
БАМИ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ З ПРОНИКНЕННЯМ У ПРИМІЩЕННЯ
ЧИ ІНШЕ СХОВИЩЕ 26
- Колосков В.В.**
ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З
ІНШИМИ ПРАВООХОРОНИМИ ОРГАНАМИ З ПРОТИДІЇ
ЗЛОЧИННОСТІ 29
- Корнієнко Д.М.**
УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕН-
НЯ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ТА З'ЄДНАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВА-
РДІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ВИКОНАННЯ СУМІСНИХ СЛУЖБОВО-
БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ ТА
ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ 33
- Корх В.В.**
СУЧАСНИЙ СТАН ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ У СФЕРІ РОЗ-
ШУКУ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІХ ОСІБ 35
- Кривенко О.І.**
ТЕОРЕТИЧНА РОЗРОБЛЕНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ 37
- Куратченко М.В.**
ДО ПИТАННЯ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ СУТЕНЕРСТВА ТА ВТЯГ-
НЕННЮ ОСОБИ У ЗАЙНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ 39
- Літун О.О.**
ВІДОМОСТІ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РО-
ЗШУКУ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТИ 42
- Мельковський О.В.**
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ УКРАЇНИ 45

Махлай О.М. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПІЛЬНИХ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ	48
Мітякін В.А. ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ	51
Морквін Д.А. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБСТЕЖЕННЯ ЖИТЛА ОСОБИ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ШЛЯХОМ ТАЄМНОГО ПРОНИКНЕННЯ ДО НЬОГО	53
Морозова Я.О. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTI: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ	56
Ніконов М.М. ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	59
Огурченко В.Г. ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	61
Одарченко М.С. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	63
Пеньков С.В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ТЕХНІКИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ	65

Пономарьов С.В.

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ РОЗРОБОК ЩОДО ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРАДІЖКАМ, ПОЄДНАНИМ З ПРОНИКНЕННЯМ У ЖИТЛО, ІНШЕ ПРИМІЩЕННЯ ЧИ СХОВИЩЕ 67

Приходько І.І., Сутюшев Т.А., Бєлай С.В., Годлевський С.О.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ТА В ХОДІ ВЕДЕННЯ СПІЛЬНИХ ДІЙ 70

Савка О.І.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІМІТУВАННЯ ВБИВСТВА НА ЗАМОВЛЕННЯ 72

Салтовець С.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ТА ТИПОЛОГІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 74

Санакосєв Д.Б.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗА ПРОГРАМОЮ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА-НАТО 77

Сіроух І.В.

СЛІДОВА КАРТИНА ВЧИНЕННЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ СТВОРЕННЯ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВА 82

Стащак М.В.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 84

Телійчук В.Г.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПІДЗАКОННОГО ХАРАКТЕРУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ГРАБЕЖАМ І РОЗБІЙНИМ НАПАДАМ 87

Христов О.Л., Нещеретня А.О. ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	91
Чіпець О.І. ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ	95
Шахова К.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ, ЩО ГОТУЮТЬСЯ ДО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ	97
Шинкаренко Є.С. СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОННОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	100
Касасва К.Д. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 270, 260 КРИМІНАЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	103
Онуфрієнко Н.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЕЮ 271 КРИМІНАЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	106
Гошуляк Ю.Ю. ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	108
Лесько В.О. ТАКТИКА ПРИПИНЕННЯ І РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ	111

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ

Матеріали

*науково-практичного семінару
(25 травня 2017 року,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

Підп. до друку 16.06.2017 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times. Друк трафаретний.
Папір офісний. Ум.-друк. арк. 7,00. Обл.-вид. арк. 7,50. Тираж 50 прим.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи ДДУВС
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДП № 164-р від 07.08.2013